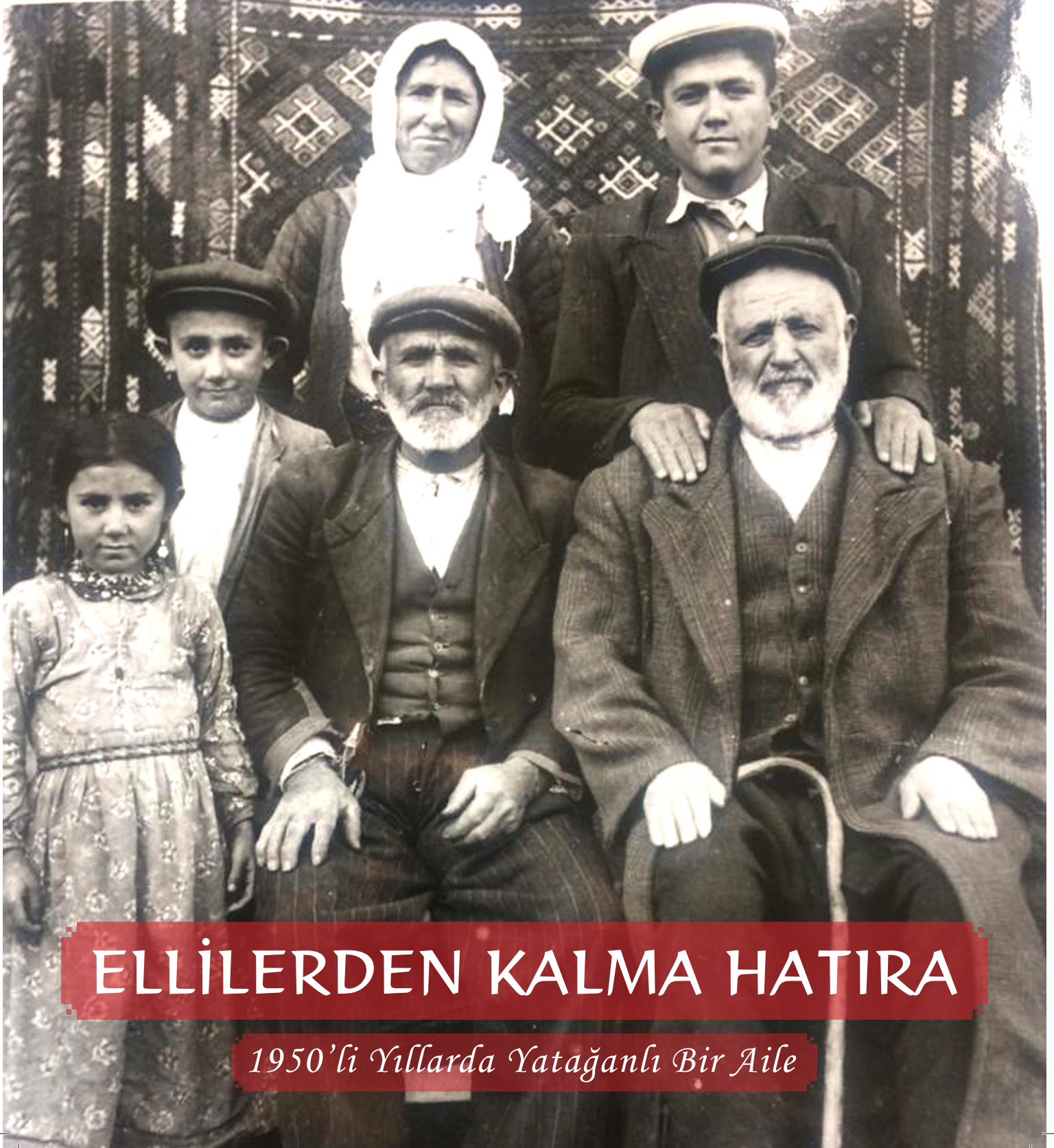

ELLİLERDEN KALMA HATIRA

1950'li Yıllarda Yatağanlı Bir Aile

İÇİNDEKİLER

Editör	3
Gelelim Damardı Muhabbetlerine • Latif Kaya	4
Yatağan'ın İki Yiğit Askeri • Tarık Baykara	7
İz Bırakanlar • Yusuf Şenel	10
Yatağan'dan Mukaddes Hac Yolculuğu • Mustafa Nadir Önay	14
Yatağan'da 1966 Eylül Ayından Bazı Hatıralar • Tuncer Baykara	18
1. Dünya Harbi Gazisi İsmail Önay • Tahir Önay	21
Modernizm Kola Saat Takmakla Başlar • Refik Karakaya	23
Mustafa Karakaya İle Sohbet • Mustafa Nadir Önay	26
Makedonya – Kosova Gezisi -2 • Kamil Gökalp	38
Acıpayam ile İlgili Kitaplar	45
Dığanda Isıtıp, Maşrapada Demlemiş • Yaşar Çağbayır	46
Bozkırdan Bir Gökyüzü Kalmış Ezberimde • Zeynep Kaya	47
Bir Kasabanın Anlatılmamış Öyküsü -3- • Refik Karakaya	52
Çakı Ustası Nazif Kocakaya İle Bir Sohbet • Mustafa Nadir Önay	57

Denizli- Yatağan ve Çevresi Yayın Organı
Tarih Kültür Folklor Dergisi

Yıl: 31 Sayı: 31 Cilt: 2 (Yeni Dönem Sayı: 7)

Sahibi ve Sorumlu Yazı İşleri Müdürü

Rasim Aytin

Genel Yayın Yönetmeni

Mustafa Nadir Önay

Yayın Kurulu

Mustafa Karakaya, Prof. Dr. Tarık Baykara,
Mustafa Nadir Önay, Rasim Aytin

Kapak Fotoğrafı: İsmail Berber / Yeşilyuvalı Fotoğrafçı

Görsel Yönetmen
Yakup Tutum

Web: www.yatagandergi.com
www.yatagandergisi.tr.gg

E-Postalarımız: yatagandergisi@gmail.com
onaymusna@gmail.com - zeybek381@hotmail.com

Para ile satılmaz!

© Dergideki yazıların fikri sorumluluğu yazarlarına aittir.

EDITOR

Genel Yayın Yönetmeni

Mustafa Nadir
Önay

ASIL ZENGİNLİK İNSANIMIZDIR

Dergi çıkarmanın zorlukları bu işe kıyısından köşesinden bulaşan herkesin malumudur. Bu zorluklar bilinmesine rağmen yine de dergiler çıkar- kapar. Aslolan dergiyi nesiller boyunca devam edebilecek bir yapıya kavuşturmak. Ülkemizde pek az yayın bu şekilde devam edebilmiştir. Mesela 1970 başlarında yayın hayatına başlayan Türk Edebiyat Dergisi bunlardan biridir. Günümüzde hala kalitesinden ödün vermeden yayınına devam etmektedir ki bu alandaki yüz akları- mızdan sayılır. Yatağan Dergisi de 30 yılı aşkın bir süredir yayınına sürdüren bir dergi olarak faaliyette bulunuyor. Temennimiz odur ki bu yayın nesiller boyu devam etsin ve Yatağan'la ilgili haber, görüş, araştırma ve görsel malzemeler ortaya çıkmaya devam etsin ve bir birikim meydana gelsin.

Yatağan bir köy ondan ne olacak diyenlere aldırıyoruz. Çünkü Yatağan binlerce yıllık yaşayan bir kültürün numunesidir ve capcanlı yaşamaktadır. Halen devam eden ve hayatini gösteren bu kültürel gelişme böylece sürüp gitmektedir ve çok zengindir. Kasabanın kurucusu kabul edilen Yatağanbaba ve çağdaşları kendi atalarından gelen binlerce yıllık kültürün taşıyıcısı olarak burada kurduğu yapı ile bu kültürün günümüze taşınmasını sağlamıştır. Kültür durgun statik bir şey değildir, gelişerek devam eder. Yatağanbaba'dan sonra da nesiller hayatımıza yeni yeni uygulamalar katarak zenginleştirmişlerdir. Her birisi araştırmaya muhtaçtır.

Fakat bundan daha önemlisi bu kültürü yaşayan ve yaşatanlar, gelecek nesillere aktaranlar yani Yatağan halkıdır. Geçmiş yüzyıllardan bugüne Ya-

tağan halkı kendi içinden eser üreten, değer üreten pek çok insan yetiştirmiştir. Bunlardan yazıya geçirilmiş ve taşlara kazınmış pek az isimden haberdarız. Eğer bir takım arşiv vesikaları, kitaplar, Ali Vehbi Aykota gibi araştırmacılar olmasa belki de onlardan da haberdar olamayacaktık. Tuncer Baykara ağabeyin Yatağan çalışması her yere nasip olmayacak bir eser. Ne kadar övünsek azdır. Bir de İlhan Akşit'in tuttuğu şecereyi saymalıyız. Fotoğraflarıyla birlikte önemli bir hazine. İnşallah önümüzdeki dönemde onu yayınlayacağız.

Her alanda çalışmaya ihtiyaç var. Ama özellikle bu yörenin insanını tanı- mayı sağlayacak biyografik eserlere hepsinden daha çok ihtiyacımız var. Asıl zenginlik insanımızdır. Çünkü bu kültürü ortaya koyan, yaşatan ve gelecek nesillere aktaran insanımızdır. Alikurt köyünden Rahmetli öğretmen Mustafa Çetin'in köylülerini anlattığı İz Bırakanlar eseri öylesine önemli ki, anlatılamaz. Yatağan dergisini yayınlamaya başladığımız günlerde dergi sayfalarında böyle bir şey yapmayı düşünmüş ve birkaç portre yazmış- tım. Maalesef ilerleyemedik. Eksikliği- ni hala hissediyoruz.

Her sayıya böyle portre yazıları geldikçe seviniyorum. Daha çok insanımızı birçok yönüyle tanıma fırsatı buluyoruz. Tarık Baykara'nın Amcalarım, Yusuf Şenel'in İz Bırakanlar, Latif Kaya'nın Damardı yazılarında pek çok isimle ilgili önemli bilgiler var. Biz de Mustafa Karakaya ve Nazif Kocakaya röportajlarımızla bu vadiye katkıda bulunmaya çalıştık. Diğer yazılarımızla birlikte zevkle okunacak bir sayı meydana geldiğini düşünüyoruz. Katkı verenler sağ olsun. Gelecek sayılarda buluşmak dileğiyle...

GELELİM DAMARDI MUHABBETLERİNE

LATİF KAYA

Damardında Oturmak demişken damardının asli unsurlarından Hacı Mehmet dede ve Hasanali (Azgın) amca'yı anmamak olmaz.

Damardının dibi Hatçanalan Hatçe ebenin kapısının olduğu yerdir. Hatice ebe Sivrilien Karaamat dayının kardeşidir veya yakın akrabalıkları vardır.

Hatice ebenin kocası şehit olmuş bir oğlu İbrahim amca kalmıştır. İbrahim amca Hacı Terzi Hüseyin dedenin kızı Emine halamla evlenmiştir. Birkaç çocukları olsa da sadece rahmetli Halil abim sağ kalmıştır. İbrahim amcam genç yaşta vefat etmiştir.

Hatçe ebe her yıl yemek yapar mevlüt okuturdu. Kılca yapar satar dastar kıyısına. (baş örtüsü tülbent) Oya yapar satardı. Kuşağının arasında nane şekeri olur yoldan geçen çocuklara birer ikişer verirdi.

Hatçe ebe diğer insanlarımız gibi sanatkardı. Çorap şişi imalatçısıydı. Küflü teli kılıyla alır, zımparayla parlatır, tel bir karış uzunlulukta kesilir ucu döğülür ege ile uçları şiş haline getirilirdi. Bu şişler Yeşilyuva Kuyucak Yüreğil kadınlarının çorap ördüğü şişlerdi. Köye çerçilere de (küçük seyyar satıcı) satar veya kılca ile değiştirdi.

Kılcadan oyadan başka çocuklarla nazarlık boncuklar kollarına bileklikler yapar satardı. Yetim maaşı çıkmadan geçim kaynağı buymuş. Daha sonra da hiç bırakmadan devam etmiş. Altı tanesi bir kilo tel parasıyla eşit. Tel kılıyla alınır tek satılmaz altı tanesi takım halinde satılırdı. Ticaret ve zanaatkarlık erbabı çalışkan akıllı bir kadındı. Köyde bu işi ondan başka yapan yoktu.

Yaz gününde erkekler damardında oturdurlardı. Kadınlar ise akşam yemekten sonra Hatçe ebenin kapısında oturdurlardı. Koca kapının bir kanadı açılır yaşlılar kapının dış tarafında gençler iç tarafında oturur konuşturlardı. Erkekler camiden veya kahveden gelirken o evin hanımı "falan dayınız gelibba ben giden gari Allah ıratlık versin" der kalkardı.

Hepsi birden kalkmaz hangi evin erkeği gelmişse o kalkar giderdi. Hatçe ebe gibi yaşlı olanlar en sona kalırdı. Biz dedemgilden gelirken Hatçe ebenin son müşterileri oluyorduk.

Hatçe ebe uzun boyluydu belinde kalın bir kuşak, kuşağının bir tarafında şeker bir tarafında parası olurdu. Kılca örerken yakın gözlüğü takar uzağa bakarken gözlüğün üstünden bakardı.

Damardı muhabbetlerinin önemli ismi Hasanali Azgın vefatından bir müddet önce evinde. (ortada) Sağında ise oğlu Süleyman azgın.

Hacı Mehmet dede hac görevini askerliğini yaptığında yerine getirmiştir. Medine müdafaasında bulunmuş yaya olarak memleketine dönmüştür. Biz çocukken anlatırdı, yazılmadığı için pek çok olay unutuldu. Ama unutmadıklarım var.

Kaçarken sadece çarıkları kalmış bir de üzerindeki elbiseler. Aç kaldıklarında ot kökü yediklerini ve av hayvanlarının derilerini ağızlarında ıslatıp yediklerini söylerdi.

Bildiğim zamanlar yaşlıydı. Taraş'lı Hüseyin Ağa'nın kardeşi Aşana yengeyle evliydi. Çocukları daha önceki hanımlarından ve Aşana yengeden olan çocukları olmuş, ama yaşamamışlar çocukken ölmüşler.

Tepe mescit cemaati idi. Orada iki dolap vardı. Bunlardan birinde Hacı Mehmet dedenin ve Hacı Bekir Altıntaş'ın kahve takımları varmış. Kahve ikram ederlermiş.

Evinin önüne fırın yaptı çalıştırdı. Sonra başka işler yaptı.

Daha önceden Honaz tarafına ticarete gidermiş. Honaz'lı Rum dostuna;

- "Dostum bu badılcan bu tomata bu büber burda çok lezzetli oluyor Yatağan'da bu kadar lezzetli olmuyor" deyince, Rum arkadaş;

- "Dostum Hacı şu gördüğün koca yokuşun tepesine kadar aynı ama öbür tarafa geçtin mi lezzeti bu yana kalıyor kesi sizden tarafa gidiyor" dermiş.

Hacı dede çok tertipli iş bilen insandı. Çona Mısa amca ile iyi arkadaş idi. Birgün bazardan bir kilo küçük bamya alalım iki kilo kuzunun kaburgasından alalım bişirelim yiyelim demişler. Bunu duyan Hasanali amca beni de katın beraber yiyelim masrafa ortak olayım demiş. Hacı dede hayır olmaz biz Mısacan'la yeecez demiş.

Hasanali amca ne kadar üstelese de kabul edilmemiş. Bu olayı bizzat Hasanali amcadan dinledim.

"Hatça ebe diğer insanlarımız gibi sanatkardı"

Sulu boya çizim: Şevki Demirhan

Perşembe günü Hacı dede Musa amcanın evine doğru yola çıkmış. Hasanali amca işi bırakmış bende size bu yemeği ağız tadıyla yedirmem diye söylenmiş. Hacı Bekir çeşmesine hiç suya gitmezken o gün kaç sefer yaptığımı bilmiyorum demişti.

Hacı dede ile Musa amca toprak haranıya eti bamyayı malzemeleri güzel yerleştirmişler. Altını yakmışlar biraz piştikten sonra Hacı dede Musa amcaya çocuklar falan harannıyı ocaktan almasınlar közde biraz daha bişsin demiş. O da Dudu yengeye böyle demiş. Hasanali amca ben Mısacan'ın evine gidip muhabbetlerini dinledim dedi.

Hacı dede Musa ocağı ellemesinler közü yeter, biz şöyle Kurşun Tepeyi gezip gelelim demiş. Hasanali amca buna tamam demiş. Onlar evden ayrıldıktan on dakika sonra Musa amcanın evine varıp Dudu gelin Hacı ağam söylemeyi unutmuş kapağı kaldırıp tahta bir kaşıkla bir kere karıştırıverecekmişsin demiş. Dudu yenge yemeği karıştırmış. Hacı dede ile Musa amca gelmişler.

Sofra kurulmuş küçük tepsiyi koymuşlar. Gelmiş sofra kurulmuş küçük tepsiyi koymuşlar. Musa amca tencereyi getirmiş kapağı açıp tencereyi dökünce yemek su gibi olmuş bamyalar bozulmuş. Hacı dede;

“Dudu gelin kim elledi yemeği deyince;

- “Hacı ağa, Süleyman ağama bir kere Dudu gelin karıştırıversin demişsin. Bir kere karıştırdım onun dışında hiç dokunmadım” demiş.

Hacı dede yemeği yememiş. Eve gelirken, Hasanali amca damarında oturuyormuş Hacı dedenin asasını attıra attıra öfkeli geldiğini görünce evine kaçmış. Hacı dede Hasan amcanın kapısına varmış Hacı Mahmut’un oğlu benimle bir daha konuşma diye bağırılmış. Hasan Ali amca; “Hacı ağa bütün masrafları ödeyen. Bide beraber yapalım. Onu da ödeyen” dese de Hacı dede Hasanali amcayı affetmemiş.

“Barışsalar da eski muhabbet kalmadı” derdi Hasanali amca.

Damardının sakinlerinden biri de Koyunların Halil dede idi. Hatırımda kaldığı kadarıyla Halil dede bazen goca dutun dibinde karlı şerbet satardı. Yazın köyde hayır için kar dağıtırdı. Buzdolabı yoktu. Sular kırmızı topraktan Gılsa bardağına (Kızılhisar testisi) doldurulur onda soğutulurdu. Veya kar kesilir, dağıtılır, suyun içine katılır soğutulurdu. Halil amca dağıtıp hayır yapmak için kar tembih edenlere (sipariş edenlere)

Damardı muhabbetinin geçtiği yerde çocuklar...

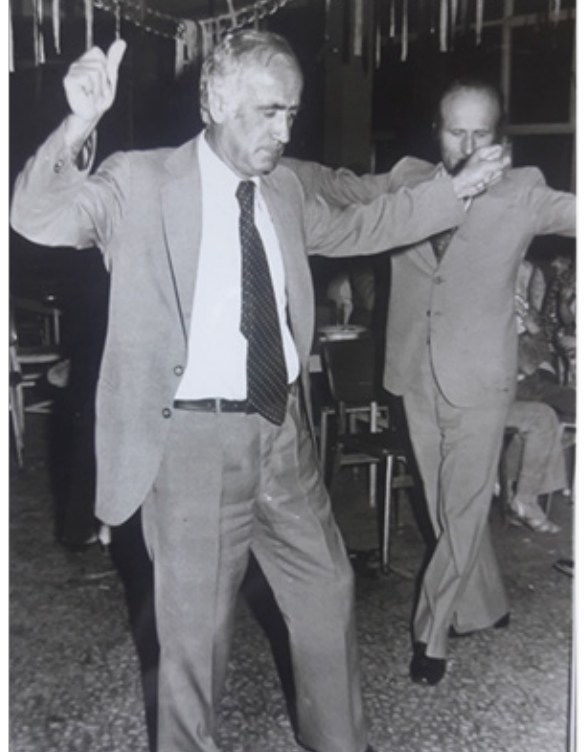
kar getirir evlerden testere ile kesip dağıtırdı. Ayrıca kar satılırdı da. Dut dibinde bizler 5 kuruşluk 10 kuruşluk karlar satın alırdık. Diğer hatıra ise Halil amca rahmetli yazın Garük (Karahöyük) bazarında karlı su ve şerbet satardı. Yaz günlerinde insanlar alışveriş için koşturur yorulur ve soğuk bir şey içmek isterdi. Öğleye doğru pazarda hayrat edenler olurdu. Hayır yapmak isteyen kişi bir tas (Topraktan yapılmış 2 - 3 litrelik kap) su ve karlı şerbeti hayır için dağıtmasını söyler parasını verirdi. İçenler hayrat sahibine hayır dua ederdi.

Halil amca rahmetli bir ağızlarına değirseler karlı suyun hayratçısı çoğalır dermiş. Bazen kendisi bir tas yapar hayrat diye ikram edermiş. Bu soğuk su ile soğuk şerbeti için çoğu kişi ölmüş anası babası ve akrabası için para verip hayrat yaptırmış. Rahmetli hem para kazanır hem de insanların hayır yapmasını sağlarmış. Ne güzel bir iş imiş yaptığı.

Allah ölenlere rahmet kalanlara hayırlı uzun ömürler versin. Âmin.

YATAGAN'NIN İKİ YİĞİT ASKERİ: RAHMETLİ AMCALARIM MEHMET BAYKARA VE NECATİ BAYKARA

TARIK BAYKARA

Yatagan'da Gocahallar evinin önünde 1980'li yıllarda solda Necati amcam, sağdaki de Mehmet amcam rahmetliler. Sağdaki resimde rahmetli Mehmet amcam babamla zeybek oynuyor.

Allahın ne güzel bir lütfüdür ki müstesna kişilikleriyle iki amcam var. Hakkın rahmetine kavuştular ve her daim onları hasretle ve unutulmaz hatıralarıyla anmaktayız. Aşağıdaki fotoğrafta, Yatağan'da Gocahallar evinin önünde, babamın iki yanında özenli bir saygıyla duruşlarını görmekteyiz. Her ikisi de asker olan sevgili amcalarım: Mehmet Baykara ve Necati Baykara. Allah gani gani rahmet eylesin, mekanları cennet olsun.

Büyük amcam rahmetli Mehmet Baykara, 1937 yılında Yatağan'da dünyaya gelmiş, çocukluğu ve ilkokul yılları Yatağan'da geçmiştir. Babam, bu konudaki yeteneğinden dolayı kendisinin motor sanat okulunda okumasını ve zaman içerisinde çok değer kazanacak oto mekaniğinde uzmanlaşmasını istemiş ve bunun için İzmir'e göndermişti. Mehmet amcam rahmetli ise babamın istememesine karşın ısrarla Ast Subay Okuluna girerek, 17 yaşında Astsubay Hazırlık Okulu sonrası ulaştırma sınıfı

astsubayı olarak kıtaya çıkmıştır. 1950'li yıllarda ilk olarak Çanakkale Gelibolu'da görev yapmış. Burada, 14 Temmuz 1958 tarihinde eşi Esin Hanımla evlenmiştir. 1960'larda Konya'da görevine devam etmiş. 1963'de kız çocukları Melike, 1965 yılında Celalettin dünyaya gelmiştir ki onlara koyduğu isimlerden Konya'da Mevlana etkisini de görüyoruz. 1972 yılında Tamer dünyaya gelmiş. Celalettin Baykara, şu sıralar Sakarya Teknik Üniversitesinde Makine Mühendisliği alanında bilim adamı olarak görev yapıyor. Tamer Baykara ise ODTÜ Makine Mühendisliği mezunu olarak çok önemli sanayii kuruluşlarında görev yapagelmektedir. Mehmet amcam rahmetli, 1970'lerde İzmir'de görev yapmış ve 1974 Kıbrıs Harekatına da katılmıştır. Daha sonra, İzmir, Gaziemir Ulaştırma Okulundan emekli olmuştur. Emeklilik sonrası, askeri hayatın dinamizmi ve buralarda edindiği engin tecrübelerinden dolayı özel sektörde çeşitli firmalarda idari amiri görevlerinde bulunmuştur. 26 Aralık 1989 yılında görevinde kalp krizi nedeniyle vefat etmiştir.

Rahmetli Mehmet amcamı, bizden uzak yerlerde görev yaptığı için çok fazla yakından tanıma imkanım olamadı. Ama ciddi, otoriter ve son derece saygıdeğer bir kişiliği her halinde belli idi. Özellikle özel sektörde idari işlerde görev alması ve buralarda çok başarılı olmasının da bu has kişiöğlü duruşunun önemli bir payı olsa gerek. Her hali ile güven veren, özü sözü bir, sapasağlam, kaya gibi dimdik, sabırlı, metanetli tam bir Yatağanlı yiğit askerdi gözümde.

Üç erkek kardeşin küçüğü, diğer amcam rahmetli Necati Baykara da bambaşka nitelikleri olan müstesna bir kişilik idi. O'nu daha fazla yakından tanıma imkanım olmuştu. Askerlik hayatı kısaca şu şekilde özetlenebilir:

1. 1964-68 Hava Radar Mevzi Komutanlığı, Harekat Eğitim Amirliği. Teğmen ve Üsteğmen olarak, Rize'ye bağlı Pazar'da. 1964 yılında İzmir Alsancak'ta rıhtımda babamla kendisini uğurlamıştık. Bilmediği, uzak sayılabilecek yerlere gitmenin ve ayrılığın hüznüyle gemiden bize mendil sallamıştı. 1967 yılında Nesrin

Yengemle evlendikleri, Nesrin yengemi Topraklık'taki baba evinden "saçu saçılarak" alışını ('Saçu' içerisinde içi delik kuruşlar da olduğu için gelin arabası olan taksinin şöförü epeyce söylenmişti, "arabam çizildi!.." diyerek homurdanıyordu) ve Sümerbank tesislerindeki düğünlerini dün gibi hatırlıyorum.

Rahmetli amcam Necati Baykara'nın gençlik dönemi fotoğrafları. Sağda, İzmir'de rahmetli Erkan dayım ve Necati amcam arada bendeniz iki sevdiğim büyüğümle keyif içerisindeyim.

2- 1968-73 Hava Radar Mevzi Komutanlığı, Harekat Eğitim Amirliği. Üsteğmen ve Yüzbaşı olarak Çanakkale'de. Kendisini, 1970 yılında kardeşim Haluk ile yaz tatilinde ziyarete gitmiş ve onbeş gün yanlarında kalmıştık. Babası gibi havacı subay olup emeklilik sonrası şimdilerde özel bir havayolunda pilotluk yapan Ali Baykara küçük bir çocuk idi.

3- 1973-78 arasında Hava Radar Mevzi Komutanlığı, Harekat Eğitim Amirliğinde Yüzbaşı olarak Mardin'de. Şimdilerde elektrik mühendisi olan ortanca oğlu Akın Baykara bu yıllarda doğmuştur.

4- 1978-83 yıllarında NATO Karargahında Binbaşı olarak İzmir'de görev yaptığı dönemde sık sık bir araya gelir birlikte zaman geçirirdik.

İşletme mezunu olarak yıllardır önemli özel sektör firmalarında çalışmakta olan küçük oğlu Emre Baykara bu dönemde dünyaya geldi.

5- 1983-86 arasında Hava Radar Mevzi Komutanlığı, Harekat Eğitim amiri yarbay olarak Sinop'a bağlı Ayancık'ta görev yaptı.

6- 1986-90 döneminde mesleğinde bir zirve olarak gördüğüm, Hava Radar Mevzi Komutanı Albay olarak Kütahya'da görev yaptı.

7- Daha sonra, 1990-91 Eskişehir'de görev yaptı ve buradan emekliliğini isteyerek ayrıldı.

Rahmetli Necati amcam, çok farklı bir insandı. Çoşku ve neşesini anında bulunduğu ortama yansıtır ve herkesi şenlik ve mutluluk içerisinde bırakan fıkralar, anılar ve hikayeler anlatır, tadına doyum olmayan zamanlar geçirmemizi sağlardı. Bir insana gülmenin ve şen-şakrak halinin bu denli yakıştığı nadir kişilerdendi. Bu halleriyle kendisini hala daha özlemle hatırlıyoruz. Babamı düzenli olarak ziyaret eder o denli saygılı davranırdı ki imrenirdik O'na. "Ben ağabeyime ve yengeme borcumu hiç ödeyebilir miyim onların haklarını ödeyemem" derdi hep ve hem rahmetli aneme hem de babama sanki evlatlarıymış gibi saygı ve sevgiyle davranırdı. Bizlere de sanki bir "ağabey" gibiydi. Arkadaşlarımız bile hep "nasıl şanslı bir insansın ki böyle dayıların amcaların var" derlerdi hep. "Amcaa... " derdim "...şu üstündeki subay montu amma da güzelmiş!..". Anında, dakika geçirmeden üstünden çıkarır "Amcam!.. al senin olsun madem ki beğendin.." (üstündekini çıkarıp armağan etme Hz.Peygamber sünnetidir ve has müminlere mahsus bir özelliktir). Böyle böyle rahmetli Amcamın epeyce bir havacı kıyafetlerine sahip oldum ve halen daha da giyerim. Rahmetli Necati amcam aynı zamanda bir sanatçı idi. Kendi kendine öğrendiği ud çalgısı ile tam bir "udi" olarak İzmir'de konserlerde klasik Türk Müsikisi korolarına eşlik eden müzisyenler arasında yer alırdı.

1970 yılı Necati amcamları ziyaretimizde Çanakkale Şehitler Abidesi ziyaretimizde Haluk, amcam, Nesrin Yengem ve Ali ile birlikte.

Rahmetle andığım her iki amcam da bu dünyaya güzel izler, güzel evlatlar ve torunlar bırakarak veda ettiler. Askerlik mesleklerini en iyi, en mükemmel şekilde yaptılar ve bundan dolayı da emeklilik dönemlerinde sivil yaşamda da çok başarılı oldular. Yatağan'ın yetiştirdiği nadir askerlerdi. Güzel anılarını her daim dile getirmeye çalışıyor ve bu iki örnek Yatağanlı büyüğümün amcalarımın hatıralarını özlem ve hasretle yad etmek istiyorum.

Rahmetli Necati amcamla 1980'li yıllarda Gocahallar sokağındaki evin önünde.

İZ BIRAKANLAR

YUSUF ŞENEL

Denizli Merkez Alikurt Köyünden öğretmen Mustafa Çetin'in İz Bırakanlar kitabını okurken yetmiş yıllık geçmişimde Mustafa Çetin'in bahsettiği toplumda değişik davranışlarda bulunan insanlardan bazılarını hatırladım. Bunlar sağlıklarında farklı insanlar olduklarını davranışları ve zekalarıyla göstermişler, iz bırakarak öbür dünyaya göçmüşlerdir.

Köy hizmetleri il müdürlüğünde Sulama Şube Müdürü olarak çalışmaktaydım. Bir gün odada canım sıkıldı. Şube müdürlüğü elemanlarından Ziraat Yüksek Mühendisi Ali Özdemir'in yanına gittim. Ali Özdemir bey Acıpayam Selleri köyünden (Pınaryazı) olup sevdiğim dürüst temiz bir arkadaştı. Ali beyle sohbetin koyulaştığı bir anda kasketli, orta yaşlı, oldukça iri yapılı bir adam içeriye girdi. Selam verdikten sonra direkt Ali beye dönerek, "Ali bey bir problemim var, yardımcı olur musun?" dedi. Ali bey de yapabileceği bir şey varsa elinden geleni esirgemeyeceğini söyledi. Adam "Bir yere su basmak istiyorum. 80 metre kot farkı var. Bu yüksekliğe suyu basıp basamayacağım konusunda tereddüt ettim. Sana akıl danışmaya geldim." dedi. Ali bey cevap vermek üzereyken ben devreye girdim. Yanlış anlamadıysam 80 metre yükseklik farkından bahsediyorsun, sen bu 80 metreyi nasıl ölçtün, mesafe mi demek istedin anlayamadım, dedim. Adam da Ali beye dönerek "Bu arkadaş kim?" diye sordu. Ali bey "Bu arkadaş benim müdürüm."

Kelekçili Mehmet ÜNAL

dedi. Bana dönerek "Müdür bey ben mesafe demedim, kot farkı dedim. 80 metre kot farkı var." dedi. Onun 80 metre yüksekliği ölçecek bir aletin olmadığı, mutlaka yanlış ölçtüğünü söyleyince de "Müdür bey seninle bir iddiaya girelim. Eğer 80 metrenin altında ya da üstünde çıkarsa ben sana bir takım elbise alayım. Ama 80 metre çıkarsa ben de yeni bir takım elbise isterim." dedi. Ali bey, "Yusuf bey istersen vazgeç. Bu adama Kelekçeli Koca Pabuç derler. Yıllardır bu konularda çalışır." dedi.

Babamın (Akif Şenel) bir başka asker arkadaşı Çamelili Alim (Arıkan)

Merak etmiştim. Bir çay daha ilave söyleyip muhabbete başladık. Adamın adı Mehmet Ünal'dı.

Çocukluğundan beri ölçme, kanal açma, su çıkartma gibi işleri çok sevdiğini, bu konularla ilgili çok çalışma ve araştırma yaptığını bu arada kendini geliştirdiğini anlattı. Yine kendi ağzından "Askerden yeni dönmüştüm. Amerika Birleşik Devletlerinden iki kişi beni Amerika'ya davet etti. Eşim, benim yalnız gitmeme rıza göstermediği gibi aile olarak gitmemizi de kabullenemedi. Sonradan öğrendim Amerika bu çalışmayı bütün ülkelerde yapmış ve başarılı gördüklerini Amerika'ya götürmüş." dedi.

Mehmet Ünal çok istemesine rağmen böylece Amerika'ya gidememiş. Yıllarca Acıpayam ve çevresinde bu konularda çalıştı. Hatta ilginç bir hikâyesi vardır. Onu da anlatarak konuyu tamamlayalım.

Çameli Yaylapınarı Köyünden Kelekçi Akşara inen dar bir yol varmış bu yolun belli bir bölümü çok kayalık olduğundan genişletme yapılamadan dar bırakılmış. Yolu genişletmek için Mehmet Ünal valiye ve gerekli mercilere gider ama sonuç alamaz. Mehmet Ünal bunun peşini bırakmaz çünkü yol çok dar olup iki arabanın sürtünerek dahi yan yana geçemeyeceği darlıktaymış. Bir gün Valinin Çameli'ye geleceğini ve oradan köyleri gezerek Kelekçi'ye ineceğini duyar. Hemen kamyonu ile o dar yola gider ve en dar notasında kamyonu koyar ve bujilerden bir tanesini söküp cebine koyar. Akşam olmak üzereyken Vali gelir, tabii ki geçemez ve Vali ile Mehmet Ünal arasında tartışma başlar. Mehmet Ünal, valiye "Kamyon bozuldu, parçasını da Denizli'ye almak için muavini gönderdim. O gelene kadar bekleyeceğiz" der. Vali de mecbur kabullenir, otururlar. Ateş yakarlar bu sırada sohbet koyulaşır. Mehmet Ünal anlatır, bu yol için size geldim ama siz beni geri çevirdiniz. Şimdi bir hasta gelseydi burada ölüp giderdi. Vali bunları duydukça yumuşar ve gece yarısı tamam, hemen bu yolu genişletelim, der. Mehmet Ünal sözü alır almaz cebinden bujiyi çıkarıp takar ve yolu açar. Yol yapılır ve adına bu bölüme Vali Kayalıkları adı verilir. Bazıları da Valinin gelemediği yol derler.

Aradan yıllar geçti. Acıpayam Çiftlik köyünde sulama kanalı inşaatı başlattık. Kanalin ilk 5 kilometresi İsale kanalıydı. (Ta-

şıma) Ben köylüye biz inşaata başladıktan 500 metre sonra bu arktan çıkarız daha üst kottan gideriz. Sulama engellenmez dedim. Ne yazık ki 10 - 15 kmlik bu kanalda ne kadar uğraşsak kotu yükseltemedik. Bütün ölçümlerimiz arığın içine geldi. Köylü üzgün, biz çaresiz kaldık. Bir gün muhtara bu kanalı kime yaptırdığını sordum. Cevap beklediğim gibiydi; “Kelekçeli Koca Pabuç’a”

İkinci anlatacağımız Dere Köylü Mustafa, Katır Mustafa lakabı ile anılmaktadır. Katır Mustafa, babamın asker arkadaşıdır. Aşağıda anlatacağım olayları babamın zaman zaman anlattığı askerlik hatıralarından derledim. Katır Mustafa ile askerlik yaptıkları il Edirne’dir. Hitler’in Türkiye’ye saldırma ihtimali bulunduğuandan ihtiyat askerliğine çağırılmışlardır. Birliğin bir Pazar günü gidip teslim olmuşlar, gerekli işlemler yapıldıktan sonra izinlisiniz denilerek serbest bırakılmışlardır. Hepsi Edirne’nin Selimiye Camisi başta olmak üzere gezilecek yerlerini görmek için dağılırlar. Katır Mustafa arkadaşlarından ayrılıp nerede içki içilir nerede kumar oynanılır tespit etmek için tek başına dolaşır. Nihayet kumar oynanan bir yer bulur ve bir ekip kurarak kumar oynamaya başlar. Katır Mustafa, usta bir kumarcıdır. Diğer oyuncuların bütün paralarını kazanır. Oyuncular yeni gelen bu adamın paralarını almasını hazmedemezler. Paraları vermek istemezler. Büyük bir kavga çıkar. Kavga biraz daha büyüyünce bıçaklar çekilir ve bu bıçaklardan bir tanesi Katır Mustafa’nın kulağının üzerindeki deriye isabet eder. Bunun sonucunda kulak derisi kalkarak kulağının üzerine yapışır. Kendisini öldüreceklerini anlayan

Katır Mustafa oradan kaçar. Doğruca teslim olduğu birliğe gider. Orada ana kapıda bekleyen nöbetçinin elindeki silahı alarak tekrar kumar bölgesine gitmek için kaçar. Olaya şahit olan rütbeli askerlerden birisi jipe binerek yarı yolda Katır Mustafa’yı yakalar. Katır Mustafa dönmek istemez. “Paramı almazsam ya ben onları öldüreceğim ya da onlar beni, başka yolu yok.” der. Subay parasını alacağına söz verir ve Mustafa’yı geri getirerek revire yatırır. Babamın söylediğine göre adamlar bir hafta içinde kazandığı bütün parayı Mustafa’ya teslim ederler.

İkinci olay ise bölükte olur. Her bölüğün birkaç atı ve bu atlara ait besleme alanı bulunmaktadır. Eğer bir bölüğün atı diğer bölüğün beslenme alanına geçerse ata el konulur ve diğer bölüğün beslenme alanına ait olur. Hal böyleyken Dereköylü Mustafa’nın atı öbür bölüğün alanına geçer. Görevli askerler hemen koşarak atı almak isterler. Fakat Mustafa durumu bildiği için atı vermek istemez. Atı almak isteyen erler kendi yüzbaşılara giderek olayı anlatırlar. Bunun üzerine yüzbaşı atı bizzat kendisi almak için gelir ve atı geminden tutarak götürmek ister. Katır Mustafa, Yüzbaşının ayaklarına doğru iki el ateş ederek “Mustafa’nın atını alacak adam daha doğmadı” der. Yüzbaşı olayın ciddiyetini fark eder ve atı bırakarak gider.

Zaman zaman Dereköylü Mustafa ile babam çarşıya çıkarlar ve alışveriş yaparlar. Dereköylü Mustafa, satıcının boş anını kollar ve oradan sigara, şeker, bisküvi gibi şeyleri cebine doldurur, onların parasını vermezdi. Daha sonra bölüğe gelince de aldığı bütün bu malzemeleri Yozgatlı sen

şunu ye, Kırşehirli sen şunu iç diyerek gariban erdata dağıtırdı. Kendisi bu aldıklarının hiçbirini kullanmazdı.

Kızının vefat ettiğini haber alan babam çocuklar Mustafa amcanızın kızı vefat etmiş bir gidelim, dedi. Rahmi abinin arabasıyla Dereköy'e gittik. Gece başlangıcıydı. Biz Dereköy'e indiğimiz zaman birden elektrikler kesildi. Karanlıkta elinde bir cep feneri ile bir adam "Akif, hoş geldin" dedi. Gelen Dereköylü Mustafa'ydı. Başımı kaldırdım ve yüzüne baktım. Birden ürperdiğimi hissettim. Renkli bir çift göz sanki karanlığı delmiş ve benim üzerime yoğunlaşmıştı. Babam evlatlarım diyerek bizi tanıştırdı. Üzgün bir ifadeyle "Yapma dedim ama yaptı. Beni dinlemedi." dedi, kızı intihar etmişti.

İz bırakanları düşünürken Yatağan kasabasında böyle insanlar olduğunu düşündüm. Ama Mustafa Çetin, "Ali Kurt'da İz Bırakanlar" kitabında o kadar güzel bir çalışma yapmış ki alelusul bir şeyler yazmayı uygun görmedim. Bunun için iyi bir çalışma ve araştırma yapılmadan yazmak istemedim. Hemen aklıma gelen iki isim söyleyeyim. Kel Hasanalı (Azgın) ve Kemiksizlerin Mehmet (Yıldırımılmaz).

Kel Hasanalı harika bir meddah olabilir. Olayları anlatımı o kadar güzel, süslüydü ki dinlerken zevk alırdınız. Mesela Çilli bir yüzü anlatmak için kuru camız b*kuna yağmur damlamış gibi derdi. Benzetmesini unutamam.

Olayı bizzat kendisinden dinledim. Bir gün eşraftan birisi bisiklete biner. Terbi Omar'ın kahvesinin yanından aşağıya doğru inerken rüzgarın etkisiyle gömleği kaba-

rır ve hızlı inerken önüne birisi çıkar. Gerisini Hasanalı amcadan dinleyelim. "Saçağa köpek çönmüş gibi bisiklete oturmuş hızla iniyordu. Birden önüne birisi çıktı. Ürktü ve bisikletin üzerinden uçtu. Bağrının kolları yerde kalıverdi." Anlatıma bakınız. Yani bisikletten düşen adamın yola indikten sonra biraz sürtünerek gittiği ve bu sebeple kollarının yüzüldüğü daha güzel nasıl anlatılabilir. Kel Hasanalı fırsat bulsaydı bir İsmail Dümbürlü olabilirdi.

İkincisi ise Kemiksizlerin Mehmet, tam bir atletik yapıya sahipti. Bacakları çok uzun ve hareketliydi. Onun yürüyerek gittiği yolda arkadaşları koşarak onu yakalayamazdı. Minarenin müezzininin ezan okuduğu bölümünün koruma duvarı üzerinde minareyi çepeçevre dolanırdı. Dengesi çok sağlam bir insandı. O da fırsat bulabilseydi atletizm konusunda önde gelen atletlerden biri olurdu.

Yatağan kasabasında iz bırakanları veya olacağı kadar olamayanları yazarken pek çok insandan bahsetmek gerekir. Hemen aklıma gelen ve koyun kırpma makasını icat eden Hacı Hasanların Halil abi de bu isimler arasında sayılabilir. Rahmetlik çok iyi bir ustaydı. Ama çocuklarına dokunduğunuz an elinde çekici ile sokağa fırlar, peşimizden kovalardı. Sonra kendisi evine dönünce çocuğunun iki elinden mengene-yi kıştırır karşısına geçer sapanla taşlardı. Çocuk anam diyince de işte vurduğun kuş da anam dedi, bir daha vuracak mısın diye söylerdi. O da onun terbiye şekliydi. Dövülecekse ben döverim diyordu. İyi bir komşu, iyi bir insandı. Allah rahmet eylesin.

YATAĞAN'DAN MUKADDES HAC YOLCULUĞU

MUSTAFA NADİR ÖNAY

Benim çocukluk yıllarım 1960'lar; yolların açıldığı motorlu araçların çoğalmaya başladığı yıllara denk düşüyor. Eskilerin bahsettiğine göre daha öncenin ve 1940'ların sıtmal, veremli, okulsuz, yolsuz, parasız pulsuz dönemleri 1950'lerden itibaren kademe kademe değişmeye başlamış ve günden güne yine eski dönemlere göre hafif bir refah dönemi gelmişti. Köylü malını pazara çıkarabiliyor, cebi üç beş kuruş para görüyordu.

Belki 60'lı yılların başları değil ama sonlarından itibaren daha çok da 70'lerde Denizli'ye günlük otobüs seferleri de yapılır olmuştur. Sabahın erken saatinde bir

otobüs Yatağan'dan Denizli'ye hareket eder öğleden sonra belki de ikindiye doğru geri dönerdi. Şimdi yarım saatte alınan yol o zamanlar iki saat sürerdi. 302 otobüsleri 1968'de üretilmeye başlanmış ama 1970'lerden itibaren önce şehirler arası sonra da şehirle ilçe ve kasabalar arası yolculukların en önemli aracı olmuştur. İşte o otobüsler hac yolculuğunda da birinci tercih edilen otobüs haline gelmişti.

1960'ların ikinci yarısından itibaren babamla birlikte Denizli merkeze gider gelir ve Bayramyerinde ikinci ticari yolu bayramyeri meydanına bağlayan yolda bulunan Dinçer kitabevinin camında hac ilan-

larını görürdüm. Yanılmıyorsam o yıllarda Dinçer otobüsleri köye gelip hac yolcularını aldı ve mukaddes topraklara götürdü.

Demek ki terör belası ve İsrail engeli henüz o yıllarda büyümemişti. Bu yüzden otobüsler rahatça hac yolcularını alıp götürebiliyordu. Hatta sonradan İstanbul'da 1990'lı yıllarda çok sohbetinde bulunduğum Necip Fazıl'ın azat edilmez kölesi -kendi tabiri- Hilmi Oflaz 1960'lı yıllarda olsa gerek bir gün tanıdıklarına rastlamış. Hoş beşten sonra onunla vedalaşmak istemişler. Aralarında şöyle bir konuşma geçmiştir;

- Nereye gidiyorsunuz
- Hacca
- Ne zaman
- Şimdi
- Beni de götürür müsünüz?
- Götürürüz

Bu diyalogdan sonra pasaportsuz yola çıkıyor ve hiçbir yere takılmadan haccını tamamlayıp geliyor. Sonra yine bisikletiyle hacca giden ve yine bisikletiyle dönen birisinin ilginç hikayesini okumuştum.

Mustafa Yazgan'ın da 1970'lerin ortasında yaptığı Hac yolculuğu hatıratını okumuş ve böyle detaylı bir anlatım çok hoşuma gitmişti.

İnsanların hacca karşı büyük bir iştiaqları vardı. Türkiye'de insanlar bugünkü kadar milli gelirden pay almasa da, varlık sahibi olmasa da hac yolculuğuna çıkmayı çok istiyordu. Çünkü İslam'ın beş şartından biri de -eğer güç yetirilebilirse yani varlık sahibiysen- hac farz oyuyordu. Bu birinci sebepti. Ama bir de insanlarda bir iştiaq ve hasret vardı. Çünkü 1. Dünya Savaşı yıllarında kesintiye uğrayan hac yolculukları

münferit ve bahse değmez sayıda kişi haricinde 30 yıllık bir hasreti büyütmişti.

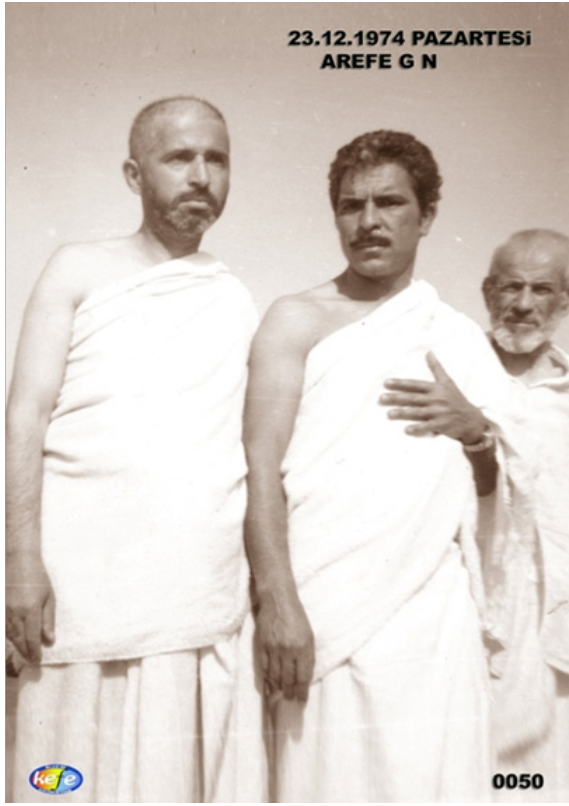
Eskiden de kasabamızdan hacca gidip gelenler olmuştu. Bu yüzden bazı sülalelerin adının başında hacı eki de vardı. Mesela Hacı Karacalar, Hacı Veliler, Hacı Kayalar (Hacıkeyler), Hacı Hasanlar, Hacı Hüseyinler (Hessönner) gibi. Hatta bir sülale sadece Hacılar diye anılır olmuştu. Çünkü onlar Hacı Yüzbaşı'nın ahfadı olurlardı.

Hacca gidip gelenin adı çoğunlukla unutulur kadın erkek fark etmez ona artık hacı diye hitap edilirdi. Hacı unvanı alanlara da çok değer verilirdi.

Şecereden öğrendiğimize göre benim büyük dedem de yani Şevki hocanın dedesi Kör Müftü Mustafa Efendi 19. Yüzyılın ikinci yarısının başlarında (1858) hacca gitmiş ama dönüş yolunda Mısır'ın Circe kasabasında vefat ederek oraya defnedilmişti.

Türk kültüründe uğurlamalar ve karşılamalar önemlidir. Misafir, asker, hacı, yolcu, gelin, dışarıdan gelen cenaze karşılanır. Aynı şekilde yolcu, asker, misafir, hac yolculuğuna çıkan uğurlanır. Bunların hepsinin ayrı ayrı kendine göre ritüelleri vardır. Aileden birisi giderken ardından su dökülür. Kazasız belasız git gel sağ selamet dön denilir.. Asker ve hacı uğurlamalarında yemekler yapılır, hayır için lokum helva dağıtılır, dualar edilir.

1970'li yıllarda köyden otobüs kalkar ve epeyce insan hacca giderdi. Benim de hatırladığım dönemlerde aynen asker uğurlamalarında olduğu gibi hacı uğurlaması da yapılır ve bütün kasaba halkı bu törende bulunmaya çalışır, dualar edildikten sonra helallikler alınarak gözü yaşlı uğurlamalar yapılırdı. Bildiğim kadarıyla İnce Mehmet Dönmez de birkaç defa köyden hac yolcularını götürüp getirmişti. Yanlış hatırlamı-

Hacı Mistan Hacda. (ortada)

yorsam Hacı Mistan da hacı götürüp getir-medede çalışanlardan biriydi.

Hacı uğurlamalarında en önemli sahne-lerden birisi meydanda yapılan dua tö-reniydi. Bu dua merasimleri bir filim idi. Bu tür toplantıların düzen sağlayıcısı Arap Ali'nin sesiyle hizaya geçilir, saflar oluşturu-lur. En öne hacca gidecek kişiler gelir. Onların yanında bel-ki yine hoca efendi-lerden ve eşraftan önemli kişiler bulu-nur. Sonraki sıralarda ise bir ayırım gözetil-meksizin ama yine de ilmine ve yaşına hürmet edilenlere yer vererek bir düzen

sağlanırdı. Yine Arabali'nin "cemaat sessiz olalım" lafıyla gürültü biter ve duayı ede-cek olan kimse; Abdullah Hoca veya Zühtü hoca duaya başlardı. Duaya cemaatin âmin sesleri eşlik eder bütün bir kasabayı uhre-vi bir hava kaplardı. Bu duaya bir kenarda çocuklar ile bir kenarda da kadınlar eşlik ederdi. Kasabanın klasik başörtüsü ve dış giyim örtüsü olan marmalarını bürünmüş kadınlar bir öbek halinde duaya katılırlar-dı. Dualar bittikten sonra yine önde hacılar arkada cemaat otobüse kadar tekbirler ge-tirilir sonra sarmaşılır ağlaşılar, otobüsteki yerlerine oturan hacı adayları bir taraftan yaşlı gözlerini silerken bir taraftan da aşı-ğda el sallayan çoluk çocuğuna eşine dos-tuna mukabele ederdi.

Dönüşte de yine törenli karşılamalar ya-pılır tekbirler eşliğinde kucaklaşılar ve yine dualar edilirdi. Sonra ev ziyaretleri başlar fevç fevç kalabalıklar hacıdan dönenlerin evlerini doldurur boşaltırlardı. ziyaretler-de bir sürahide veya bidonda getirdikleri zemzem suları (ebizemzem=ab-ı zemzem) belli bir adapla ve büyük bir hürmetle içi-lirdi. Besmele çekilir kibleye dönülür ve hadis-i şerifte belirtilen su içme sekliyle üç yudum alınırdı. Zemzem suyu çok kıymet-liydi. Ondan biri iki yudum alabilmek bü-yük bahtıyarlıktı. Her ne kadar bayram sa-

1970'lı yıllarda Hac dönüşü yapılan tekbirli bir karşılama.

bahları her çeşmeden zemzem suyu akar denir ve sürahiler güğümler doldurulursa da hacdan gelen bir başkaydı. Bu asıl zemzem idi. Zemzemle birlikte birer de hurma ikram edilirdi. O zamanlar bu değişik meyve her zaman bulunmaz sadece hacdan dönüşlerde gelenlerin ikramıyla tadılırdı. Tesbih ve takke ise birinci derece yakınlarla ayrılır ve bu büyük bir lütuf kabul edilirdi.

Bu yıllarda yani 1970 yılları başlarında Kazım Önay amcam ve eşi Durdu yengem ile Hasibe halam ile beyi Akif dayım hacı olup gelmişler büyüklerimizle birlikte biz de karışlamaya gitmiş ve ikram edilen zemzem suyundan içmiş ve hurmadan tatmıştık. Takke ve tesbih henüz çok değildi. Her eve o da birinci derece yakınlarla birer tane verilirdi. Az olduğu için bu bazı kıskançlıklara demeyeyim ama aynen düğün okusunda olduğu gibi sevince sebep olurdu.

‐Ağamgil hacca gidip geldiler ama bir tesbih ile takke getirirler” veya “filanlara tesbih ve takke gitmiş bize gelmedi” gibi konuşmalara değil de daha çok değer verildiğini belirten ifadelerle bu açığa çıkar-

1970’lerde bir hacı uğurlama

dı. Yoksa gelmediği için pek konuşulmazdı. Çünkü hangi şartlarda gidilip geldiği ne kadar neyin alındığı da bu ziyaretlerde söz konusu edilir bu yüzden nasibine bir hediye düşmeyenler hayıflanır ama bunu üzüntü etmezdi. Fakat hediye alanlar bunu yakınlarına gösterir ve sevincini belli ederdi. Yetmişlerin belki de ikinci yarısıyla birlikte biraz daha farklı eşyalar da getirilir olmuştu. Mesela hatırladığım kadarıyla o sıralarda yeni yeni yaygınlaşmaya başlayan Japon ve alman malı teyp ler hac yolculuklarının bir getirisi olarak görülmeye başlanmıştı. Bu sanıyorum seksenlerin ortasına kadar sürdü. Özal’ın politikalarıyla iç piyasa o tür mallara doyunca artık elektronik eşyalar da gelmez oldu. Bir müddet sonra tesbih ve takke de bollaştı. Artık herkese yetecek kadar tesbih ve takke getirilebiliyor veya Türkiye’den temin edilerek gelen ziyaretçilere veriliyordu. Böylece 1990’lara doğru 1960-70’lerde çok kıymetli olan tesbih ve takke değerden düşüyor ve enflasyonu başlıyordu.

Yatağan'da 1966 Eylül Ayından Bazı Hatıralar

TUNCER BAYKARA

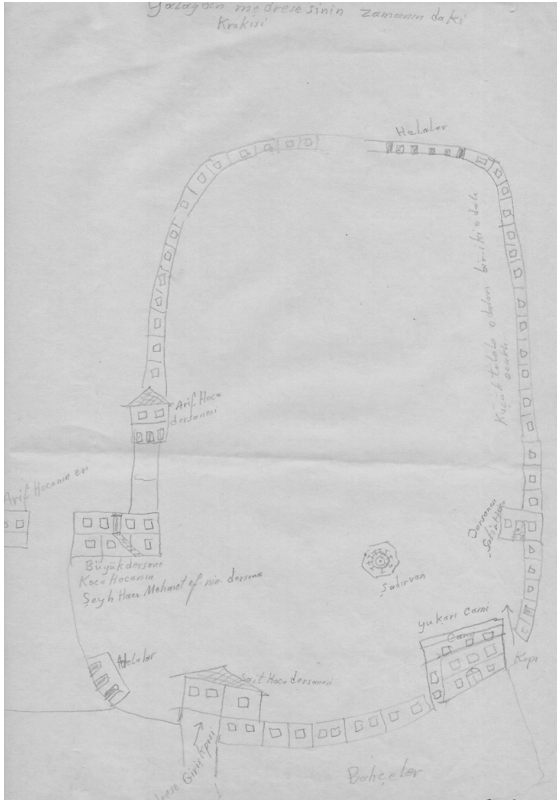
Tarih talebesiydim ve kendi kendime babamın kitaplarından hecelediğim Eski Türkçe, yani 1928 önce alfabemizi Edebiyat fakültesinde daha da pekiştirmiştik. Yatağan'da Medrese Kitaplığının medhini eskiden beri duyardım. Oradaki nefis ciltli kitapların ciltlerinin, Kur'an kursu talebeleri tarafından kitaptan çıkarılarak kendilerinin Mızraklı İlmihallerine kap yapıldığını da rahmetli Mehmet Ali Aktaş anlatmıştı. Bu defa Cevat Dayımla birlikte, kitaplığı baştan sona ele almak için kararlaştırdık. Dışardaki son cemaat mahalline bir kilim serilerek kitaplıktaki tüm malzeme, kitap, kağıt vs olduğu gibi dışarı çıkarıldı ve yığıldı. Bir mübarek günde dayımla çalışmaya başladık.

Hiçbir kağıdı ve yazıyı ihmal etmeyerek çalışırken mesela Medrese kayıt defterinin sahifelerinden Çakır Rıza Efendinin adını bulup kendisine gösterdiğimde, "evet bir ara devam etmişim, sonrası gelmedi" demişti. İşte bu çalışmalar sırasında 18 Eylül 1966 günü de ben sevincimden göklere sıçradım. Çünkü Dedem Hüseyin Hilmi Efendinin Aydın Taciye Medresesinden aldığı 1318/1900 tarihli icazeti, yani diploması ellerimde belirdi. İlk önce bir anlam veremedim, ve hemen o sırada sağ olup Karahasanlarda kızı Hatmana Halamın yanında kalan Hörü Neneme durumu sordum. Şöyle cevap verdi: "Efendim öldüğünde kitapları da epey vardı; ben çocuklarım küçük okuyup anlamazlar, hiç olmazsa Medre-

se'dekiler bu kitaplardan faydalansın diye ne var ne yoksa bohçalayıp götürüp verdim". Nenemi bu asil duygusu için onunla gurur duydum. Mesele anlaşılmıştı.

Daha fazla ayrıntıya girmeden, o günlerde sadece kitaplar için acele ile tutulan kayıtların bir bölümünü vermek isterim:

1. Kazimir 1095 h
2. Anonim, yani mecmu türü, nesih eksik fıkıh
3. Keza, benzer
4. Fevaid ... şerhi 1157
5. Mecmua/anonim, eksik
6. Fıkıh.. c 1242
7. Fenari,, mantık
8. Anonim, 1156
9. Keza: 1033
10. Keza; 1152
11. ...ül-Kulüb
12. Kur'an
13. Kadı İyas, Milas 1116
14. Bina
15. Şerh-i Akaid 1222
16. Anonim,
17. Avamil 1158
18. Şafiye 1093
19. Feraiz..
20. Mecmua 1222
21. Tenkih ül Usul şerhi, 1034
22. Anonim, 1055
23. Sadr üş-Şeria
24. İbn Kastamonî
25. Anonim, 1056
26. Mecmua 1119

Tuncer Baykara çizimi ile medrese odaları

27. Feraiz 962

28. Hatai, eski, 880 ?

29. Anonim, 1137

30. Cila ül-Kulüb 1170

31. Mecmua 1274

32. Feraiz

33. Şihab: Dergah-ı Ali Kapucu başısı... vakfı: 13 CA 1224=26.06.1809

Dayımla bir hızla baktığımız kitapların gerçek tanımları yakınlarda yapılmıştır. 1470 ile 1857 arasına ait bu kitaplar ve başkaları sadece ciddî araştırmalara açılmıştır. Bağışlayan, saklayan, koruyan ve her türlü emeği geçenlerden Allah razı olsun.

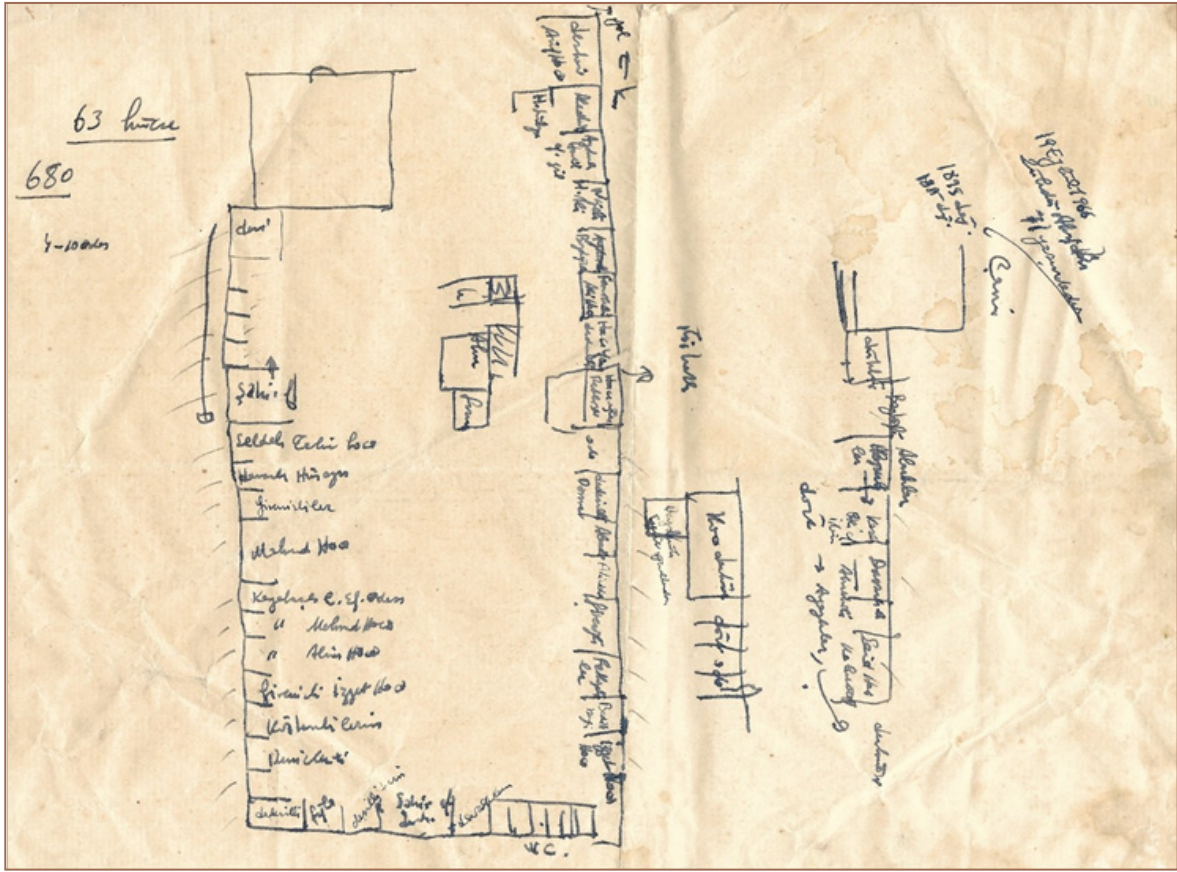
II.

19 Eylül günü, benim çabalarımın etki-
lenen Anamın dayısı Zühtü Akşit, aklında

kaldığı kadarıyla medreseyi bana iyice anlattı; yanında yaşıtı köylülerden bazıları da vardı ama kimler olduğunu sormamışım. Aslında rahmetli Sabit Ağabey de, 1962 de Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesini bitirme tezi olarak "İslam Medreseleri (kuruluşu) ve Yatağan Medresesi" ni hazırlamıştı. Medresenin planının çıkarırken Babası Abdullah Akşit (1302/1886-1977) başta yaşıtları medresede okuyanların gayretleri ile bir plan çıkartmış ve çalışmasında kullanmıştır. Biz onu ,daha başka gözlemlerle de teyit ederek Yatağan kitabımızda kullanmış idik. Sabit Ağabeyin notları, yani konu ile ilgili ham bilgileri ne yazık ki elimizde değil. Biz de 1895 doğumlu Abdullah Akşit'in küçük kardeşinin bilgilerini ve babamın bilgilerini bir araya getirdik. Yatağan kitabındaki plana eklenecek veya düzeltilecek bir husus yoktur. Fakat bu defa XX.yüzyıl başlarında, 1908-10 yıllarındaki medresedeki talebe-i ulûmun adlarını Zühtü Akşit rahmetlinin, 19 Eylül 1966 daki hafızasına dayanarak vermeye çalışacağız. Bunun için plana da bakılabilir: Ortalama iki kişinin (birisi ilerlemiş talebe diğeri ise yeni/çömez talebenin kalabileceği bu odalara medreselerde "hücre" denilir. Yatağan medresesi resmen 63 hücreli idi.

Cami'in kuzey-doğu köşesindeki giriş, daha çok köylülerin camie geliş-gidişler içindir. Sonraki dört hücre yazılmamış.

1. Şakir Efendi (bn Mahmud) Dersanesi;
2. Saldalı Tahir Hoca
3. Davaslı Hüseyin
4. Girenizliler
5. Mahmud Hoca Dersanesi
6. Kayabaşlı? Hoca efendi
7. Kayabaşlı Mehmed Hoca
8. Kayabaşlı Alim Hoca
9. Girenizli İzzet hoca

Medresede kimlerin hangi odalarda kaldığına dair tutulan notlar.

10. Köstenliler	29. Fethiyeli Hacı oğlu
11. Denizlerliler	30. Dedesilli Hacı Yusuf
12. -	31. Fethiyeleler+Ali hoca
13. Dedesilliler (Batıya dönülür)	32. Bozdoğanlılar
14. Fıgla	33. Nazilliller , H.Ali
15. Dedesilliler	34. Aydınli Halil Efendi gil
16. Şakir Efendi (bn Mehmed) Dersanesi	35. Aleddinli+H.Sülyeyman
17. Davaslılar	36. Arif Hoca Dersanesi (yol batıya dönülür)
18. Helâlar /en az 6 hücre.(Güneye Dönülür)	37. Beyşehirle Ecevit oğulları +dört oda)
19. Giriş	38. Koca Hoca, Hacı Mehmed Efendi Dersanesi
20. -?	39. Köşe: Fırın, Dam=Ahır
21. İzzet Hoca	40. Kahve ocağı
22. Bedirbeyliler	41. Medreseye Giriş:Üstü Said Hoca dersanesi (Doğuya dönülür,iki katlı)
23. Fethiyeliler	42. Ayazlılar+ Davazlılar
24. Girenizliler	43. Aksekili+Ayazlılar
25. Alaeddinliler	44. Kaşlı Ali Efendi +Ayazlılar
26. Alaeddinliler	45. Akalanlılar+ ? İler
27. Dedesilliler	46. Beyköylüler ... (Allahü âlem bis-sevap)
28. Oda (Sonrası iki katlıdır)	

1. Dünya Harbi Gazisi İSMAİL ÖNAY

Anlatan: Tahir Önay / Kayda alan: Mustafa Karakaya

Gazi İsmail Önay 1314 (1897)- 1982. Yatağan doğumlu. 85 yaşında Yatağan'da vefat etti. Bize Hacı Amatla (Ahmetler) derler. Babamın babası, yani dedem Hacı Ahmet'tir. Ahmet dedemin hanımı, ebemiz iki kız kardeşmiş, babaları onlar küçükken vefat etmiş. İki kız yetim. O zamanlar yetim kızla evlenen erkekler askere alınmazmış. Babamın anası Hatice nenemgil zenginmiş. İki kız babalarından kalan altınları terazi ile bölüşmüşler. Nenemin Bazar yolunun altında 40 dönüm tarlası, yukarıda da (Yatağan köyünün dağa doğru bağyanı denilen mevkide) 40 dönüm tarlası vardı. Nenem 1956 yılında 102 yaşında öldü. Nenemden babama pek bir şey kalmadı. Oturup mal bölüşmediler, babam sessizdi, amcam epey mal almıştı.

Babamgil; Emine, Ayşe, Şerife, Alma (Elma gibi söylenir, L harfi incedir) halalarım, İsmail, Abdurrahman Önay, bir de gençken ölen Halil İbrahim varmış.

Hacı Ahmet, Şavkı, Hüseyin ve benim adını aldığım Tahir dedem varmış, kız kardeşleri var mıydı bilmiyorum. Hacı Ahmet dedem Yatağan Medresesinde okumuş, okutmuş, orta camide imamlık yapmış. (Tahir İstiklal harbinde Dinar'da dizanteriden vefat etti.MNÖ)

Ali Vehbi Aykota Hoca Acıpayam kitabında bizim seceremizi çıkarmış, rahmetli imam Mehmet Necmettin Akşit iyi bilir,

tek tek anlatırdı.

Babam, askerde er imiş, Rusya taraflarında az bir miktar esir düşmüşler, iç savaş bitince gelmişler.

Afyon cephesine katılmış, bir ara birkaç arkadaşı ile kaçıp gelmişler. Bir iki gün kalıp tekrar gitmişler. Kaçtıkları arkadaşları; Bekir Çavuş (Öztürk), Gocaellez İlyas (Türk),...

Babamın asker arkadaşları: Bekir Çavuş (Öztürk), Goca Ellez (İlyas Türk),...

Babam askerdeyken Birinci Dünya savaşında Bulgaristan'da esir düşmüşler, esir düşenleri çok çalıştırmışlar. 5-6 ay içinde geri memleketlerine dönmüşler. İstiklal savaşında Afyon cephesinde çarpışmış, onun için madalya verip maaş bağlamışlar. Babam 1969 da Hacca gidince Acıpayam Askerlik Şubesinden madalya ve maaş yazısı geldi, maaşını alırdı. Babam madalyayı ceketinde taşırdı.

Madalya babam vefat edince abeme, o da ölünce bana intikal etti. Ne kadar askerlik yaptı, nerelerde çarpıştı tam bilemiyoruz, söylediyse de hatırlamıyoruz. Laf açılınca "biz memleketimizin hizmetinde idik, vatanımızı savunmaya çalıştık" derdi.

Biz, babamızın Pazar alışverişini yapar, harçlıksız bırakmazdık, maaşını alınca bizden harçlık almadığı gibi çola çocuğa verir, yardım ederdi. Eli çok açıktı, küfür bilmezdi, kalbi temizdi. Ağzından sin kaflı söz çık-

Gazi İsmail Önay, çocukları ve akrabaları ile (sandalyede oturan) ve solunda oğlusu İsmet. Ayaktakiler soldan Ali Gökçurt, Şevket Aktürk, iki de kişi de Veliceler'den. 1953 yılında Tahir Önay Bitlis'te askerde iken ona gönderilmiş bir hatıra.

mazdı. Babam namazını geçirmez, sabah namazına bizi kaldırmayınca camiye gitmezdi. Yaramazlık yaptığımızda anam bize maşa ile vururdu, babam karşı gelirdi, Allah onlardan razı olsun.

Biz yedi kardeşiz; Sıdika, Mustafa, Fatma, ben Tahir, Emir Ayşe, İsmet, Elma'dır. Şu an Sıdika ve ben Tahir sağız. Sıdika ablam 95 yaşında ve şuuru ve hafızası yerinde benden sağlam.

Bu arada bir hatıramızdan bahsedeyim: Evde kuvvetli bir eşiğimiz vardı. Bir gün babam eşiği alıp dağa odun kesmeye gitmek için hazırlanmış hacı bıllam (Sıdika)"Buba, gitme Tahir kızar" demiş, dinlemeyip gitmiş. Dağda odun kesme yerine varınca Kümrülen Aligil (Taşdemir) odunu kesiverip,

eşiğe sarıveriyorlar. Ağustos ayında, tam bu günlerde eşek hızlı, babam yaşlı köye girip Kurtçaların Abdurrahman'ın evinin yanındaki cevizin yanına düşüyor. Dr. Şakir Akşit görmüş, eve getirdiler. Felç geçirmiş. Dr. Şakir izi kalır dedi ilaç yazıverdi. İsmeti Kızılhisar'a ilaç almaya gönderdik. Gerçekten felcin izi kaldı. 7-8 sene çekti. 85 yaşında 02 Şubat 1985 günü rahmetli oldu. Anam ise 1977 yılında ölmüştü. Anam sağ olsaydı zaten o yaşta babamı oduna göndermezdi. Babam senin deden gibi yapı ustasıydı Mustafa. Elinden her iş gelirdi; marangozluk, duvarcılık, hocalık yapardı... Kısacası her işin hakkından gelirdi.

Kaynak: Tahir Önay 1932 Yatağan doğumlu, oğlu 10.08.2020 Yatağan.

MODERNİZM KOLA SAAT TAKMAKLA BAŞLAR

REFİK KARAKAYA

İlkokulda milletin yediği dayağı kimse askerlikte bile yememiştir. Veli görüşmelerinde bir de demezler mi, “senin çocuk dayaktan çok korkuyor”. Bizimkiler de;

- O dayaktan korkar, niye dövüyorsunuz öyleyse, dövmesenize! demişler.

Komşu Emine yengem eve gelmiş dertleşiyor;

-Ben de gittim toplantıya, hele ellem vardım, hepsi bana laf hazırlamış, ele alıverdim, karşımda Ali vardı. Ali dedim;

-Öteki öğretmenler bilmez, sen bizi bilirsin dedim, biz çobanız dedim, Ali dedim, Sen eskiden çoban del miydin dedim. Biz sümüklü çobanız dedim, senin eskiden sümüğün yok muydu dedim? Ali’yi bet ettim.

Herkes sıradan geçer, bilmeyen ve bilme-

diğini bilen bizler, bön bön bakar dayak sıramızın gelmesini beklerdik.

İlkokul ikinci sınıfta saat öğrenmek için kartondan saat yapar, dairenin ortasından akrep ile yelkovanı çiviyle tuttururduk. Al sana saat, saate bakmayı öğreneceğiz. Ertesi gün birinin evinde çalar saat varmış, getirmiş. Öğretmen eline saati aldı, evirdi, çevirdi, saatlerimizi yaptık şimdi ayar zamanı, işte anlattı;

-Şöyle olursa 1, böyle 2,3,4,5,vs.

Neyse bu defa tersinden ayarladı:12,05 gibi. Birinci sıraya sordu 1 cevabını aldı, çabuk celallendi. Yeni bir ayar yaptı;12.10 ayarı... Saat kaç dedi, 2 cevabını aldı, paparaı yedi. Sağdan soldan destek aldı durumu idare etti.

Sıra bana geliyor, panik stress, kesin yiyecez, kafa benim mi bilmiyorum, gelip gidiyor, çare yok. 12.15 e ayarladı, beni işaret etti. Ayağa kalktım. Kalktım mı bilmiyorum! Saat kaç dedi, ben de;

- 3 dedim.

Fısıltılar ayyuka çıktı. Sen de mi? seni de mi Allah yarattı? Kulaklarımı çalar saat gibi bura bura, bir sağa bir sola, yumruğuyla da kafamı takılatıyor, Nasrettin hocanın hesabı, başıma ceviz mi düşüyor, kabak mı belli değil. Kınalı keklik tırnakları kulak memelerini Frenk biberi gibi yakıp kavuruyor.

Sonrası saat gördüğüm zaman yan çizer yönümü çevirirdim. Zaten saati olan var mıydı ki? Kola saat takmak bu kadar ucuz olmamalı. Bize derlerdi;

-Saat takmak için yumurtaları kırmadan üç gün cebinde gezdirecen. Yumurtalar kırılmazsa saati hak ettin. Boş ver, bizim

saatimiz yanımız yönümüz, güneş doğuyor, batıyor, güneş tepemizde, öğlen oldu, ağaçların hareleri sağa sola yalpa yapıyor-sa ikindi oldu. Bir tek akşamın olduğunu bilmiyorduk, hava kararır oyundan başımızı alamazdık.

Ortaokula başlayıncaya kadar saatimiz yoktu.

Demek ki, benim modernizim Ortaokul yıllarında başladı.

Pazar yerine saat satıcısı gelmiş, ucuz, hoşlarına gitmişler. Babamla Halil dayım almışlar, gece ben uyurken koluma saat takıyorlar, iyi ama ya saati soran olursa?

Bak diyorlar boyu uzun olan yelkovan, ihtiyatlı olmazsan peşinden koşturur. Kısa olan akrep. Yelkovan yellenir, şimdilik beşer dakika arayla takip et, her beş dakikayı üzerine koy. Akrep sinsi sinsi ilerler, önce akrebi takip et seni sokmasın. Akrep saati takip eder. Saniye işi karıştırır; Saniye daireyi bir tur attığında bir dakika dolar. Saniyenin de kuvvetleri var: mesela, saniyen 1/60'ın ikinci kuvveti, salisen 1/60'ın üçüncü kuvveti, Rabia 1/60'ın dördüncü kuvveti, hamise 1/60'ın beşinci kuvveti, sadise 1/60'ın altıncı kuvveti, sabia 1/60'ın yedinci kuvveti, samine 1/60'ın sekizinci kuvveti, tasia 1/60'ın dokuzuncu kuvveti, aşire 1/60'ın onuncu kuvveti gibi.

Peki bunlar ne işe yarıyor, ömürden; saniyeler, dakikalar, saatler, günler, haftalar, aylar, mevsimler, yıllar gelip geçiyor. Var mı geri dönen? İnsan günde yirmi dört bin kerre hu!. çekermiş, her hu bir nefes. Üstadın dediği gibi;

- Bırak işlesin yalan saatler.

Şöyle böyle saat kültürü edindiğimde, Burdur depreminin artçıları takip ediyordu. Gaipten bir Savt, akabinde sarsıntı. Gece uyumazdık, akrebe bakarken sürekli yelkovanı izlerdim, gecenin biri, ikisi, üçü vs.

Benim gözlerim yorulmadı, saat benden yoruldu, sapıtmaya başladı. Bazen yelkovan saat başına beş dakika, on dakika gecikmeye başladı. Radyodan ajans başı ayar yapıyorum, sonra baktım durmuş, sallıyorum kulağıma tutuyorum çın çın sesi gelip kesiliyor. Can sıkıntısı, bu muydu bana aldığınız saat, tam alışıp takıntı yapmışken. Ucuzdu dediler, getir örsün üzerinde bir çekiç vuralım. Kıyar mıyım ömrümün satatine? Pazar olsun, kahveye saat tamircisi gelir, baktırırız falan...

Dayıma soruyorum, senin saatin nasıl diye, benimkisinde sıkıntı yok, zehir gibi diyor. Pazar günü geldi, gittik kahvenin köşesine, saatçi gelmiş, köşede masaya yayılmış. Saati gösterdik.

Kapağını söktü, çerçeveyi çıkardı, bir gözüne lüpü oturttu, çarkları cımbızla dürtükçe, çarklar sağa sola yalpa kayıp yine duruyor;

-Bu saat ayar tutmaz dedi, senin anlayacağın yaramaz, çünkü bu saat maşa dedi. Bu saatte taş yok dedi.

O ne demek derken, kendi masasındaki saatleri gösterip, kıyaslama yapıyor. Bak bu saate elmas taşları var, seninkisi maşa, işte buralar buralar diye saatin çarklarının millerini gösteriyor, işaret ediyor gördün mü? Dayım hoplayıp zıplayıp benimkisi taşıymış diye, benimle dalga geçiyor. Herkes bir anda saat ustası kesildi başımıza, neyse maşaymış, elmas taşmış bir anlam

veremedim ya, okulda bahçeye teneffüste çıkınca, herkes birbirine iğde yer çekirdeğini fırlatır, O ona çakıl taşı atar. Yaşar' ı kızdırdım bana çakıl taşı fırlattı, şans eseri saatin camına geldi çıt kırıldı. Demek ki kurşun gelse saate denk gelecek, vücuduma değmeyecek, saat benden kurtuldu, bende saatten.

Saat alıp takarken derlerdi, cebinde üç gün yumurta gezdir, yumurtalar kırılmazsa tamam saat kullanabilirsiniz.

Bir adamın tutarlılığı, zekası, itibarı kolunda saati varsa belli olurdu. Saat kaç diye soran ilgililer seni meşhur ederler, saati olanları da kıymete bindirir. Saat kaç diyenlere;

-Hi hi saat bir bak derlerdi. Saatin yok mu?

-Adam sen de!

Bazen de saat soranlara;

-Ne yapicen saati, tren mi kaldircen derlerdi.

-Senin saatin saat değilmiş, al sen bu saati Gramper kutusu yap diye, saati yanlışı gösterenlere eğlenirlerdi.

Nereden bileceğiz, saatin elmas mı, maşa mı olduğunu? Pazardan yumurta alırken bile seçtirirlerdi, cılk mı, sağlam mı diye. Avucunda tutar kulağına sallarsın. Saatin de kulağına dayar çıt çıt çıt sesini dinlersin;

-Çalışıyor.

Saatlerin de markası olurdu eskiden, Hıslon, Nacar gibi, Seiko, Casio gibi. Orta kalitede olanlar 7 ila 11-12 taşlı saatler, yüksek kalitede olanlar 19-21 taşlı saatlerdir. Ya işte böyle... Modernizm: kolunda saati olanın itibarı...

MUSTAFA KARAKAYA İLE SOHBET

MUSTAFA NADİR ÖNAY

2. Bölüm (Geçen sayıdan devam)

(Mustafa Karakaya ile konuşmamız farklı zamanlarda oldu. Bu yüzden bazı tekrarlar olabilir. Fakat çok küçük de olsa değerli bilgiler barındırdığı için konuşmaya hiç dokunmamaya karar verdim. İnşallah faydalı olur. M. Nadir Önay)

Okuyucularımız için bize kendinizi kısaca tanıttirmisiniz?

Ben Mustafa Karakaya Denizli'nin Yatağan kasabasından. Nüfusta 22 Nisan 1951'de doğmuş görünüyorum. Ama anamın dediğine göre zemheride doğmuşum. Zemherinin hangi gününde doğmuşum onu bilemiyoruz. Yatağan ilkokulunu bitirdim. Acıpayam ortaokuluna yazıldım. Dayım Abdurrahman Akman'ın Sandıklı'ya tayin olması ve yeni evlenmesi, biraz da espri yapalım onlara yoldaş olma sebebiyle sandıklı ortaokuluna geçtim sandıklı ortaokulunda 1. 2. Sınıfı okudum. 3. Sınıfı Denizli lisesinde okudum. Denizli lisesini 1969-70 yılında bitirerek Ankara sosyal hizmetler akademisine girdim. Siyasal bilgiler fakültesine de kayıt yaptırdım ama burs olmayınca sosyal hizmetlerde kaldım. 1974'te sosyal hizmetler akademisini bitirerek kurayla sağlık ve sosyal yardım bakanlığından burslu olduğum için Sivas çocuk bakım yurduna tayin oldum. Askerlik hizmetimi de Balıkesir'de 1 kasımdan 15 marta kadar yedek subay okulundan sonra Kur'a ile Çorum İskilip askerlik şubesine tayin oldum. 1 Mayıs 1976 tarihinde askerliğimi yaptım. (As-teğmenlik süresi 12 aydır Kıbrıs hadiselerinden dolayı yedek subay okulu dönemi 6 aydan 4 aya indirilmişti. Kalan 14 aylık hizmetin son iki ayını teğmen rütbesiyle yıldız takarak tamamladım). Askerlik sonrası bakanlıktan tayin beklerken TRT yardımcı prodüktörlük imtihanı açmıştı, müracaat ettim. TRT imtihanları neticesinde Konya'ya tayinim çıktı.

Dedesi ve amcası ile kucakta Mustafa Karakaya.

Kurslar dönemini nöbetler tutarak tamamladım. Haftanın yarısında Konya'da yarısında Ankara'da idim. 1977 yılının 13 Ocak günü TRT'de büyük mücadelelerle göreve başladım. Sebebi de sağlık ve sosyal yardım bakanlığı burslu olduğumdan ancak üniversitelere geçebileceğimi TRT'nin bağımsız kurum olduğundan nakil işlemini yapamayacaklarını, TRT ilgilileri ise TRT'nin başbakanlığa bağlı kurum olduğunu başbakanlığın bütün bakanlıklardan eleman alabileceği kanununu gösteriyorlardı. Bir aylık git gel sonucu naklimi gerçekleştirip TRT'ye geçebildim. TRT'de çocuk programlarına yardımcı prodüktör olarak göreve başladım.

TRT'yi ve TRT yıllarında yaptıklarınızı daha geniş konuşacağız. Ancak önce çocukluğunuzla ilgili bazı hatıralarını dinleyelim.

Çocukluk zamanları

1957 yılında bizim evimiz pazar yerindeydi. Dedemin dükkânlarının üst katında evde oturuyorduk. Alt katımızda zeminde (Yatağan demircilik, tarakcılık, halıcılık küçük sanatlar) kooperatif vardı. Kooperatif başkanı Omar usta (Ömer Baykara) muhasip Akif Şenel ve diğer çalışanlar vardı. Pazar günü erkenden insanlar kooperatifin önüne birikir tanımadığımız yüzler. Ustalar elle az yaptıkları (çakı ve bıçakları getirip cumartesi akşamüstü veya pazar sabah paralarını alırlar, pazar harçlıklarını görüp ailenin haftalık yicek ve diğer ihtiyaçların görürlerdi). Elektrik yoktu, elle çark çevrilerek, demir örste dövülerek çakı bıçak yapıldığı için. Diyelim ki vatandaş (usta) ancak haftada 20 tane bıçak yapılabiliyor, 2 veya 3 deste çakı yapılabiliyor, çoluk çocuğuyla çalışarak. (öğleden sonra da yolcular malları almaya gelirdi. Satış için insanlar birikirdi.) Onlar gelen müşterilere paylaştırılarak, satılıyordu. Diyelim ki Ali ustanın 2 deste çakısı var, Hafız amca (Abdurrahman Öney) bağırır. (Allah rahmet eylesin) Ali ustanın yirmi tane, iki deste çakısı var! Kimler istiyor? Ben, ben, ben sayıyor beş kişi, tamam arkadaş size dörder veya beşer tane verdim. Hemen malları ayırıp veriyorlar, parası da diğer aldığı mallarla beraber hesaplanıyor, çıkarken parasını ödüyor. Çünkü evimizin altı olduğu için zaman zaman kalabalığı merak eder, oraya inerdim.

Pazar da evimizin hemen karşısında kurulurdu. O dönemde Honaz'dan cumartesi gününden katırlarla, atlarla, eşeklerle yükler içerisinde yaz sebzeleri gelirdi. İri iri kıvrıkcık domatesler, bizim köyde o günkü şartlarda fazla büyümeyen biberler, patlıcanlar genellikle Honaz'dan gelirdi. Patates, taze fasulye, lahana Karaçay'dan (şimdi Koca pınar) gelirdi. Ayaz köyü de o günlerde marulu ve sarı otu yani havucuyla ünlüydü. Pazardan mutlaka onlar alınırdı. Yüreğil'den özel bir sebze hatırlamıyorum. Yatağan'da üzüm olmasına

rağmen, daha çoğu demirci esnafı olduğu için Yeşilyuva'dan, Avşar'dan, Kuyucak'tan üzüm gelir. Avşar üzümü daha güzel olurdu. Ova köylerden; yani Apa, Taraş, Yassihüyük bilhassa Alaaddin'in sevilen 'bir kavunu vardı. Küçük tırmıklı ve çok tatlı kavunu vardı. O zaman Yatağan'da doğru dürüst kavun bile yetişmiyordu. (Bizde kavunun küçüğüne hışır, tam olgununa kelek denir.) Ama o dönemlerde Burdur şeker fabrikası kurulduğunda daha sonraları öğreniyorum, dağlardan ve pınarlardan gelen sular ovaya kadar indiği için ovada pamuk ekimi denenmiş başarıya ulaşmamış. Pancar ekimi yapılmış yeterli şekilde sulanmadığı ve gübrelenme düzgün olmadığından veya başka sebeplerden belki tarlaların zayıf olmasından iyi bir verim alınamamış. (Dedem Osman Karakaya'nın Burdur şeker fabrikası ortaklarından olduğuna dair küçük ortaklık defteri bende. Şeker fabrikasına durum nedir diye yazdım gelen cevap "ortak yeterli sermaye artırımına katılmadığından ortaklığına son verilmiştir." Yazıyordu, peki hissesi ne oldu? Cevap gelmedi.)

Yatağan'da en çok arpa buğday yetiştirilirdi, tütüncülük o zamanlar yoktu, daha sonraki yıllarda gelişti. Biz de 5 sınıftan lise 1'e kadar tütüncülük yaptık. Kazanılan para ile şehirden İskandinav koltuk takımı alınıp geldi.

Pazar yerinde pazar öğleyin bitiyordu ve gene çocukken namazlar çamında babamın babasının bağı, (yatağanın yukarısında kuzeyinde, asar denilen tepelerin alt tarafında) daha sonra 1960'tan sonra açılan şosede Karaçay orman yolu şimdiki yayla yolunun kenarında anamın babası Hacı Mehmet Ali dedemin bağı vardı. Biz önceki yıllarda ilkokula gitmeden ve ilkokul yıllarında 3.cü ve 4.cü sınıfa kadar ki dönemde babamın amcası Hasan dedenin (de bağı bitişikti) oğlu Hakkı benden bir yaş büyüktür aynı sınıfta okuduk, onunla gündüzleri bağda bekledik. Akşamları amcam, bazen babamla alacıkta yatılır. Bazen amcam arkadaşları ile bisikletle gelir ki o dönemde bisiklet Yatağan'da süper lüks bir araç, zaten motorsikleti olan birkaç kişi var. Gara deli ve Hayri ağabeyle, Dervişlerin,

Gara Ali'nin birkaç kişinin vardı, yanlış hatırlamıyorsam. Bisiklet o günün şartlarında en iyi ulaşım aracı, gençlerin en çok rağbet ettiği bir binekti.

Binek olarak o dönemde insanların daha çok atları vardı. Eşekler var, hatta bazı insanların katırları var. İnsanların harman işleri için ve eşya taşımak için de kağnılar vardı. Kağnılar çift öküzle çekilir ve yavaş gider. Harmanı döverken de öküzler çok yavaş hareket eder, harman dövülmesi daha uzun zaman alırdı. At arabaları pahalı olduğu için fakir insanlarda veyahut eskiden beri devam ettiği veya sistemini bozmadığı için insanlar kağnyı devam ediyordu. At arabasına göre kağnyı daha az yük taşıyordu. Sistem olarak yapıldığından tercih edilmiyordu kağnılar zaman içinde yok oldular. Tek araba çift araba taşıtları vardı. Çift arabayı çok tarlası olanlar, durumu iyi olanlar, gücü kuvveti yerinde olan ailelerin çift atla çekilen at arabası vardı. (Bazı insanlar çift araba ile başkalarının tarlasını sürer, ekinini biçer, harmana ekinlerini getirir, döver, arpa buğdayı taşır, samanını taşırdı. Tarlası olup hayvanı olmayan veya gücü kuvveti olmayanlar ve yaşlılar tarlalarının işlerini parayla yaptırır veya ortak olarak-mahsulü ortak -bölüşürlerdi.) 4 tekerli arabalar iki atla çekilir, ama orta halli insanların ve belli yaşın üzerindeki kişilerin genellikle iki tekerli tek araba dediğimiz tek atın çektiği arabaları vardı. Bununla destesini taşır, samanını taşır, ovaya gider, bağa gider, dağa gider yani o günlük kullanım aracıydı. Ama arabası olmayan insanlar da atıyla eşeğiyle bağdan Bağyan'dan yiyeceklerini getirirlerdi.

Biraz ailenizden sülalenizden bahsetsek...

Bize sülale olarak Garallar diyorlar. Babam hacı terzi Mehmet Karakaya 2003 yılında vefat etti. Onlar 3 kardeş halam da Allah rahmet etsin vefat etti, Hacı Memadalılar'ın ramazanın eşiydi, adı Ayşe, amcam şuan sağ Almanya'dan emekli, ramazan Karakaya. Dedem Osman'ın büyük kardeşleri hasan dede, onun büyüğü Ayşe Halil efendilerin Halil efendinin (Arslan) karısı idi. Onlarda vefat

etti Allah rahmet eylesin. Küçükleri Mustafa imiş ben onu tanımıyorum, çünkü ben doğmadan iki ay önce vefat etmiş. Onun da Ayşe hanım, topçu Erol ve Mustafa diye çocukları var. Mustafa da 3 yıl önce vefat etti (a.r.e), onların en büyükleri topçu diye biliniyor, hâlbuki adı Mehmet'miş, dedemin anlattığına göre babama da teyit ettirmiştim; "yazın abimle boğaz değirmenlerine un öğüttürmeye gittik, ben 8-9 yaşındaydım. Babamgil, abimin arkadaşları geldiler kalabalık bir gurup, "seferberlik çıktı, hadi gidiyoruz" dediler. Orda köyün yaşlıları da vardı, unu öğüttükten sonra Osman'a yardım edin beraber gidin" dediler. Babamla (ağlıyor...) İnsan duygulanıyor. Oradan (ayrılıp) Burdur'a gitmişler, dedemin babası Veli dede yanlışlıkla oğlunun nüfus cüzdanını oğlu da babasınınkini alıp ayrılıyorlar. Agabeyleri Çanakkale'den gelememiş.

Veli dedem 1954 yılında vefat etmiş, ben 3 yaşındaymışım hatırlamıyorum. Veli dede çobanlıkla iştigal eder, çalışmış. Zaten Prof.. Dr.. Tuncer Baykara ağabeyden öğrendiğimize göre Akdere mevkiinde Turalı çiftliği varmış. (İlk nüfus sayımı Kanuni Sultan Süleyman zamanında yapılmış o zaman Akdere'de Turalı çiftliği, Çatalçam'da başka, ovada Yatağan baba (oradaki Akdere'deki tepelerin adı Karallar tepesi yazıyor haritalarda) tekkesi ve bir çiftlik kayıtlarda varmış. Sonradan tekke ve çiftliklerde yaşayanlar Yatağan'a yerleştirilmişler.) Hasan dedenin çocukları var, hasan dedede (a.r.e.) 6 yıl önce vefat etti. Günümüzde Durnallar sülalesi ayrı gibi görünüyor ama kök aynı onların da soyadları Karakaya. Zaten Yatağan'a yerleşmesi de yukarı bucakta ilkokulun yanında Akdere'ye en yakın yerleşim yeri oluyor. Evlerin üst tarafında da Garallan harman yeri diye bir yer var, 1950'lerden sonra sellere karşı kanal yapılınca o yol kapanmış oluyor. Harman yeri uzun yıllar kullanıldı. (son yıllarda oralara çok güzel evler yapıldı. Tepenin sırtı olarak devam ettiğinden yatağanın en havadar, rüzgâr alan yeridir.) Şimdi Akdere'deki durumu biraz daha araştırırsak; dedem de çocukken çobanlık yapmış.

Sonraki yıllarda ağabeyi hasanla birlikte yapı ustalığı ve marangozluk yapmışlar. Bera-ber evler yapmışlar köyde olsun Kara Hüyük, Karaçay, Apa, Taraş, Yüreğil, Ayaz, Kuyucak gibi bu çevrede sıfırdan temeli kazıp, duvarlarını yapıp ağaçlarını çakıp çatılarını o dönemlerde kiremit pek yok gara örtü- toprak örtülü tek ve iki katlı evler yaptıklarını belirtiyordu. Dedemin bazı eşyaları bendedir. Dedem yapıcı olarak nitelenir, gidip geldiğini, mesela apa'dan 15 güne bir gelip gittiğini biliyorum. Köydeki, çalışmalarını haricinde çobanlık meselesi; hayvanların para etmemesi, ayrıca bağ bahçelerin artması, Yatağan'ın nüfusunun o dönemde 3 bin 3 yüz altmış beş (3365) idi yanlış hatırlamıyorsa ilkokul 4-5 de nüfus sayımı kaçta yapıldı bilmiyorum ben öyle bir rakam hatırlıyorum. Bitişliğimizde Yüreğil var hemen yakınımızda Kuyucak var, altta güneyimizde Karahüyük, Apa, Taraş, Yassihüyük'ün olduğu bir yerde, dağ tarafında yukarı ve Aşağı Karaçay'ın olması tabi Yatağan'ın sınırlarını da zorlamış. Hayvancılıkta orman idaresinin birazda baskılarıyla azaltılmış sonuçta babam terzi çıraklığına verildiği için Yüreğil'e, dolayısıyla babamın yanında amcam da çalışmış böylece çobanlık işi bitmiş oluyor. Ama Namazlar Çamı'ndaki bağın olduğu yerde yakın zamana kadar ben yapımında da çalıştım, ağıl vardı. Akdere'deki ağılın kalıntılarını biliyorum.

Çocukken onu da görmüştüm bağ damını, ağılı ama daha sonraki yıllarda kaldırıldı. Orası aynı zamanda Garalların Aşılamalık olarak da nitelendirilir (Gır amıt denilen ahlat ağaçlarının iri güzel bol sulu armutlarla aşılmasıyla çokça çeşitli armutlar olurdu.) Oradaki ahlat ağaçları köyün tabiriyle Gır amıtlar aşılarmış ve gün aşırı dedemgile düşen hissesinden on-on beş kadar ağaç vardı, yazın eren armutlar birde güzün eren armutlar, yazın eren armutlar harman zamanında ererler daha sulu olur, şekilleri düzgün olur, sarı renkte bazen kızarır, çok tatlı armutlardı. Gün aşırı gider Gocanamlar yani babamın anasıyla olsun, başkalarıyla da olsun amcamla da zaman zaman getiriyorduk.

Karakaya'nın nenesi

Garallar'ın Mehmet'in oğlu Osman'ın torunuyum. Dedemin babası Veli dede 1954 de ölmüş. O tamamen çobandır, baharları ve yazları Akdere'ye göçtüğünü biliyorum. Bilebildiğim kadarıyla velice diyorlarmış, garallan velice, onun oğlu Osman Karakaya onun oğlu Mehmet Karakaya onun oğlu ben Mustafa benim oğlum Ahmet Fatih Karakaya. (Ahmet Fatih'in oğlu emre Karakaya 4 yaşında) daha önceki dönemlerle ilgili pek bilgimiz yok.

Veli dedemin babası, yani babamım dedesinin babasının adının Mehmet olduğunu biliyoruz. (Garallar denmesini sebebi Yatağan'da Ali ve Alı isimler vardır, Demencilen Alı ve Garaali gibi, bizim de geçmiş dedelerimizden birisinin adı alı olmuş olabilir, böylece Garallar=gara-(kara) Aliler olabilir sanıyorum) dedemin anasının adı ayşe hem dedemden hem de Hasan dedemden öğrendiğime göre onların ninesinin adı da Asiye

imiş. Ayşe Mıstaklar'dan, Asiye'nin de Değirmenciler'den olduğunu söylediler. Veli dedemin karısı, yani dedemin anasının mezarı var ama ötekilerin mezarını Yatağan mezarlığında bulamadım. Dedem de Hasan dedemde bilmiyordu. Anne tarafından annemin dedesi Bekir Akman, onun oğlu Mehmet Ali Akman, onun kızları Gülsüm (Ak Bekirler'den Mustafa Akman ile evliydi 9 çocukları olmuştu) ve Zehra, oğulları Mustafa (Etemce'nin Pakize ile evlenmiş 5 çocukları vardı) ve Abdurrahman (Çal Süllerli öğretmen Mustafa Aytaç kızı Bilgi ile evli 4 çocukları var) benim anam Zehra: biz, beş kardeşiz: ben Mustafa, benim küçüğüm Hürü (Huri) onun küçüğü İrfan, onun küçüğü Fatma onun küçüğü de Selman bir de Nuran'ımız vardı, ben ortaokuldayken bir yaşına gelmeden vefat etmişti. Dedem 1934-35 de ilkokul inşaatında çalıştığını söylüyordu. Babam, annem de o okuldan mezun. Ellili yıllardan itibaren köylünün eline biraz para geçtiğini, sanatının, tarım ürünlerinin para ettiği bir dönem olarak nitelendirildiği için bizim dönemimizde lastik ayakkabılar vardı.

Herkesin ayağında bayram da olsa yeni bir ayakkabı bulmak mümkün değildi. Pek çok arkadaşımızın ayağında Yeşilyuvalı eskicilerden alınan ikinci el ayakkabı giymek bile bir lükstü. Daha önceki dönemlerde hep anlatıyorlar yalınayak nalinle veya çarıkla okula gidildiğini, şükür biz o günleri görmedik. Ama lastik ayakkabıyı gördük. Kundura dediğimiz ayakkabıyı ancak ortaokulda giyebildik ki onların da gönleri ve derileri ne kadar kaliteliydi şimdi bilemiyorum. Hatta kardeşim ilkokulda iken naylon ayakkabılar çıkmıştı, onunla ilgili türkü demeyelim de mani gibi "naylon babışım naylon naylon babışım naylon" diye söyler dururdu. Onu hiç unutmuyorum. Benim babam terzi olduğu için ilkokul 1'den itibaren pantolonum düzgündü. Hatta uzun yıllar ceketim de vardı. Ama pekçok arkadaşımın ceketini olmadığı gibi bazılarının gök don dediğimiz koyu lacivert, bazıları elle dikilmiş -veyahut bazılarını babam da dikiyordu-

donlarla okula geldiklerini biliyoruz. Hatta o zaman yeni çıkan pijamalarla bile okula gelindiğini biliyoruz. Üzerimizde siyah bodiye dediğimiz önlükler ve beyaz yakalar vardı. Saçlar genellikle 0,1,2, 3 e tutturulan (kesilen) şekilde oluyordu. Kimsenin saçının uzun olması mümkün değildi. Kızların saçları düz taranır veya sağdan soldan örgü ile örülür. Bu çerçevede okula giderken cebimize ya ığde ya kuru üzüm doldururduk. Yağmur yağdığında okulun bahçesinde, meyilli arazide asfaltın üzerinde kumların suyla beraber gittiği gibi ığde çekirdekleri yuvarlanır gider çukur olan yerlere dolardı. O dönemde ığde de çok kıymetliydi, zaten kara üzüm az olduğu için hiç bir zaman cebimiz üzümle dolu olarak gitmezdik, hiç kimsede öyle okula gelmezdi. ığde ovada olsun bayanda (Bağyanı'nda, eskiden bağlar yatağanın kuzeyinde olduğundan oralara Bağyanı=Bayannı denmiş) olsun bolca yetişen meyve idi ama şimdi kimse dönüp yüzüne bile bakmıyor.)

Yemek içecek olarak o zaman çay meselesi fazla bilinen bir şey değildi. Genellikle çorba içilirdi, köyün tabiriyle Tarna aşısı içiyorduk. Çayla ilgili babamın bir hatırasını anlatayım. Babam "ilkokulda iken derslerden çok iyiydim. Tek sıkıntımız matematikten zaten bizim sülale olarak sıkıntımız vardır". Babam "ne sorarlarsa sorsunlar her şeyi biliyordum" diyor. Asım Baykara köyde ilkokul müdürü-başöğretmen, ilkokulu bitirme imtihanları var. Sorular sormuşlar, hepsini bilmiş asım bey, pencereden dışarıya bakıyor hem köylü hem de komşuları olduğu için imtihana karışmamış, başöğretmen olduğu için serbestçe sınıfta dolaşıyormuş;

- "Hocam Mehmet'e ne soralım" demişler,
- "Mehmet'e bir çay pişittirin bakalım" demiş. Babam

- "Ben o güne kadar duymadım, kahvede çay içiliyormuş, ama biz ilkokuldayız kahveye girmemiz yasaktı. Zaten gençler bile o dönemde kahveye girmiyordu. Ben düşündüm görmediğim bir şey nasıl pişirilir? Herhalde

şöyle olur diyerek cevap verdim dedi:

- Ocağa haranıyı (tencereyi) koyarız içine (köyde tencereye haranı denir) suyu koyarız, kaynatırız, çayı üstüne koyar karıştırırız. Bu arada bir kahkaha koptu” diyor. “Tabi Asım bey öğretmen, evinde çay pişiyor. Duyuyoruz ama görmedik, kahvede geçerken görüyoruz çayı ama nasıl olduğunu bilmiyoruz” diyor.

- “En çok da Asım bey rahmetli güldü, tamam tamam Mehmet çık dedi” diyor. O zaman teşekkür meşekkür yok zaten, ben çıktım hemen

“Ne sordular?

- Şunu şunu sordular,

- Niye güldüler?

- Çay pişir dediler”

Konya’da yaşayan Göğalların Mustafa (Aktaş) abi var. O sormuş;

- “Nasıl yaptın? Anlattım;

- “Çorba pişirir gibi” Mustafa Aktaş;

- “Mehmet o öyle olmecek, demiş.

- Nasıl olcek?

- Bubam Burdur’dan çaydanlık getirdi onu evde yaptılar” demiş.”

- Nasıl oluyo?

- Altında su gayneyo üstüne de ayrıca su gonyu simsiyah çay dedikleri şey konuyo üstüne su dökülüyö, bekleyö. Sona demlik denenden (gupalara) bardaklara döküyö. Üstüne de su döküyö. Öyle oluyo”.

Zaten köyde de pek şeker yok o zaman pekmezle içiliyormuş çay. Babam bu cevabı alınca şaşkınlık yaşamış paniğe kapılmış;

- “Benim başımdan kaynar sular döküldü, eyvah şimdi okulu bitiremedim mi acaba? Diye düşündüm. Sonradan asım bey rahmetli Mehmet bize bi çay yap bakalım diye takılırdı.” Diye anlattı babam.

(Babam askerlik sonrası bir müddet İzmir’de büyük bir terzi atölyesinde baş makastar olarak, kesimi en iyi bilen usta olarak çalışmış, o zamanlar sık sık görüşürlermiş)

2004 Ekim’in 15’indeyiz Ramazan’ın ilk günü. Yatağan’da Ramazan nasıl olurdu?

Ramazan'da yatağanda insanlar çalışmaz demirciler çalışmazdı. Önü bayram olduğundan terzi, berber gibi esnaf daha fazla çalışırdı. Ben çocukluğumda da babama yardım ederdim. 5. Sınıfta iken sabah okula gitmeden bir çocuk pantolonu, okuldan gelince bir çocuk pantolonu dikmeden oyun oynamaya ve ders çalışma imkânım yoktu. Ramazanlar şenlikli olurdu. Sahurdan başlarsak: sahurda davulcular davul çalarak dolaşır, onlara şimdiki gibi para değil, ga'mar (Katmer) veya elde dürünüp yenebilecek şeyler olursa, sıcak ekmek pişirildiyse üstüne zeytinyağı veya tereyağı sürülüp onlar verilir. Bazı günler üzüm, elma, armut kakı, içde gibi yiyecekler verilir ama bunlar her zaman yapılmaz bilebildiğim kadarıyla ramazan boyu birkaç defa yapılır. Çünkü her ev her gün verse zaten kendilerinin de fazla bir yiyeceği olduğunu sanmıyorum.

Geçimini zor temin eden pek çok aileler de vardı. Davulcular dolaşır, 1959'a kadar elektrik olmadığı için pencerede kandil yanmaz veya elektrik geldikten sonra evde elektrik yanmazsa beklerler daha çok çalarlardı. İşığın yanması demek tamam ben uyandım, haberini veriyorlardı, ondan sonra bütün sokakları dolaşırlardı. İmsak vaktinden 3 saat önce başladıklarını tahmin ediyorum. Köyün bütün sokaklarını tek davulcunun dolaşması zor olurdu. Bekçi mutlaka davulcunun yanında olurdu. O yıllarda şükür hırsızlık olmazdı ama bekçi davulcuya yoldaş oluyor, davulcu da yiyecek olarak destek çıkıyordu. Çünkü bazı yıllar iki ayrı davulcu grubu olur. Köyü yarı yarıya bölüşüp davullarını çalarlardı. İmsakin bitimi kurşun tepeden top atımıyla duyurulurdu.

Top atıldı mı hemen yeme içme kesilir, ondan 15-20 dakika sonra namaz vakti girince ezanlar okunmaya başlardı. Gündüzleri halk evinin önünde yetişkinler kendi aralarında eğlenceler yapardı. Mesela kök odununu ayaklarını açıp birkaç defa sallayarak en uzağa atma yarışması gibi. Oruç olunduğundan çalışma da olmadığından seyirci de çok olurdu. İki gurup olursa kütüğü uzağa atamayan gurup iftardan sonra yemek için lokum püs-

gevit gibi ortak yiyecekler alınırdı. Gündüz kahveler açık ama çay olmaz, zaten lokanta da yoktu, bu sebeple sigara-çay da içilmezdi. Oruç tutmayan da köyde ya filan da oruç tutmuyormuş denmesi çok ayıp sayılırdı. Hasta olsa da vatandaş tutuyormuş gibi davranırdı, bu medresenin etkisi veya küçük yerlerde ayıplanma "bak eşek kadar olmuş oruç tutmuyor" dedirtmemek yatağanda önemli hadiseydi.

Akşam biz çocuklar topun atılmasını beklerdik, güneş batmadan önce kurşun tepedeki tepe mescidin-tahta minarenin oraya giderdik top patlayınca, koşarak eve geliriz, biz gelinceye kadar yemeğin yarısı yenmiş olurdu. Yemek yendikten, namaz kılındıktan sonra teravih namazı için gidilir. Elektrik olmayan dönemde minareye çıkılıp sela verilir, arkasından ezan okunur. Ramazanlarda odalar ve mescitlerde iftar sofraları kurulur, evin erkekleri bir-iki yufka ekmek üzerine bir tabak çorba- karnıkara börülce veya lobiyeye fasulye olsun, nohut yemeği olsun, etli yemek biraz zor olurdu ama o yemeklerle odaya ve mescide giderler, yad- yabancı misafir de varsa bir arada yerler. Evde o gün ne yemek varsa o götürülür. Bazısı Tahan, pekmez getirir. Tahnin gelmesi de o günün önemli yemeklerindendi, biz çocuklar biraz büyünce babalarımızın yanında bazen gittik. Tabi okul zamanlarında böyle bir şey yapmamız mümkün olmuyordu.

Yemek sofrası toplanır, akşam ve yatsı namazıyla birlikte teravih namazı kılınıyor. Teravihten sonra yaşlılar uzun süre sohbet eder, kahveler o zaman açık olur. Sahura kadar oturma âdetini ben yatağanda hatırlamıyorum, olmazdı. Genellikle namaz kılındıktan sonra bir iki saat içinde herkes evine gider istirahatine çekilirdi. İmece gibi yardımlaşma gibi davranışları çocuk olarak yetişkinler için de bütün yatağanı tanımak mümkün değil, kendi yakın akrabalarımızı ve mahallemizden biliyoruz. Yatağan'da düğünlerde imece vardı ve "meci" denir. Bir düğün yapılacağı zaman mahallenin gençleri toplanır, mahallenin eşeklerini, beygirlerini toplarlar, dağdan çam odunu keser ve getirirler.

Yaşayan Geçmiş programının çekimlerinde. Sol baştaki kişi Yağmur Tunalı.

Bu gençlerin karşılaması “meci karşılama” olarak bayraklar ve davulla karşılanır, eve getirilir, yükler yıkılınca onlara ziyafet verilir. Böylece o ailenin düğünde ve yıllık-kışlık yakacağı temin edilmiş olur. Ayrıca, akrabalar ve komşular arasında bağ beli olsun, ekin orağı olsun (ekin biçmek) bağ bozumu olsun kısa sürede hızlıca yapılması gereken işler, çapa, bel, orak diyelim. Özellikle çalışmalar da kadınlar, bazen da evin erkekleri de hep birlikte giderler, çalışırlar, gidilen evin hanımı yemekleri hazırlar, çocuklar susayanlara su getirirler, sadece evin çocukları değil gelen kadınların çocukları da olur. Orası bir bayram yeri gibi olur. Düşünebiliyor musunuz 20 kadar kadın erkek, on on beş kadar çocuğun olduğu bir yerde hava da güzel olursa iş yapması da kolay, herkesin iş bölümü de var. Küçük bebeklere yaşlılar bakıyor, iş yapamayan

8-10 yaşlarındaki kızlar kardeşlerine bakıyor. Su getirip götürme, hayvanlarla ilgilenme, ot toplanıyorsa ot toplama veya ufak tefek getir götür işleri daima çocuklar tarafından yapılırdı.

Şimdi TRT’deki günlerinize dönelim. Göreve başladığınız günü hatırlıyor musunuz?

Göreve başladığı ilk gün

Çocuk programlarında önceden tayin olan birkaç arkadaş vardı. Aynı devreden 22 kişinin 10 kişisi o zamanın tabiri ile biz sağcılardan 11 kişisi de solculardandı, bir kısım arkadaşlarımız kısa bir süre sonra üniversitelere ve başka kurumlara dönünce biz 5-6 arkadaş kaldık. Genel müdürümüz Prof. Dr. Şaban Karataş olmasına rağmen en büyük sıkıntıyı o dönem yaşadık. Özetleyeyim, program

müdürlüğünün şefi Ramazan Özkan beni çocuk programları müdürlüğüne götürdü ve oradakilere arkadaşlar Mustafa Karakaya yeni prodüktör olarak şubenizde göreve başladı diye tanıttı. Kapıdan girdik bir adım ileride bekliyoruz odada 7-8 kişi var. Herkesi süzdüm herkes bana bakıyor. Bu niye geldi der gibi hoş geldin diyen yok. Gazetelerde adlarımız genel müdür şaban beyin adamları olarak çıkmıştı ve kurs döneminden de tanınmış olduk. Bütün arkadaşlar aylar öncesiinden göreve başlamıştı. Bir an düşündüm “ya şimdi burayı terk edeceksin bu kadar bekleme ve mücadele sonucunda ya da hoş bulduk deyip herkesin elini sıkacaksın” ben de ikincisini yaptım. Güler yüzümle hoş bulduk hoş bulduk diyerek her masayı dolaştım. Tabiri caizse kerhen zor da olsa ellerini uzattılar. Yeterli boş masa olmadığından misafir sandalyesinde devre arkadaşım Ferruh Yardım’ın yanına oturdum, çalışmaya başlamış oldum. Uzun zaman kimse konuşmadı, birkaç ay içinde niye geldin, niye gittin gibi. Ve yardımcı olmamakta çoğu hemfikirdi. Müdürümüz Zülal Aytüre o gün yoktu.

Göreve başladığımın ertesi günü müdüre kendimi tanıttım. “seni istemiyorum sen İstanbul’a gideceksin!” Diye karşılık verdi. Orda duraladım ilk defa memuriyete başlamıyordum. Ayrıca aylar süren kurslar ve imtihanların sonucunda göreve başlamışım, idare İstanbul’a tayin etmemiş, Ankara’ya tayin etmiş, bir kısım arkadaşlarımız radyoya gönderilmişti, 2 arkadaşımızı da İstanbul televizyonuna göndermişlerdi. Ben İstanbul TV. ’ye gönderilen arkadaşlar gittiler zaten ihtiyaç duysalardı beni de gönderirdi. “Hayır, arkadaş benim sana ihtiyacım yok, İstanbul’a göndereceğim” dedi. Ben de idare göndermedi, burada çalışmak istiyorum, çocuk bölümünde dedim. Tatsız bir konuşmanın sonucunda ben iyi günler dileyip ayrıldım. O günler insanın ölüm kalım mücadelesi gibi, dairede 1977 yılbaşındaki Türkiye’nin genel ortamında aynı duygular içerisinde mücadele, bocalama dönemi idi ama belli bir

müddet sonra bazılarıyla biraz daha samimiyeti ve konuşma –görüşmeleri anlattık. Bu arada benim araştırmamı yapmışlar. Çocuk şubesinde hemen üçüncü gündü, o zaman trt-der derneğinin genel sekreter yardımcısı Zekeriya Kabadayı, Mustafa seninle biraz konuşalım dedi, ayrıncı tarafına yürüyüp gittik. Mustafa sen şurasısın şurada doğmuşsun şu okulda okumuşsun, mezun olduktan sonra şunları yapmışsın, okul dönemini daha ayrıntılı biliyorlardı ama bu bilgileri kimden aldıklarını bilemiyordum. Bir iki eksiklikleri vardı. 1973-74 yılında benim milli Türk talebe birliği (MTTB) Ankara kurucularından olduğumu bilmiyordu ki onlar için en önemli bilgilerden birisi buydu. Eksikim var mı? Diye sorunca bir iki önemsiz nokta var ama çok iyi araştırmışsınız dedim. Bu görüşmemiz yarım saat 45 dakika kadar sürdü. Bu bilgileri nerden nasıl öğrendiğini uzun yıllar merak ettim. Belgesel programlar müdürlüğünden ayrıldıktan sonra prodüktörken kendileri Ankara TV müdür yardımcısı idi. Yıllardır oturup konuşuyorduk, bu konuşmaların birinde ya Zekeriya ben göreve başladığımın üçüncü günü sen beni imtihana çekmiştin, böyle böyle sormuştun deyince “valla hatırlamıyorum” dedi, bu bilgileri kimden öğrendin diye sordum, “onu da bilmiyorum” dedi. Hâlbuki onun ev arkadaşını 27 yıl sonra öğrenmiştim. Sosyal hizmetler akademisinde üçüncü sınıfta olan Elazığlı Cafer İleri adlı bir arkadaştan öğrenmiş. O zamanlar akademi 40 öğrenci alıyor ama biz toplam 22 kişi mezun olduk. Yıllar içinde beraber çalışma ve stajlarda grup çalışmalarında kişisel çalışmalarda da bulduğumuzdan herkes birbirini yakinen tanıyor. Ondan öğrendiğini ben de ona söylemedim. Ama unuttuğunu söyledi doğrumu yalan mı orasını bilemiyorum. O zamanlar aynı kişiler sık sık TRT yemekhane merdivenine çıkarlar “Bugün yemek yenmeyecek! Şaban’ın tavukları, yemek henüz gelmedi” (hâlbuki yemekler 5 kattaki yemekhanede pişiyor, ek binalara oradan gönderiliyordu. Maksat millete eziyet idi.) gibi davul çalmalar, diğer hadiseler, gün aşırı imza toplamalar

yapıldı. TRT 1961 anayasasına göre özerkti. Böyle şeyler yaşandı.

TRT’de yaptığı işler

Çankırılı Sami Güçlü diye bir prodüktör vardı, yalnız çalışıyordu. Göreve başlayıp aradan 15-20 gün geçince “Mustafa gel beraber çalışalım” dedi. Stüdyoda program yapıyordu. 6 ay boyunca akitler yazdım her türlü formları doldurdum. Yönetmenlik dışında her işi yaptığım halde 6 ay boyunca çalışmalarda rejide bulunmadım. Sadece çekimler sırasında görevim captionları (kamera önüne konan ilgili yazı ve resimler) alıp vermekti. Yedi sekiz ay sonra Tülin Oral ile çalıştık.(daldan dala isimli çocuk magazin programı yapıyordu. 1977 yılı aralık ayında Denizli’ye çekime geldik

Denizli merkezde tekstil işlerini buldan da ise buldan bezi dokuma işleme ve şimdilerde yapanın olmadığı kasmağa geçirilen beze elişi ipek iplikle “sıvama” işini de, ayrıca görmeyen bir amcanın renkli ipliklerle dokuma yapmasını çekmiştik. Görmeyen amcamız haşılانıp gelen iplikleri eliyle renklerini fark ediyordu. Nasıl diye sorduğumuzda “her rengin iplikteki sertliği ve kalınlığı farklı olduğunu belirtmişti”. Yatağan’a da çekime gelmiştik. Yenicelerin koca usta Hasan Ali Yurttürk ve hanımından karşılıklı çekiçe demiri dövmelerini, bıçak yapımını. Eyüp Çalhan ustadan mandacı boynuzundan kemik tarak yapımını, bazı atölye ve dükkânlardan yapılan çakı bıçak çeşitlerini çekmiştik.) Sonra Süheyla Sinkil hanımla çalıştık. Sami bey ve Tülin hanım çalışırken rahmetli oldular, Süheyla hanım emekli olduktan yıllar sonra rahmetli oldu. Süheyla hanımla uzun yıllar çalıştık, oyun gemisi, güle oynaya, trt çocuk korusu konserleri gibi programlar yaptık. Çok başarılı yönetmen sayılmasa da canlı yayınları yönetebiliyordu.

Kayıt ve yayın sırasında 2-3 saniyelik gö-

rüntüleri alıp vermekle stüdyoda kendimi yetiştirdim. Bunu yapmamı bizden öncekiler çok başarılı olduğumu söylerlerdi. Zaman geçtikçe öncelikle kendi programlarımızı yapmaya gayret ettik.

Çalıştığı programlar

Oyun gemisi, güle oynaya gibi çeşitli programlarda çalıştım. Güle oynaya da bölümler hazırlamaya başladım. Yöresel çocuk oyunları ve daha çok çocuk belgeselleriyle ilgili yayın yapıyorduk. Değişik şehirlerde çekimler yaptık. O dönemde Anadolu’nun 7 ilinin 7 ilçe 7 köyünden çocuk oyunları çekmeye başladım.

Bu da o güne kadar köy olarak Kadıköy’den başka köy bilmeyen gitmeyen arkadaşların içerisinde Erzurum’dan Muğla’ya, Edirne’den Maraş’a kadar çeşitli bölgelerde çekimler yaptık. O zaman 16 mm. Negatif veya reversal yıkanınca pozitif görüntü veren filmle çalışılıyorduk. Kameraman arkadaşlar hiçbir konuda destek olmadıkları gibi ne yapacağız, nasıl yapacağız, neler yapılacak, hangi planla çalışılacak... her şeyi tek tek soruyorlardı. Bu arkadaşlardan bir kısmı yıllar sonra benim elemanım oldular, Allah nelere kadir. TRT’nin elemanı az ve bir klik idare ediyordu.

O zamanlar tek TRT’nin televizyonu var ve siyah beyaz yayın yapılıyordu. Her gün yapıyor ama akşam 7 de başlıyor 10 da bitiyor, daha sonraki zamanlar saat 6(18.00) da başlayıp 11-12 derken yarım güne çıktı daha sonra tam güne döndü. İlk zamanlar pazar günleri yayın yapılmıyordu. Pazar günleri de yayın yapılmaya başladı, cumartesi günleri öğleden sonra bir saatlik çocuk programı yayını vardı bunun yarım saatini ben yarım saatini başka bir arkadaş hazırlıyordu. Özellikle de yaz aylarına gelen 3 aylık prototip benim yayın dönemimdi. Yazları Mustafa Karakaya olarak yayın nöbetine girmiş oluyordum.

Şaban bey zamanında arkadaş gurubunuzda kimler vardı?

Prof. Dr. Şaban Karataş beyin genel müdürlüğü döneminde TRT de göreve başladık. O zaman drama programlarında başlayan Ömer Faruk Yılmaz, o da Ankara MTTB kurucularından sinema müdürü ben de tiyatro müdürüydüm. Ortak çalışmalarımız oldu. Osman nalbant arkadaşımız fazla kalmadı, Hacettepe üniversitesine sosyoloji asistanı olarak geçti. Şule isimli bayan arkadaşımız Erzurum üniversitesine asistan olarak geçti. Recep Vidin, Muhsin Mete, Mehmet Ali Özpolat kültür programlarında, Muammer Göz, Hilmi Akyalçın eğitim programlarında, Bekir Erdem İzmir televizyonuna, Yusuf Ziya Alçakakar ve Burhanettin Keteci İstanbul televizyonuna, ayrıca radyoya giden arkadaşlarımız vardı; Ankara radyosuna Seyfettin Sağlam, İzmir Radyosuna; Azzam Yumrutaşlı, İlhami Arslan gönderilmişlerdi. Önce eğitim programlarından çocuğa gelen Hilmi Akyalçın arkadaşımız vardı. Ferruh yardım çocuk programlarından radyoya giden arkadaşlarımızdandı. Ali Osman Akça Mersin radyosuna gitti, sonradan Mersin radyosu müdürü oldu. Televizyonun dışından bazı genel kursları ortak gördüğümüz muhabir arkadaşlar haber dairesine gittiler.

Biz radyoda prodüktörlük kursu görürken onlar haber merkezinde muhabirlik kursları görmüşlerdi. (ali müfit beyi hatırlamıyorum, arkadaşlar tanıştığımızı söylediler ama) Şenol Demiröz bizim kuruma girme döneminizde şaban beyin danışmanlarındandı. Kısa bir süre sonra yeterli hizmet süresi olmadığı için program planlama ve koordinasyon müdür yardımcılığına gelmişti. Şenol bey müdür yardımcısı olmasına rağmen Fatoş Serengil, Refik Ahmet Sevensil'in eşi, o pek işe karışmadığından şenol bey müdürlüğü yürüttüğü gibi şaban beyin danışmanlığını da yapıyordu. Bir taraftan da televizyon daire başkanı ve Ankara televizyon müdürü pek meslekten anlamadıkları için Şenol bey aynı zamanda onların görevini de yapıyor. Yani televizyondan sorumlu kişi Şenol beydi, fiilen yönetiyordu.

Yaptığınız programlardan sayar mısınız?

Belgesel Programlar Müdürlüğü yaptığı günlerden bir resim

Çocuk programlarında kendi yaptığım güle oynaya, uçurtma, uçurtmam yıldızlarda, merhaba, TRT. Çocuk korusu konserleri, yöresel çocuk oyunları gibi programlar. 52 bölüm de "blok flüt öğreniyorum". Eski dönemlerde ve o dönemlerde müzik derslerinde mandolin çalmasını öğretiyorlardı. Bilenler çalar biz de dinlerdik. Mandolinler İtalyan malı ve pahalı idi. Flüt ucuz ve plastikten yapılmış, yerli ve Japon malları bulunuyordu. Bu yüzden flüt öğretmeyi tercih ettik. Blok flütüm olmasına ve kitabını okullara dağıtmamıza rağmen programın içeriği ile uğraşmaktan flüt çalmayı öğrenemedim. Hatta askerde flütüm ve müzik öğretmeni arkadaşta vardı.

TRT' ye girmeden önceydi beraber çalıştık ama demek ki benim müzik kulağım yok. Enstrüman çalamıyorum. Flüt programında hocamız gazi eğitim öğretmen enstitüsünden hemşerimiz Prof.dr. Saadettin Ünal idi. Prog dizimizde TRT çocuk korosundan da zaman zaman görüntü ve müziklerden de faydalandık. Çocuk programları müdürlüğünde 8 yıl çalıştıktan sonra belgesel programlar müdürlüğüne geçtim. Orada ilk yaptığım program Doç. Dr. Nurettin Topçu anma programıydı. Türk İslam sentezcisi olarak tanınıyor ama Türk filozof ve sosyoloğu diye nitelenir. Aynı zamanda Türk kültür tarihinin önemli bir şahsiyetidir. Fransa sorbon üniversitesinden ilk pekiyi derece ile doktor olan Türk öğrencidir. Mehmet Akif Ersoy'un ölüm yıldönümü anma

Yatağan sempozyumunda konuşurken

programı, aynı zamanda Nurettin Topçu'nun 10.cu ölüm yıldönümü idi. O programlardan sonra değişik programlar yaptım.

"Yaşayan Geçmiş" dizileri vardı, 4 er bölüm kültür ve turizm bakanlığının ülkemizin Edirne'den Mardin'e kadar kültür eserlerimizin restorasyonlarıyla hayata geçirilen evler, han, kervansaray gibi eserleri ile vakıflar genel müdürlüğünün restore edip ecdat yadigârı ayağa kaldırdığı cami, mescit, köprü, kervansaray gibi vakıf eserleri; ülkemizin değişik yerlerinde çekimlerle seyircimizin beğenisine sunduk. Sen Mustafa Nadir Önay ve sunucumuz Harun Yöndem, senaryo yazarımız Yağmur Tunalı ve kameraman arkadaşlarımızla ekrana getirdik. Bu programlara Anadolu Basın Birliği ve Yazarlar Birliği yılın TV. Programları ödülleri verildi.

1988 Mimar Sinan'ın vefatının 400 yılında 4x56 şar dakikalık "Mimar Sinan" televizyon dramatik belgesel dizisini, basın yayın genel müdürlüğünün 70. Kuruluş yıldönümü prog-

ramını ve halk el sanatları ile bazı programlar yaptım ama onlar önemli programlar değildir. Prof. Dr. Süheyl Ünver hocanın "manevi oğlum" dediği, önemli ressamlarımızdan Kütahtyalı ressam "Ahmet Yakupoğlu" belgeselini de yaptım. Derken 10 yıl belgesel programlar müdürlüğünü de yapmış oldum. Müdürlük bitince iki buçuk yıl program müdürlüğünde prodüktör olarak çalıştım, öneri verdik, uzun zaman program yaptırılmadık. O arada kısa süreli siyasete soyunduk. Şenol Demiröz TRT genel müdürü olunca 2004 yılının başında TV. Daire başkan yardımcılığına tayin oldum. Şu anda o görevi sürdürüyorum. İstanbul'da bir seminerde TRT adına bir tebliğ verdim onun için İstanbul'a gelmiştim. İnşallah yarın Ankara'da olurum. Teşekkür ederim.

(Mustafa ağabey o gün Ankara'ya döndü. TRT'de başka görevlerde bir müddet daha çalıştıktan sonra emekli oldu. Şimdi biraz Ankara'da biraz Denizli-Yatağan'da yaşayarak emeklilik hayatını devam ettiriyor.)

MAKEDONYA – KOSOVA GEZİSİ

-2-

KAMİL GÖKALP

(Geçen sayıdan devam...)

Sabah ezan sesleriyle uyandık. Bütün camilerde ezan sesleri okunurken sevinç ve hüznü bir arada yaşadık. Yaptığımız gezilerde ilk defa böyle bir hissiyatımız oldu. Pencereleri açarak ezan bitinceye kadar dinledik. Sonra namaz ve kahvaltı yaparak erkenden çarşığı gezmek için çıktığımızda, erkenden çarşı içinde hareketlilik başladığını gördük. Dükkânlarını açanlar, malzemelerini dışarıya serenler, birbirlerine selam verenler, hayırlı işler dileyenlerin sesleri doldurmuş. Diğer tarafta balkan böreği ve çaylarla yapılan kahvaltı şıkırtıları. Her anı ve hali ülkemizdeki çarşıların durumunu andırıyor. Türk çarşının alt tarafında bitpazarı tabir edebileceğimiz büyükçe bir pazar var. Ne arasanız mevcut. Sebze, meyve, bal, yağ, peynir, elektronik eşya, hırdavat ve hatta ikinci el eşyalar, antikalar. Sanki açık bir panayır gibi. Hatta bolca yerel ürünler bulabilirsiniz. Fiyatları dışarıya

göre gayet uygun. Çarşı genişçe bir yol, sağlı sollu dükkânlardan oluşmaktadır. Gayet düzenli ve temiz. Çarşıda dolaştıktan sonra Murat Paşa Camisine yöneldik.

Murat Paşa Camii: Üsküp'te Osmanlı'nın inşa ettiği onlarca camiden biri olan Murat Paşa Camii, Üsküp Çarşısı'nın merkezi sayılabilecek bir noktada Çifte Hamam'ın tam karşısında yer alır.

Merkezi konumu nedeniyle Üsküp'ü gezen hemen herkes, gezintisi esnasında bu caminin önünden geçmiştir. Murat Paşa Camii, Yiğit Paşa'nın yıktırdığı Aziz George Manastırı'nın yerine 1463 yılında (kesin olmayıp tahmini tarihtir, 15. yüzyıl eseri olduğu bilinmektedir) Şahinoğlu Murad Paşa tarafından yapılmıştır. Görkemli iç dizaynı ve ahşap çatısıyla dönemin en özgün mimarilerinden biri olan cami, Barok tarzının bir örneği niteliğindedir. Caminin sağ tarafındaki minare, ca-

minin mimari üslubuna kıyasla daha eski bir dönemin özelliklerini taşıdığından, çok daha eski bir dönemde yapıldığını rivayet edilmektedir. Caminin hemen yanında bir çeşme, avlusunda ise 1937 yılında yapılmış bir şadırvan bulunur. Cami açıldığı günden beri Türkçe vaaz ve hutbe okunmaktadır. Caminin vaizi ve imamı Makedonya Türk Halkının kanat önderlerinden Bursa Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi mezunu Doç.Dr.Süleyman Baki hocadır. Namazı kıldıktan sonra Ensar Kültür ve Yardımlaşma Derneği'ni aramaya başladık. Esnaftan birisi bize mihmandarlık yaptı ve dernek binasına kadar götürdü. Aynı zamanda Çayır Belediye Başkan Vekili olan Süleyman Baki Bey ile telefonla görüştükten sonra kendileri teşrif ettiler. Tanışma sonrası, Türkiye'den selamları ve hediyelerimizi takdim ettik. O sıralarda restorasyonu devam eden Arasta Camisi diye bilinen ve Süleyman Baki'nin babasının da görev yaptığı caminin bahçesinde çay kahve ile birlikte samimi sohbet ortamını yaşadık. Kahvehane sahibi Adnan misafirperver, güleç yüzlü, hoş sohbet bir dost. Daha sonraları fırsat buldukça burada vakit geçirmek âdetimiz oldu. Hemen üst tarafta Üsküp'ü yukarıdan gören bir yerde Mustafa Paşa Camisi, yan tarafında Üsküp Kalesi. Öğle vakti gelmişti; tüm camilerde arka arkaya ezanlar okunması ayrı bir haz veriyor. Namazdan sonra Taş Köprüye gittik.

Taş Köprü: Vardar nehri üzerinde kentin eski ve yeni bölgesini birleştiren (veya ayıran) köprü, Fatih Sultan Mehmet döneminde 1451-1469 yılları arasında inşa edilmiş. Üsküp'teki en belirgin Osmanlı yapılarından biridir. Deprem ve 2. Dünya savaşı sırasında hasar görmüş olan köprü, Vardar köprüsü olarak ta bilinmektedir. Köprünün tam ortasında bulunan kitabe Osmanlıyı hatırlattığı için sökülmüş. Fakat sonradan mihrap olarak tekrar yerine yerleştirilmiştir. 214 mt uzunluğunda 6 mt genişliğinde ve 12 ayak üzerine inşa edilen köprü akşamları ışıklandırılarak cazibe merkezi haline gelmiştir. Köprünün

diğer tarafı Makedon bölgesi Üsküp Meydanına çıkıyor.

Üsküp Meydanı: 18000 m2 büyüklüğündeki meydan Vardar nehri kıyısında taş köprünün Makedon tarafındadır. Heykeller meydanı denilen bu alan Büyük İskender'in at üstündeki devasa heykeli, din ve devlet adamları, savaşçılar, atlar, aslanlar, Osmanlı devletine karşı isyan başlatan karakterlerin heykelleri ile donatılmıştır. Şehrin en önemli tarihi kaynağı olan Osmanlı eserlerine nazire ve emsal olması için yapılan bunca masraf özellikle Makedon halkı tarafından hoş karşılanmasa da, yeni bir tarih yazma merakı sebebiyle ses çıkarmamaktadırlar. Üsküp şehri küçük olduğu için bütün yollar bu meydana çıkmaktadır. Oteller, kafeler, alış veriş merkezleri bulunmaktadır. Meydan düzenlemesi yapılırken tarihi Burmalı Minare yıkılmıştır ve yerine müze yapılmaktadır. Meydanın etrafında ziyaret edilebilecek farklı tarihi yapılar ve müzeler bulunmaktadır. Bunlarda birisi Rahibe Terasa evidir. 1910-1928 yıllarında Üsküp'te yaşamış azize anısına yapılmış binanın alt kısmı müze, üst kısmı ise Katolik kilisesi olarak hizmet vermektedir. Giriş ücretsizdir. Hemen yakınlarında TİKA ve Üsküp Büyükelçiliği'nin katkılarıyla hizmete açılmış antik yunan mimarisiyle inşa edilmiş arkeoloji müzesi bulunmaktadır. Makedon bölgesinde Pella Meydanında yer alan Makedonya Takı vardır. İçerisinde galeri ve hediyelik eşya dükkânı bulunan takın üst kısmından kent manzarasını izlenebilmektedir.

Üsküp yerleşim olarak küçük bir şehir olması sebebiyle gezilecek yerler bir alanda toplanmış gibi. Bir gün içerisinde tüm yerleri gezip görmek mümkün. Şehri gezerken bir anda ara caddeye açılmış bal ve ürünleri pazarına rast geldik. Envai çeşit süzme ve petek balları, bal şıraları, bal sirkeleri yetiştiricileri ve üreticileri tarafından stantlarda satılıyor. Caddenin bitiminde Ramstore AVM, başka bir sokakta el işi takı satıcıları bayanlar. Makedon bölgesi yeni yerleşim olduğu için

daha düzenli. Bazı bölgelerde görülen seyyar tuvaletler bize göre değil. Türk bölgesi ise tarihi dokuya zarar verilmeden kenarlara doğru yapılaşma gelişmekte. Türk bölgesi içerisinde Suluhan, Kapanhan, Kurşunluhan ziyaret edilebilir. Türk çarşısı ve meydan özellikle gece ışıklandırma ile birlikte insanların yoğunlukla uğradıkları ve zaman geçirdikleri mekanlar haline gelmiş.

Sultan Murat Camii: 1436 yılında IV Murat tarafından yaptırılan ve aynı yıllarda geçirdiği yangın sebebiyle tekrar imar edilen hakkındaki bilgiler giriş kapısında bulunan kitabede mevcuttur. Osmanlı dönemi mimari özelliklerini taşıyan cami Bursa Ulu Cami, Edirne Eski Cami, Filibe Sultan Murat Cami ile aynı dönemde inşa edilmiş ve aynı özellikleri taşımaktadır. Cami avlusunda Beyhan Sultan ve Dağıstanlı Ali Paşa türbesi, kuzey doğu köşesinde saat kulesi, güney batı köşesinde medrese bulunmaktadır. Caminin minaresi 114 basamaklıdır.

Mustafa Paşa Camii: Kurşunlu Han ile Üsküp Kalesi arasında bulunmaktadır. Cami, Üsküp Kalesi'nin alt kesiminde, kalenin önündeki yolun hemen karşısında yer alır. Caminin alt kısımlarında kalan bölge de Üsküp'ün en meşhur yerlerinden olan tarihî Türk Çarşısı'dır. Kale, cami ve çarşının yer aldığı bu alan şehrin tarihî kesimidir. Üsküp Türk Çarşısı'nın hemen üst kısmında konuşlanmış olan cami 1492 yılında Yavuz Sultan Selim'in veziri olan Mustafa Paşa tarafından yaptırılmıştır. Paşanın adı, cami girişindeki kitâbede bulunur. Mustafa Paşa, II. Bayezid (1481-1512) ve Yavuz Sultan Selim'in (1512-1520) veziri olmuştur. Döneminde görevlerinde oldukça faydalı olmuş bir devlet adamıdır. Camii, kendisine özgün yapısı ve ihtişamını çağdaş döneme kadar korumuştur. Tarihî dönemde camiye herhangi bir ekleme yapılmamış, mevcut yapısı aynen korunmuştur. Mustafa Paşa, Üsküp bölgesinde bulunan Bulaçani, Batıntsi, Raştak ve Tsreşevo köylerinin sahibiymiş. Üsküp'te kendi kaynaklarıyla cami

ve mescit inşa etmiş. Minarenin yüksekliği 47 metredir. Bugün Mustafa Paşa Külliyesini, cami, 1519 yılında defnedilen Mustafa Paşa Türbesi, kızının kabri, şadırvan, birkaç mezar, imaret ve medrese kalıntıları oluşturmaktadır. 1963 yılında meydana gelen bir depremde hasar görmüş, 1968 yılında tekrar ibadete açılmıştır. 2006 yılından itibaren 5 yıllık restorasyon çalışmaları yapılmıştır ve cami, Makedonya Kültür Eserleri Konzervasyon Merkezi ve TİKA'nın yürüttüğü projelerle aslına uygun onarılmıştır.

Ziyaretlerin olmazsa şartı olan istirahat ve programımızı gözden geçirmek için dinlenmeye geçtik. Ertesi gün programımızda Ohri ve Manastır şehirlerine ziyaret olduğundan sabah erken hareket etmemiz gerekiyor. Gezi için araç kiralamamız gerektiğinden Makedon bölgesine araç kiralama ofisine gittik ve 7 kişilik bir aracı günlük 50€ fiyatla 3 günlük kiraladık. Çalışan Türkçe bildiği halde konuşmuyor, İngilizce anlaşabildik. Bunu da tatlı bir latife ile kullandığımız bir ifadeye tebessüm etmesiyle ve Türkçe bildiğini teyit etmesiyle anladık. Vakit kaybetmeden Ohri yoluna çıktık.

OHRI (Ohrid): Avrupa'nın en eski yerleşim yerlerinden olan Ohri Roma, Bizans, Osmanlı imparatorluğu dönemlerini yaşamıştır. Tarih boyunca değişim ve gelişime ayak uydurmuş şehirde hisarlar, manastırlar, kiliseler ve camiler mevcuttur ve halen ziyaret ve ibadet edilmektedir. Yaklaşık 3 saat süren yolculuk için iki seçenek var; otoban ve dağ yolu. Biz farklı mekanlar görmek için dağ yolunu tercih ettik. Hava bulutlu. Arabamızda Üsküp'te üniversite okuyan hemşehrimiz Baha Kaya kardeşimiz var. Biz kendisini mihmandarımız olarak aldık ama kendisi de ilk defa bu bölgelere geldiğini söyleyince maceralı bir yolculuk olacağına kanaat getirdik. Ohri'de arabamızı park ettikten sonra kahvaltı için bir börekçiye girdik. Çay yok. Ayran içiyorlar. Fakat ne ayran ne yoğurt. Üst katta İstanbul restorana oturalım börekle çay içelim diyo-

ruz ama dışarıdan malzeme ile almıyorlar, hatta çay yok dediklerinde hayrette kaldık. Kahvaltıdan sonra meşhur Ohri gölü kenarında gezinti yaptık. Etrafı yeşillik ve özellikle deli kestane ağaçlarıyla çevrili masmavi, berak bir göl. Balkanların en eski ve en derin gölü olan Ohri Gölü'nün bilinmesi gereken önemli bir diğer özelliği ise dünyanın en temiz dördüncü tatlı su kaynağı olması. Sonra çarşıya geçtik. Sağlı sollu inci dükkanları. Ohri gölünde yaşayan bir benekli alabalığın pullarından imal edilen inciler meşhur. Hediyeliklerimizi satın alırken bir yandan esnafla sohbet ediyoruz; diğer yandan elimizdeki balonları şişirip diğer hediyelerle birlikte çocuklara veriyoruz. Etrafımız bir anda çocuklarla sarılınca anlıyoruz ki; sevgi evrensel bir güzelliymiş. Hafifçe başlayan yağmur bir ara şiddetleniyor. Kale, çarşı, cami ve ziyaret yerleri derken şehir turunu programın sıkışıklığı gereği kısa tutuyoruz. Burada bir hatırayı paylaşma istiyorum; hediyelik inci alacağımız bir dükkanda kendi aramızda sohbet ederken tezgahtar hanım "ben Türkçe biliyorum, hatta bizler İstanbul'dan 50 yıl daha Türk'üz" deyince mahcup olmakla birlikte gurur duyduk. Kendisine mendil hediye ettiğimizde bu âdetin bilindiğini ve çeyizine koyacağını söy-

leyince bizler mutlu olduk. Yolumuz uzun, yönümüz otobandan Kalkandelen.

DEBRE: Debre, 14. yüzyılda Osmanlı İmparatorluğu sınırlarına girmiştir. Bu dönemden 20. yüzyıl başlarına (1912-1913) kadar Osmanlı idaresinde kalmıştır. 14.yüzyıl Türk fetihlerinden 20. yüzyıl Balkan Savaşları'na kadar Osmanlı hâkimiyeti altında kaldı. Osmanlılara karşı Katolik Arnavut Prens Gjergj mücadele etti ise de başarılı olamadı. 1950-1960'lı yıllarda birçok Türk aile bölgeyi terk etmek zorunda kalarak Türkiye'ye göç etmiştir. Atatürk'ün dedesi Kızıl Hafız Ahmet Efendi'nin Debre'nin bir köyünden olduğu söylenmektedir. Ayrıca türkölere konu olan efsane kahraman Debreli Hasan'ın memleketidir. Termal turizmi ile tanındığını öğrendiğimizden gezmek istedik. Şehrin yüksek bir bölgesinde akan termal sıcak su arıkların çevresi turkuaz yeşili katmanla kaplamış. Ancak ağır sülfür kokusu çok rahatsız ettiğinden fazla durmadık.

GOSTİVAR: Şehrin ismi misafirperver anlamına gelmektedir. Üsküp'e yaklaşık 1 saat uzaklıktadır. Nüfusun çoğunluğunu Müslüman ve Türklerden oluşan şehir eğitim olarak üst sıralarda yer almaktadır. Çarşısı çok

hareketli, ticaretin ve tarımın yoğun olduğu bir şehir. Halkın çoğunluğu terzi, berber; küçük atölyeler, kumaş tüccarları da mevcuttur. Şehirde yaşayanların ve şehir dışına gidenlerin ve Türkiye'ye gelenlerin çoğu tatlıcı. En meşhur balkan tatlısı trileçe ustaları yetiştirmişler. Şehirde kısa bir gezi yaptıktan sonra saat kulesinin bulunduğu camiye gidiyoruz. Şehrin sembolü olan saat kulesi 1570 yılında yapılmış. Yanındaki cami ise birçok kez restore edilmiş. Tarihi özelliğini kaybetmiş. İçerisinde kütüphane ve din görevlileri derneği benzer bir dernek faaliyet göstermektedir. Vardar nehrinin doğduğu bölge Gostivar'dadır. Polog ovasını sulayan nehir ile şehir tarımda ilerlemiştir.

KALKANDELEN (Tetova): Şar dağlarının eteklerinde Pena nehri kıyısındaki ve nehrin ikiye böldüğü şehrin tarihi çok eskiye dayanmaktadır. 14.yy da Osmanlı egemenliğine giren şehirde Hristiyan nüfus yoğunlukta olmakla birlikte, Müslüman nüfus zamanla artmıştır. Eğitim bakımından gelişmiş olan şehirde çok sayıda fakülte bulunmaktadır. Konya ile kardeş şehir olduğunu orada öğrendik. Şehirde görülmesi gereken en önemli mekânlar Alaca camisi ve Harabati Baba Tekkesi'dir.

Harabati Baba Tekkesi: Tekkenin girişinde büyük bir cümle kapısı tak şeklinde yapılmış. İçerisinde cami, tekke ve meyve ağaçları bulunmaktadır. Cami ile tekkenin arası mesafelidir. Tekke Bektaşiliğin manevi inziva yeridir. Avrupa'da kalan en iyi Bektaşî tekkesi diye anlatılmaktadır. Kanuninin kayınbiraderi Tetova'ya sürülmüş ve Ali Baba ölümüne kadar burada Bektaşiliği sürdürmüştür. Akşam namazını camide cemaatle kıldıktan sonra tekkeye uğradık ve dervişle biraz sohbet ettik. Fakat bizden önce iki arkadaşımız içeriye girmişler ve dervişle biraz tartışmışlar. Türkiye aleyhtarlığı ve daha özelde İslam düşmanlığı olan derviş her daim Avrupa özellikle Alman Devletini methetmekte, camiye uğramamaktadır. Sonrasında yürüme

mesafesindeki Alaca Camisine geçiyoruz.

Alaca Camii: 1438-1439 yıllarında İshak Bey tarafından inşa edilen cami bazı rivayetlere göre iki kız kardeş tarafından yapıldığı da söylenmektedir. Alaca Camii veya İki Kardeşler Camii diye de söylenen cami avlusunda kardeşlerin türbeleri bulunmaktadır. Kare şeklinde ve ev mimarisi tarzında inşa edilen caminin çatısı kiremitlidir. Giriş tarafı açık üstü kapalı mahfil bölümüyle son cemaat yeri bulunmaktadır. Sanat harikası olarak tanımlanan ve bir örneği daha olmayan resim ve süslemeleriyle inşa edilen caminin uzun süre dayanabilmesi için on binlerce yumurta kullanıldığı yazılmaktadır. İçerisi Kâbe tasvirleri, çiçekler, süslemeler ve konakların resimleri ile bezenmiştir. Boş bir nokta kalmamış desek abartı olmaz. Endülüs medeniyetinden esinlendiği söylenmektedir. Cami 1880'li yıllarda tekrar tamir ve bakım yapılmış ve kitabesine kuran okunması ve hafız yetiştirilmek üzere yaptım yazılmıştır. Camiden sonra kahvehanede birer çay içip sohbet edip Üsküp'e dönmek üzere yola çıkıyoruz. Her işin sonu geldiği gibi, Makedonya gezimizin sonun da yaklaştıkça bir yandan hüzün kaplıyor.

KOSOVA: Sabah namazı sonrası aperatif bir kahvaltı yaparak yola çıktık. Bu arada bizleri aç göndermemek için vaktinden önce gelip kahvaltımızı hazırlayan aşçımız hanımefendiyi de şükranla yad etmek isterim. Kısa bir süre sonra sınır kapısına ulaşarak kontrolden geçtik ve Kosova'ya giriş yaptık. Dağ yolundan Prizren'e devam ettik. Yaklaşık 3 saat sonra Şar dağları eteklerine kurulmuş küçük bir Anadolu şehri görünümü Prizren'e ulaştık. Öğle namazı vakti geldiğinde şehrin sembolü Sinan Paşa camisinde cemaate dâhil olduk. Namazdan sonra imamla ve müezzinle tanıştık. İmam Diyarbakır'dan görevli gelmiş, bizleri görünce o kadar mutlu oldu ki görülmeye değerdi. Müezzin Erol Raka Prizren'li. Namaz sonrası camiye komşu çay bahçesinde sohbet ettik.

İstanbul'dan selam getirdiğimiz kanaat önderi Hacı İlyas Bey ile buluştuk. Sohbet esnasında NATO'da görevli Türk subaylarda sohbetimize dâhil oldular. Hacı İlyas Bey yeni bir medrese (imam hatip) inşasıyla meşgulumuş. Kendisine medreseye asması için Türk Bayrağı takdim ettikten sonra gezi için müsaade istedik. Erol Bey bize mihmandarlık ederek şehrin gezilecek ve görülecek yerlerinde yardımcı oldu. Bistriça nehrinin iki yakasını birleştiren taş köprüden geçiyoruz. Köprü'nün yanında Türkiye Cumhuriyeti Konsoloslugu bulunmaktadır.

Sinan Paşa Camisi: Dönemin Bosna Valisi Sina Paşa tarafından yaptırılmış. Prizren'in güneydoğusunda Bistriça (Bistritsa) nehrinin sol kıyısında Şadırvan diye anılan kesimde yer almaktadır. Kalenin bulunduğu tepenin eteğindeki zeminden yüksekliği yaklaşık 2,5 m. olan bir yükseltinin üzerinde olması ve uzun minaresiyle şehrin silüetine hâkim bir yapıdır

Gazi Mehmet Paşa Hamamı: 16.yy da inşa edilen hamam günümüzde sergi galerisi olarak kullanılmaktadır. Medrese ile birlikte inşa edilen kompleks yapı Fatih Sultan Mehmet tarafından yaptırılmıştır ve mevcut merdivenler küçük bir minaresi bulunmaktadır.

Gazi Mehmet Paşa (Bayraklı) Camisi, Çınar-

lı Camisi, Maksut Paşa Camisi derken tekrar çarşıya döndük.

Halveti Tekkesi: Tekke 1835 yılında inşa edilmiştir. 16.yy da Osman Baba tarafından kurulmuş ve günümüze kadar devam etmiştir. Avlu içerisinde türbe, oturma ve bekleme odaları bulunmaktadır. Ayrıca bahçede bazı tarikat mensuplarının da kabirleri bulunmaktadır. Zikirhane ve türbeleri ziyaret etmemize görevli dervişler müsaade etmediler. Ne gariptir ki; nadiren de olsa Türkiye'den gelenlere menfi bir tutumla karşılaşmak bizleri hep şaşırttı.

Şadırvan Meydanı: Prizren'in merkezi konumunda ve en hareketli noktası. Meydanda kafeler, alışveriş mağazaları bulunmakta. Bu şadırvandan su içenin tekrar Prizren'e geleceği inanılır. Arnavut kaldırımlı daracık sokaklarında gezerken kendi memleketimizde gibiyiz. Meydanın hareketliliği ve özellikle çocukların çokluğu hediyeleri dağıtacağımız en güzel yer olduğunu düşündük. Zaman zaman Pamukkale'yi bilen insanlarla karşılaşmak hoşumuza gitti. Balonları şişirip elimize aldıkça her milletten çocuklar ebeveynlerini asılarak gelmeleri bizleri mutlu etti. Akşam Üsküp'te olmamız gerektiğinden yola çıktık. Dönüşü otobandan yaparak erken dönmek düşüncesindeyiz. Yol kenarında satıcıdan

yeni toplanmış gayet lezzetli üzüm ve armut alarak yolumuza devam ettik. Üzüm bağlarıyla meşhur Prizren'den aldığımız üzümün aroması çok harika, böyle bir üzüm yemedik. Gidenlere mutlaka tatmalarını tavsiye edeceğimiz bir lezzet. Geç vakitlerde ikametgahımıza vardığımızda meyvelerimizi öğrencilerle birlikte yerken sohbet ettik.

Cuma günü programımız bir Türk köyünde kahvaltıya gidilmesi şeklinde planlanmıştı. Bunun için mihmandarımız Ensar Derneği Müdürü Necati Süleyman Bey Koliçan isimli Üsküp'e 20 km uzaklıkla bir köyü ayarlamış.

Koliçan: Güzel bir yerleşim bölgesi. Köyün girişinde bütün direklerde Türk Bayrakları asılı, merkezinde Anadolu emsali cami olan bir köy. Misafir olacağımız eve ulaştığımızda tanışma faslı sonrası yer sofrasında kahvaltıya oturduk. Ev sahibi sofraya oturanların ellerini yıkamaları için elinde ibrikle leğenle boynunda havluyla hizmet etmek istedi. Bizde eski kalan olan bu âdeti görünce hem şaşırдық hem mahcup olduk. Muslukta yıkamak istesek de bu hizmetten mahrum kalmamak için ısrar hatta sitem ettiler. Bu hali hiç unutamayız. Güzel bir kahvaltı sonrası ev sahiplerine, çocuklarına hediyelerini takdim ettik ve sonrasında köyü ve en sahibinin oğullarından olan Erhan Baki'nin matematik öğretmenini olduğu okulu ziyaret etmek için çıktık. Köyde gezerken selamlaşmalar, bizleri görmeye gelenler, hürmet edenler eksik olmadı. Bizler de özellikle çocuklara hediyeler dağıttık. Okula vardığımızda ülkemizdeki eski köy okulları benzeri bir okulla karşılaşıyoruz. Tamire ve bakıma ihtiyacı olan bir bina. Bazı öğretmenlerle tanıştıktan sonra yanımızda olan defter, kalem, çanta gibi okul ihtiyaçlarını çocuklara dağıtmamız okulda ayrı bir eğitim bayramı havası yaşanmasına sebep oldu. Günün anısına fotoğraf çekildikten sonra cuma namazını Murat Paşa Camisine yetişmek için yola koyulduk. Burada bir hatıradan bahsetmesek olmaz; misafir olduğumuz evin sahibi cümle kapısına Türk

Bayrağı asmıştı. Komşuları nedenini sorunca bizim geleceğimizden bahsetmişler. Bizlerle tanışmak için gelenler ev sahibine "siz çok bahtiyarsınız, Türkiye'den misafirleriniz var" diyerek onları tebrik etmişler.

Cuma namazı sonrasında Süleyman Baki Beyle vedalaştık, Adnan'ın kahvesinde veda çaylarımızı içtik. Son kez bir pazarından başlayarak çarşığı ve meydanı gezdikten sonra hazırlıklar için ikametgâhımıza döndük. Sabah yola çıkacağımız için valizlerimizi hazırladık. Sabah erkenden Necati Süleyman Bey bizleri havalimanına bırakmak için kaldığımız binaya geldi ve hava limanına ulaşmamız zahmetsiz oldu. Böylelikle Büyük İskender'in ülkesi, Rumeli'nin gözdesi Makedonya ve Kosova ziyaretimizi tamamlamış olduk.

Makedonya ziyaretimiz boyunca bizlere mihmandarlık eden Enderun müdürü Ümeyr Sülü Beye ve Baha Kaya kardeşimize, Ensar Kültür Ve Yardımlaşma Derneği Başkanı Süleyman Baki Beye ve Müdürü Necati Süleyman Beye, Koliçan'da bizleri en güzel şekilde ağırlayan Erhan Baki ve ailesine, Kosova'da Hacı İlyas Bey ve Erol Raka Hocaya şükranlarımızı sunuyoruz. Rabbim yar ve yardımcısı olsun.

Kalbimde bir hayali kalıp kaybolan şehir

Ayrılmanın bıraktığı hicran derindedir

Çok sürse ayrılık, aradan geçse de çok sene

Biz sende olmasak bile, sen bizdesin gene

Yahya Kemal

YEREL ARAŞTIRMALAR VE BİLGİLENMELERİN IŞIĞINDA ACIPAYAM İLE İLGİLİ KİTAPLAR

Geçen sayıdan devam...

Hazırlayan: Hasan KALLİMCİ

44- Yay”dan Çıkan Oklar, Yatağan – Ayaz - Yüreğil, araştırma, Hüseyin YAVUZER, Yatağan Belediyesi Yayını - Denizli 2014

Kitap; Gölhisarlı Hüseyin YAVUZER’in, Yatağan Ortaokulu’nda sosyal bilgiler öğretmeni olarak görev yaptığı yıllarda Yatağan, Yüreğil ve Ayaz’dan derlediği anılardan oluşmuştur. Namazlar Çeşmesi’nden akan su, Çanakkale şehidi Süleyman’ın vasiyeti, Kafkas Cephesi’nin ve İstiklâl Savaşı’nın gazisi Bekir oğlu Ali TERCAN’ın aldığı gazilik maaşlarını köyünde dağıtması...

45- Denizli Kültüründe Efsaneleşmiş Öyküler, Hüseyin GÜMÜŞ, özel yayın, Denizli 2010

Acıpayam’ın terk edilen köylerinden Çubukçular’ın anlatıldığı bir eserdir. Köye ilkokul yapılması, bu okula atanan öğretmenlerden Baha Özcan’ın bir ders yılı görev yaptıktan sonra memleketi Ordu’ya tayin edilmesi, o yıllarda bu köyde gençlerin kendilerinin yaptığı yay ve oklarla, “oku en uzağa atma yarışmaları” yapması kitabın temel ve ilgi çeken konusudur.

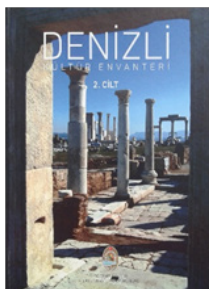
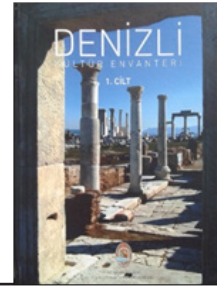

46- Kerim Aydın Erdem’in Hayatı ve Şiirleri, Songül Öztürk BORA, Günce Yayınları, Ankara 2002

TRT Genel Müdürlüğü de yapan Yeşilyuvalı hemşerimiz Kerim Aydın ERDEM’i anlatan bu eser, Erzurum Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı bölümünde yapılan bir mastır tezidir. Kitap, üç bölümden oluşmuştur. İlk bölümde şairin hayat, ikinci bölümde edebi şahsiyeti anlatılmıştır. Üçüncü bölümde de şiirlerinin konularından yola çıkarak sanat anlayışı değerlendirilmiştir.

47- Denizli Kültür Envanteri, cilt 1, Hasan Hüseyin BAYSAL - Rıdvan KAYHAN, Denizli İl Kültür Müdürlüğü yayını, Denizli 2016

Büyük boy ve 420 sayfa hacmindeki bu kitapta Denizli’ye bağlı 14 ilçenin kültür varlıkları renkli fotoğraflar ve kısa bilgilerle tanıtılmıştır. 13. 56. sayfalar arasında Acıpayam’daki şu kültür varlıklarına yer verilmiştir: (8) Anıt ağaç, (4) anıtsal mimari eser, (7) arkeolojik yerleşimler, (3) dini yapı, (6) mezarlık, (11) höyük, (1) kaya mezarı, (1) nekropol, (3) sivil mimari yapı, (1) tümülüs tanıtılmıştır.

48- Denizli Kültür Envanteri, cilt 2 , Hasan Hüseyin BAYSAL - Rıdvan KAYHAN, Denizli İl Kültür Müdürlüğü yayını, Denizli 2016

Denizli Kültür Envanteri’nin 2. cildinde de Serinhisar’daki kültür varlıklarına yer verilmiştir. 297. - 316. sayfalar arasında yer alan kültür varlıkları şunlardır: (1) Anıtsal mimari, (3) arkeolojik yerleşim, (1) dini yapı, (1) höyük, (2) mağara, (1) mezarlık, (1) nekropol, (9) sivil mimari.

Devamı gelecek sayıdan...

DIĞANDA ISITIP, MAŞRAPADA DEMLEMİŞ

YAŞAR ÇAĞBAYIR

Vaktizamanın birinde pamuk toplama makineleri çıkmazdan çok önceleri, Söke Bağarası taraflarından bir çiftçi, bizim oralara pamuk işçisi aramaya gitmiş. Vebali günahı anlatanın boynuna... Serinhisar'daki "asker arkadaşı"nı bulur. Asker arkadaşı, yoksuldur. Ama gani gönüllüdür. Arkadaşını ağırlamak için elinden geleni yapar. İsteddiği amelenin bulunmasında yardımcı olur. Komşu komşu koşturur. O zamanlar ulaşım şimdiki gibi rahat değilmiş. Dönmek mümkün olmaz. Zorunlu olarak "asker arkadaşı"nın evinde geceleme gerekmiştir. Elde avuçta ne varsa konuğa sunulur. En temiz ve kaba yataklar serilir. Sabah olunca:

-Aakıdeş esgeedeki gibi mi kayfaltı isteesiñ yoğsam biziñ gibi tarnaşı mı? diye sorar ev sahibi.

O sıralar bizim oralarda sabahları çay içmek alışkanlığı yok. Arkadaşı çay ister, ister ama evde çay demlemeye yarayacak düzen yoktur. Çaydanlık, demlik ve hatta çay bardağı hak getire. Anadolu insanı zekidir. Buna da derhal çözüm bulunur. "Diğın" adını verdiğimiz, derin bir tavada su kaynatılır. Bir maşrapa içine çay ve sıcak su konur. Ve maşrapa diğanın içine yerleştirilir. Benmayer

usulü bir çay demlenir. Konuk yüz akı ile ağırlanır ve yolcu edilir.

Zaman geçer... Bizim Serinhisarlı [o zamanlar Kızılhisarlı] Söke Ovasında ekmek parası kazanmayı aklına koyar. Birkaç arkadaş ile birlikte yorganlarını sırtladıkları gibi Bağarası'nı ve "asker arkadaşı"nın oturduğu kasabayı bulurlar. Arkadaşlarına, "Siz şu ağacın dibinde oturdurun." der ve "asker arkadaşı"nı aramaya gider. Bir kahvede "okey masası"nın başında bulur. Selâm verir. Çalışmaya geldiklerini, arkadaşlarının kasabanın kıyısında beklemekte olduklarını vs. vs. bir çırpıda anlatır. Kendisinden, yardım beklediğini ima eder. Ama "asker arkadaşı" hiç oralı değildir. Üstelik, bir de kendisi ile alay eder. Oyun arkadaşlarına:

- "Bunna vaa ya, bunnaa!... Diğanda su ısıdıyoola... maşırpada çay demleyoola!.." der. Bir değil iki değil, sonunda bizim Serinhisarlı'nın canına tak eder:

- "Evet aakıdeş, biz gelen adamıñ aazına şööle bi bakarız... Diğana ilâyıksa diğanda, çaydannığa ilâyıksa çaydankıkta demleyveriz gaari..." der ve çıkar gider.

Bozkırdan bir gökyüzü kalmış ezberimde¹

ZEYNEP KAYA

Küçük kızın kapının koluna uzanışı oyun gibi. Parmaklarının ucunda dikilmiş bir kaç santimlik farkla kapıyı açacağına inanıyor. Kapıyı açacak, sokaktaki seslere karışacak. Çocuklar, kuşlar ve su sesi... Kanatları eksik bir an önce aralarına karışmak istiyor. Gözleri merdiven başında, görünmeden kaçmak istiyor. Sessizce yılmadan tekrar tekrar uzanıyor. Yetişemeyeceğini anlayınca da eline aldığı bir değnekle uzanmaya çalışıyor. Değnek yetişmeyince bir başka buluyor, bu sefer parmak uçlarına kalkmasına gerek yok. Değnek kapının tokmağına yetişiyor. Bir iki ittiriyor. Tam tokmağı yukarı doğru itmişken, değnek yana kayıyor ve yarıdan düşürüyor. Tang! Tung! Seslerini duyduca merdiven başına bakıyor. Sonra yeniden uzatıyor. Bir kez daha bir kez daha derken; kapının tokmağına isabet tamam. Değneyi çekmeden olanca gücüyle itekliyor. Tokmak kalkıyor ve kapının dilini serbest bırakıyor. Tık! Kapı açılıyor. Kapının kanadını iyice açsa biliyor kapının çanı çalacak. Dışarı çıktığı anlaşılacak. Önce merdiven başını kontrol ediyor ardından çanı. Yavaşça kapıyı çekiyor. Kapı yüksek ve çanın ipi uzun olduğu için çan çalmadan geçeceği kadar açılıyor. Beş altı yaşlarında bir çocuk. Adım atsa eşiği geçiverecek kimsede görme-yecek. Sonrası sokak. Tam o sırada dışarıdan uzanan bir el kapıyı sonuna kadar açıyor. Kapı çanının sesine "Kim o?" sesi karışıyor. Çan sesi bitmeden "benim" diyor teyze. Sırtındaki selelerle kapıdan geçerken eteğinin çiçekleri yüzüne değiyor -öyle hissediyor- "teyze" diyor heyecanla. "Sokağa mı çıkacaktın?" Teyzenin gözleri gökyüzü gibi tepesinden bakıyor. "Taş toplayacaktım." "Çıkma sokağa taşı ne yapcen?" diyor anneannenin merdivendeki kızgın sesi. "Ne yapar taşı oynar çocuk bu beş taş oynayacaktır." Yine de anneannenin "Göğü mü taşılayacak taş oynayıp?" sözü içine korkular salıyor. Cebindeki taşları tek tek çıkartıp yere atıyor. Teyzesi beğenmediği taşları attığını sanmış olmalı ki "Ark kıyısında yuvarlak parlak güzel taşlar vardır; varıver onlardan

topla" diyor. Merdiven başındaki anneannesine bakıyor. Anneannesinin bakışları sesinden daha öfkeli. "Vazgeçtim" dercesine teyzesine bakıyor. Teyzesi ısrarla cesaret verircesine "Varıver git çocuklar sokağı yıkıyor sen de aralarına katıl" dese de çıkmıyor çıkamıyor. Kapının önünde kendini unutmuş gibi öylece bekliyor. Biri hayattan, biri aşağıdan iki kadın ne konuşuyor anlamıyor. Evdeki sesler, sokaktaki sesler birbirine karışmış. En son teyzesinin "Bunlar yetmiyecek işimi bitireyim de yukarı evden iki tane daha alıp geleyim" dediğini duyuyor. Yüzüne baktığını gören teyzesi "Sende gel" diyor. Teyzesi işlerini yaparken o sevinçle izliyor.

Teyzesi hep çiçekli elbiseler giyiyor. O çiçekleri çok seviyor. Evin önündeki kadife çiçeklerini, fesleğenleri o ekmişti. Sokakta arkların kıyıları da çiçekli. Bahçede de var. Kopartma dese de, kopardığında bir şey demiyordu. Bir gün papatya koparıırken eline sümüklü böcek değince, midesi bulanmış ondan sonra da hiç çiçek kopartmamıştı. Anneanesi tuz ekiyordu sümüklü böceklerin üstlerine. Büzülüp kalıyorlardı; yine de hiç bitmezdi. Evin önünde su arkı olduğu için çok olurmuş. Merdivene ağmaları ayrı bir dertmiş. Tuz ekmezsen, eve örer çıkarlarmış, "tokur tokur" demişti. Her yanı ışılatırlarmış. "Ayyy" dedi, hiç sevmezdi. Tokur tokurmuş. Ya ayaklarının yanlarında da varsa? Korkuyla ayaklarına baktı. Koca kapının eşiğinde üç beş çakıl taşı ve kum döküntüsünün saçıldığı bembeyaz taşın üzerinde öylece dikili bekliyor. Bahçeye her su salınıştı merdivenlerden koşarak iniyor suyun eşikteki coşkuyla akışını seyrediyordu. Su köpürerek geliyor ağızdaki taşa çarparak taşıyor etrafa sıçırıyor; acelesi varmışçasına akıp gidiyordu. Sıçrayan sular eşikteki taşı ıslatıyor yıkıyordu. Aşınmış ortasında kalan birikinti ise seyrine doyamadığı küçük bir göle dönüşüyordu. Bir defasında gelen suya ellerini tutmuştu, koca taşın üstüne arkası üstü düşmüştü. Ama şim-

di akmiyordu. Keşke aksaydı. Zaten isteseler bile suyu saldırmazdı çocuklar. Hepsi çeşmenin başındaydı pencereden görmüştü.

“Kapının ağzında uyudun herhalde” dedi teyzesi. Arkasından itekleyivermişti. Artık sokakta idi. Annesi, pırıl pırıl kırmızılı karo taşı ile çeşmeyi, sokağı bekleyen allı bir geline benzetirdi. O her zaman ki gibi önce çeşmeden akan suyu gördü. Suyu oluğundan burgam burgam akıyordu; dupduru... Yok saydammış, arada hava kabarcıkları olurmuş, ondan böyle akarmış. Annesi su doldurmaya geldiklerinde “Suyun içinde hava kabarcığı var, ondan böyle fot fot akıyor” dediğini hatırlıyordu. O da hep tutmak isterdi. Küçük avuçlarını oluğun altına açar; sular taşar, beyaz köpükler sanki elinden hoplayarak kaçardı. “Anne bu suları hep/hepsini biz dolduralım kaçmasınlar,” demişti bir keresinde. Annesi de gülmüş “Hava kabarcıkları sen her geldiğinde yakala diye, her zaman suyun içinde olacaklar” demişti. “Suyun içinde hava kabarcığı var.” “Ne var?” “Hava kabarcığı var.” “Ne diyorsun sen mızımız? Ne dediğin de anlaşılıyor.” “Suyun içinde hava kabarcığı var, an-

nem söylemişti.” “Ee varsa ne edeceksin?” “Suyun içindeki hava kabarcıklarını turalım mı teyze?” “Sen gelmeyecek misin benimle?” “Gelmeyeceğim.” “O zaman ahara sarkmadan tuta koy.” “Tamam.” “Ben gelinceye kadar da buradan ayrılma, üstünü de ıslatma.” “Tamam.” “Ta bak orda Melek var, varıver onunla oyna.” “Melek mi? Ama anneannem melekler cennette dedi. Suyun içinde hava kabarcıklarını toplayacağım.”

Beş altı kadın çeşmenin önünde konuşuyorlardı. Aharın suyuna giren oğlanlar tepesindeki sırtta güneşleniyor, bir kaç kız aharın önünde eğilmişler, yere dökülen zahire tanelerini topluyorlardı. Çocukların sesi kadınların sesi sanki derin bir uğultu... Arada çocuklardan birisi çığlık atıyor. O, kadınlara aldırmadan aharın kenarına çıkıyor, ellerini suya tutuyor, avuçlarını açıyor. Annesi hava kabarcıklarının her zaman suyun içinde olacağını söylemişti ya yaşasın! Yine vardı. Babasını kardeşlerini hatta annesini de unutmuştu. Unutmadığı hava kabarcıklarını annesiyle yakaladığıydı.

“Bu kız kim gari? Kaç kız ahara düşeceksin. Ne yapıyorsun sen? Neye havaya atıyorsun

suyu? Etrafa sıçratıyorsun? Abuu vah vah hep bize geliyor!”

“Annemle ne kadar çok hava kabarcığı toplamıştk.”

Oluktan akan su avuçlarından taşıyor, avuçlarından taşanları yakalamaya çalışıyor, sular yere aktıkça şakırdıyordu. Hava kabarcıklarını uçuruyordu. Kimse kabarcıkları tutamıyor, uzaklara gidiyorlardı. Bembeyaz köpüklü suyun içindeydi kabarcıklar. Hava kabarcıkları, hava kabarcıkları, hava kabarcıkları, hava kabarcıkları... Kimse bilmiyordu kabarcıklarını, hatta söylediği şarkıyı da duymuyorlardı. Öyle içten öyle güzel söylüyordu ki onun sesinden başka hiç ses kalmamıştı. Arkasına, yanına, yönüne baktı kendisinden başka dinleyici yoktu. Bir başındaydı ve sanki birisi konuşsa büyü bozulacaktı... Suyu havaya serptikçe etrafa sıçrıyor, yağmur gibi tepesine yağıyordu. Yüzüne konan damlacıklar yüzünün her yerinden akıyordu. Üstüne saçılan her damlaya kahkahalar atıyordu. Yağmur, yağmur, yağmur...

“Kıyıya çekilin! Kıyıya çekilin hayvanlar geliyor! Çekilin ordan! Ürkmesin hayvanlar!” “Kızım çekil! Sana diyorlar kız çekil oradan! Çekil kızım çekil!” “Sağır mı ne bileyim? Mehmet ağamı da duymadı. Kimin bu çocuk? Ufacıkmiş da nereden gelmiş şimdi düşecek gari ahara. Ufacık mufacık amma inadından çekilmiyor. Kiminmiş gari bu kız? –Kenara çekilin ürkmesin hayvanlar! –Hayvanlar yaklaşımadan çekin o çocuğu çeşme başından” Demişti adam bağırarak. Kadınlar çeşmeden uzaklaşırken birisi kollarından tutup yere indirivermişti. Öylelikle yağmur dinmişti, yağmur dinince şarkı da bitmişti... O susmuştu. İndiren kadın kolundan sürükleyerek duvar kenarındaki kızın yanına çekip götürdü. Ses kesilmiş aharın başı boşalmıştı. Herkesin gözü yaklaşan iki kara inek ve iri yarı bir adamın yularını tuttuğu beyaz bir attaydı. Adam çeşmenin başından “Kimin bu çocuk anası neden bakmıyor?” diye haykırınca “Biz de bilmiyoruz” dedi kadın-

lar. “Bak bak bakem bi kimin kızısin sen?” Kendisine korkuyla bakan kızın yüzünü görünce adamın asık yüzü değişti. “Elif sen miydin be kızım?” Şaşırmıştı kadınlar. Herkesin korktuğu Efe Mehmet Ağa’nın “kızım” dediği bu çocuk essahtan kimin kızıydı? Bir türlü cesaret edip Elif kim diye soramadılar Efe Mehmet Ağa’ya. Onu tanıyan birisi çıkmıştı...

“Elif fistanın ıslanmış,” dedi, duvar kenarındaki kız. O da kendisi gibi sarı kafalı. Adını duyunca şaşırdı. Aharın yanındaki o adam da “Elif” dedi. Öylesine çok korkmuştu ki ne adama ne kendisini sürükleyen kadına bir daha bakamadı. Bırakıldığı yerde duvara yapışık gibi duruyordu. Sokakta duvar dibinde kurulmuş bir oyunda bir kız çamuru karıştırıyor, sonra eline aldığı bir parça çamuru baş parmağıyla bir kenardan bastırarak çukurlaştırıyor, sonra da kenarlarına şekil veriyordu. Çocuk akli merak ediyor “Sen ne yapıyorsun?” “Çanak.” “Yemek mi koyacaksın?” “İlli evler oynecen.” “Çok güzelmiş.” Yere çömeldi. “Bana da yapıverir misin” Çiçekli fistanı çamurlar içindeydi. Kızın gülen yüzü, teyzesinin çiçekleri gibi gelmişti ona. Kız ise şaşkındı. Çeşmenin başındaki onca çocuktan birisi kendisiyle oynamazdı. Şimdi bu kız kendisinden çanak istiyordu. Onu ilk defa sokakta kendi başına görüyordu. Annesi yabana gelin gitmiş. Nenesi annesine “Gördün mü bak nasıl da döndü geldi babasının kapısına” demişti. “İyi ki dönmüş, gelmiş, Elif benimle oynayacak” Elif’in sesi su gibiydi, azalıp çoğalıyordu. Heyecanla “Sende çeşmeyi seviyor musun?” Korkarak çeşmeye baktılar. Adam hayvanları sulamış götürüyordu. “Atlardan ineklerden çok korkuyorum.” Sarı kafalı kız cesurdu “Ben hiç korkmam.” “Onlar tepermiş.” “Tepmezler.” Çeşmenin başı halen kızlı erkekli, büyüklü küçüklü çocuklarla doluydu. Kadınlar ise yeni gelen sıraya giriyor, suyu dolduran gidiyordu. Herkes kızı çoktan unutmuştu. Onlar da kendi aralarında bir şeyler konuşuyorlardı.

“Sen çeşmeyi seviyor musun?” diye bir kez daha sordu. Az önce sorduğuna cevap alamamıştı. Merak ediyordu o da çeşmeyi seviyor muydu? “Seviyorum ama anam çeşmeye çıkma diyor.” “Senin annen var mı” “Var” “Benim de annem var beni bırakıp gitmişler.” “Biliyorum Almanya’ya gitmişler.” “Sen her şeyi biliyor musun?” “Anamın söylediklerini biliyorum.” “Çanak yapmayı da biliyorsun” dedi. Öyle çok gürültü vardı ki cılız sesleri yine de birbirlerine ulaşıyordu. Birisi yapıyor öteki hayranlıkla izliyordu. “Al bu senin olsun,” dedi sarı kafalı kız. O da sevmiş olmalıydı, akranı sarı kafalı kızı. “Adın ne?” “Melek.” Birden ellerini çırparak “Melek Melek! Çanak yaptı,” diyerek şarkı söylemeye başladı. Çeşme başındaki uğultu birden kesildi. Unutmuştu az evvel yaşadıklarını. Çok mutluydu. El çırpıyor şarkı söylüyordu. Ne olduysa ondan sonra oldu. Çeşme başındaki mahallenin yaramazları koro halindeydi “Melek Melek yedin kelek!” Kız sustu. Melek ağlamaya başladı. Tekrar tekrar söylüyorlardı. Melek ağlayarak ana yola doğru koşup gitti. Kendisinin bile duyamadığı bir sesle “Melek” dedi. Elinde meleğin verdiği çanak kalakalmıştı. Melek nereye gitmişti bilmiyordu. Elindeki çanağı da ortasından çatlamıştı işte. Şimdi ne yapacaktı hiç bilmiyordu. Onarmak isterken bir kenarı daha koptu. Melek’in çamurundan aldı kopan yere yapıştırdı. Çatlak yeri hepten bölündü. Keşke Melek gitmeseydi. O bunu yapardı. Melek gitmişti, çocuklarda kaçıyorlardı. İki kadından başka kimse kalmamıştı. Ana yoldan yaşlı bir kadın bağırarak geliyordu. Gelen kadınında anneannesi gibi belinde kuşağı vardı. Çeşme başındaki kadınlar su dolduruyordu. Yıllar sonra, O gün benim hayatımın unutulmaz sayfası olmalıydı, pek çok şeyi canlı kaldı... Gelen Melek’in babaannesiymiş sesinin öfkesinden yüzüne bakamamıştım. Dediklerini anlamıyordum. Yalnız arada hep aynı kelimeyi

“Yabancı! Yabancı! ” dediğini hatırlıyorum. Çeşme başından bir kadın konuşmaya başladı. Kadın ne dedi, ben hiç anlamadım. Yalnız babaannesi sustu. Arkasına bakmadan da gitti. Konuşan kadın bana “Ha da gari kızım sende evinize git,” dedi. Çanağım iyice kırılmıştı. Gözüm Melek’in çamurundaydı. Hem Melek’in çanakları da kalmıştı, belki almaya gelir, benim çanağımı da yapardı. Onu beklemek için gitmedim. O sırada bizim koca kapı açıldı, anneannemdi çıkan. Kadınlara selam vererek ahara yaklaştı, deliğini açarak geriye döndü. Beni görmemişti. Son kalan iki kadında gümüllerini sırtlarına alarak çekip gittiler. Melek gitmişti. Çamuru çanakları kalmıştı. Çanağım hepten kırılmıştı. Çok sonraları o gün orada daha nelerin kırıldığını anlayacaktım... Çamuru, çanakları başkası almasın diye Melek’i bekledim. Sonradan öğrenecektim çamur için Melek’in suyu avuçları ve ağzıyla taşıdığını. Belki çocuk kalbim onun ne değerli olduğunu o gün anlamıştı da o yüzden beklemişti. Çok sonraları bağ bozumuna ovaya giderken, eşiğin semerinden etrafı seyrederken, gördüm onu. Siyah kıyafetler içinde bir yığın çocuklar arasından tanımıştım. Okula başlamış. Giydiği okul önlüğü de denilen kara bodyeymiş. O gün akşama kadar teyzemin burnundan getirdim. O okula gidiyorsa ben neden gitmiyordum. Bende beyaz yaka taka takacak, kara bodye giyecektim. Hemen ertesi gün okula başladığımda sınıfım “r” harfindeydi. İlkokul yılları boyunca sınıflarımız ayrı olsa da iyi bir yol arkadaşları olmuştuk. Çok becerikli olmalıydı. Hiç unutmam bir gün sokaktaki kırkını halı iplerinden telden yapılmış tığla bana tutacak örmesini öğretmişti. En uzun üç beş karış olsa da yol kenarlarından o toza belenmiş ipleri toplamak öyle keyifliydi ki... Onu hasta yatağında gördüğümde çok gençti. Yine her şeyi biliyordu, yine çok güzeldi, diyecekti.

“Ey çocuk ömrümün, ateşe verilmiş masalı!

Hayal işte, alemde bulduğum yolculuk..."² Bir kuşlar kalmıştı bir de kendisi... Kalabalık gidince öteki ark boyunca kuşlar inmişler, sabahtan yıkanmış zahire döküntülerini atlıyorlardı. Kuşlar taş bile yermiş; teyzesi söylemişti. Cıvı cıvı kuş seslerine karışan ahardan gürleyerek akan suyun arklarda şarılması... Arkın içinden çarpa çarpa akan sular kıyısındaki irili ufaklı taşlar, yemyeşil çayır- lar onun hayatı olacaktı. Akan, hep akan su yemyeşil çayır- larla vadiler kurduracaktı, yıllar boyu ona hayalinde.. Ne zaman suya bir taş, bir dal parçası ya da ot atsa anneanesi arkı dolduruyorsun; diye kızacaktı, yine de o bunu yapmaktan hiç vazgeçmeyecekti. Bu şey olmalı, bu belki akıp gidenle; varlık hissetmek, belki de gidenle akıp gitmekti... diyecekti

Arka bir taş attı. Çeşmeye koştu. Oluktan akan su fot fot akıyordu, ahardan akan gür- lü gür- lü, ark- tan akan şarıl şarıl, şırıl şırıl... Çeşmeye koştu, ahara baktı, ark- tan bir ot kopardı, içine attı. Su aktıkça ot dönüyordu. Eğildi, elini aharın deliğine tuttu. Su elini it- tiriyordu. Çarpa çarpa akan su başını dön- dürmüştü. Bir dal parçası da arka attı. Dalla birlikte ark boyunca koştu. Dal koca kapının altındaki delikten geçince geriye döndü. Bir ahara bir ark boyunca koca kapıya koşuyor- du. Eline bir değnek bulmuş oluktan akan suyu çırpıştırıyor, suyu ölçüyor, hem de her attığı dal ya da otu değnekle yönlendirerek takip ediyordu. Su yavaşlamaya ve azalma- ya başlayınca ahara baktı. Su aharın dibi- ne hızla çekiliyordu. İçi söndü. Ot sanki bir an önce kaçmak istiyordu. Ağlamaklı oldu. Ahardaki su bitince oluktan akan su doğru- dan deliğinden arığa gidiyor arkın ortasın- dan yavaş yavaş akıyordu. Ot aharın dışında bir taş- ta takılıp kalmıştı.

"Elif ben sana ahara sarkma demedim mi?" - Üzgün!- "Ahardaki su bitti" dedi. "Bir daha dolar. Allah'ın suyu mu eksik?" Koca

kapı açıldı. "Geldiniz mi aharı sen tıka gari" dedi anneanne. Teyzesi "İki boş sele varmış getirdim" dedi. Aharın deliğini tıkadı ve içe- ri girdiler. Avucumda sakladığım beş taşlar dökülüyor önüme... Beş taşlar kırk taşlar... Evin önünde ki ark- tan akan suların (bana göre küçük bir dere idi) sürükleyerek çarpa çarpa törpülediği yıkayıp arıttığı o taşlar bu taşlar olmalı.

"Bir gün bu kentten kaçıp çiçeklerden el- bise giyeceğim çocukluğumun şarkılarını söyleyeceğim..."³

BİR KASABANIN ANLATILMAMIŞ ÖYKÜSÜ

REFİK KARAKAYA

(3. Bölüm - Geçen sayıdan devam)

27 Mayıs'ın dayattığı baskın söylemler arasında hayat devam ederken biz çocuklarda bir karış boyumuzla ister istemez ayrıcalıkların, ötekileştirmelerin şamar oğlanı durumuna düşüyorduk, güya babalarımızdan falan filan partiliydik, masumiyetimiz bilinç kirliliğine kurban edilmişti.

Herkes Cuma günleri hayır yapar dağıtır, ben de büyüklerimizden özenir, anne bizde dağıtalım derdim, annem kırmazdı, hemen ocakta pişiler, yağlı çörekler yapar git dağıt gel diye tutuştururdu, ben sevinçle sokağa çıkardım, bazı yaramaz çocuklar hinlik yapar, getir bize çörekleri der, alırlar toprağa sürüp tabağa geri koyarlardı, ben hıçkırıklarla eve geri gelirdim. Neler olduğunu anlamazdım, biz mahalleye yeni taşınmıştık yabancıydım, 27 Mayıs'ın gerilimi herkesi birbirinden koparmıştı, bunlar bilmem ne partililer derlerdi benim kulağıma kadar gelirdi dedikodular, öte yandan okullarda bandolar, kutlamalar ayyuka çıkardı.

Her yıl 27 Mayıs Anayasa ve Hürriyet Bayramı kutlanırdı. Reis Ese Amca seremoniyi sıradan dolaşır, bizi kutlardı. 1950 de D.P. seçim sloganı yeter söz milletin diye çıkmıştı, 1965 seçimlerinde işçi partisi kula kulluk yetsin artık sloganıyla 15 milletvekili çıkardı. Benim de ilkokula adım attığım yıld, 1965-1966 eğitim sezonu.

Pazarda babamla dolaşırken Başöğretmen Ramazan Taşdelen'le karşılaştık, babam bu çocuğu okula kayıt yaptıralım dedi, Başöğretmen de yarın gelsin başlasın dedi. Ben de artık okula gidersem ablalar, ağabeyler gibi okuldan eve sütle dönecektim. Okulda süt tozundan süt kaynatırlar, iki dilim yağa bandırılmış fırın ekmeği verirler diye seviniyordum.

Pazardan ekmek almak yadsınacak bir dönemdi benim için, Pazar ekmeği dedik mi değme keyfine, nereden buluyorsun, kuru kuru bile yedik neyse, bir yandan da tedirginliğim başıma geldi, Okulda henüz altı yaşımdayken yalnız bırakılacaktım, ertesi gün

babam beni elimden tutup kendisi götürmek yerine mahallede okula gidenlerden birinin eline beni tutuşturdu, artık hayat boyunca yalnız adam olacaktım.

Okula vardım, herkes ne yapacağını bilmiyor, bir koşturmaca var, okul kum gibi öğrenici kayıyor. Başöğretmenin karşısına çıktım, dün babanla birlikte pazarda gördüğüm sen miydin deyince yabancılığım biraz gitti, yazdı çizdiler, Hademe Emiraşa yengemi çağırdı, bu çocuğu al götür sınıfına dedi, sınıf çok kalabalıktı, bir sıraya oturdum, Öğretmen beş dakika geliyor sonra tekrar çıkıp gidiyordu. Ders saatleri uğultuyla geçti, daha ikinci saatte zil çalınca öğretmenler odasına girip eve mi gidiyoruz demişim, onlar da gülererek aneni mi özledin dediler.

Mahallemizdeki öğrenciler üst sınıftan olunca onları görememek beni yalnızlığa itti. Sınıflardaki gürültüler öğretmenler odasına kadar yansır, alt sınıflarda minik öğrenciler, üst sınıflarda ise orantısız bir şekilde devleşen öğrenciler mevcuttu, çoğu mezun olamamış, gelinlik çağa gelmiş mezun olamamışlar, bu bir tutarsızlıktı.

Sınıflar özellikle alt sınıflar çok kalabalıktı, bizim sınıf mevcudumuz 70 kusurdu. Üst sınıftaki öğrenciler püsküllü bela iken, sıra biz miniklere gelince öğretmenlerde Gülliver kompleksi vardı. Her gün bizden isteklerini bir bir sıralarlar, işte herkesin bodyesi, yakası, çantası, mendili, fasulye, nohut keseciği vs. Bir de gürültü istemezlerdi, Sınıf yolgeçen hanı, her gün öğretmen mi değişir, yeni bir sima, bir türlü oturmuyor, bundan sonra dersleri beraber yapacağız diyorlar, talimatlar yağdırıyorlar, ben şunu isterim, ben böyle olsun isterim diyen çekip gidiyor. Üç kişi gürültü etse beş kişi yaramazlıktan tahtaya yazılsa bütün sınıf dayak yiyor, Sıra dayacağı cetvellerin bini beş para, birde kulak memesini koparıncasına cırmalarlardı.

Abakusta dizili makaraları ikişer ikişer, üçer üçer saymayı öğrenir, yanımızdaki kesecik-

Hademe Emiraşa yenge ve Öğretmen Nuray hanım (ortada), okul bahçesinde.

mizlik yoklaması... Tırnaklar uzun olmayacak, eller temiz olacak. "Herkes mendilini çıkarsın sıranın üzerine ellerini koysun, bir daha olmasın, bakın bu gün eksikleri görmüyorum ama yarın..." Bu bir tehdit ve öğrenciler telaş içinde; "Örtmenim... örtmenim... benim yakam alınmadı, yokmuş..

Örtmenim benim bodyem Pazar günü gelecek,

örtmenim benim mendili annem dikeyor" falan.

Dar pantolonlu, deri ceketli, sırma saçlı, nobran genç bir erkek öğretmen, masasının ön ucuna oturdu, öğrencilerin mazeretlerinin sonu gelmiyordu. Kollarını kucakladı, doydurdu; ananızı belletmeyin, her şey eksiksiz olacak diye biz cüceler ülkesinde kafası yakışık almaz laflar etti. Ben bu nutku bir yerden hatırlamıştım, 27 Mayıs'ın Cemal Ağası "Kanı su yerine akıtırım dememiş miydi?"

Okul boyunca en çok öğrendiğimiz şey en önde olma, arkada da kalma, bol bol öğütler, ahlak felsefesi, vatan millet Sakarya, gerisi angarya. Yurttaşlık kitabını ayrıca açıp okumaya gerek yok. Okula odun gelir herkes bodrum katlara odun taşımaya, odun gelmezse herkes evinden gelirken bir kucak odun getirsin derlerdi, kışlar çok ayaz, don olurdu. Okulda soba yakma nöbeti olurdu. Sobanın etrafını çevirir ısınırdık hemen tahtaya yazarlardı yaramazlık yaptı diye, bazen öğretmen bir şey demezdi.

Çarşamba günleri bahçe çalışması, omuzda çaba, elde kürek, bir de tezeği nerden bulacaktık, çiçeklere gübre lazım, yollarda yürürken yağmurda şişmiş kalmış eşek tezeklerini avuçlar keselere doldururduk. İlkbaharda güller açtı mı katmerli olurdu. Bahçelerde çimlere basmak, çiçek koparmak yasaktı. Bazen bahçede ders yapardık, öğretmenler toplantı yapar otururlardı.

Erkek öğretmenlerin bazısı bayan öğretmenlere fors atarlardı, bazen ders ortasında sınıfı yarıp içeri dalarlar, ders zili çalana kadar bayan öğretmeni meşgul ederlerdi, biz anlamıyoruz diye bize de nutuk çekerlerdi. Genç Cumhuriyetin eğitimcileri maytap gibi kıvılcım saçıyorlar, tamam anladık 'Mehlika Sultan'a aşıkı yedi genç'. Yürekleri kabarık, delişmenlik çağındalar, Aşık olmak herkes için hoştur, aralarındaki inatlaşmayı birbirine nazire yaparak bir başkasıyla söz kesmek, üç gün sonra söz bozmak, yanmak yıkılmak, cilveleşmek, aşkınlık içinde başları semayı döndürür, Okul merdivenlerinin başında bayrak merasimleriyle birlikte gönlere çekilir, sis içinde kaybolurdu.

Şekspir bu olanları görse nasıl Romeo jüliet yazardı bilmem, ben ne olduğunu biliyor muyum, bir çocuk var benden içeri. O çağda Kerem ile Aslının çizgi romanını okumuştum, şanslı mıyım diyeyim:.. Sonunda Kerem dayanamadı, için için yanmaya başladı, ağzından dumanlar yükseliyordu, Aslı'ya haber verdiler, Aslı elinde ibrikle Kerem'in başına geldiğinde artık çok geçti. Onun ancak harlı küllerine ibriği boşaltabildi.' Çizgi roman bu kadarcık aklımda kalmış. Karacaoğlan'ı da okumuştum, efkâr üstüne efkar aman beyler abartmayın, benim haktan özge sevdiğim mi var. Bazı şeyleri anlayacak gibi olurum.

Paşaların Veli öğretmenim benim gerçek öğretmenim, velim benim, beni babamdan bilirdi, sonra okul müdürü falan oldu. Okul gezilerini tertipler, mehter takımını kurar, çevre köylerden okullar gelir, piyesler, müsamere düzenlenirdi.

Bir keresinde tüm okulla yaya olarak Ayaz'a gitmiştik, peşimize sivil takılanlarda olurdu, sesi güzel Türkü dağarcığı olan birine hadi bakalım derdi kur şu plağı, bir türkü patlat, o da plak kurar gibi kolunu oynatır başlardı söylemeye;

Meşeli de enginde dağlar meşeli meşeli,
Üç gün oldu biz bu yârden geçeli geçeli,

Yumurtanın kulpu yok gözlerimde uyku yok,

Verin benim yârimi hiç kimseden korkum yok..../.....

kuşluk sıcaklığında ayaz tepesini türküyle şarkıyla çıktık, yanımıza alt sınıflardan birde partner verdiler, sahip çıkın diye, bir başka gün Kuyucaklılar gelmişti, Veli hoca ciddiyetinin altında birazda şakacıydı, Kuyucaklı çocuklarla güreş yaptırırdı, davul zurna çalan var mı derdi, okulun Mehteran takımının davulunu getirtirdi. biri söyler, biri davul çalar, biri oynardı;

Çekirgenin kanadı,

Tarlada buğday koymadı,

Nedir bunun inadı,

Tümbek götlü çekirge..../...

Çok sosyal geziler düzenlerdik, Ptt.ve, değirmenciye, fırıncıya, dişçiye, kooperatiflere ders gezisi yapardık. Goca mektep tadilat gördü, kış geldi çattı, mescitlerde dağılarak dersler yaptık. Din dersimize girerdi, Mevlana'yı anlatırdı, inşallah büyüyünce Konya'yı görürsünüz derdi. O da elimizin altından yıldız gibi kaydı gitti.

Din dersi kitabında Mevlana'dan okuma parçası vardı. 'Azrail adama dik dik bakmış, adam korkmuş, Hz. Süleyman'a şikâyet etmiş, Adam daha sonra Arabistan'dan Hindistan'a uçmuş. Azrail demiş ki; Ey Kralların kralı, bana bu adamın canı Hindistan'da alınacak dendi, ben de Onu bu gün burada görünce kafam karışmıştı bu adam Hindistan'a hangi vakit gidecekte canını teslim edecek diye,

yoksa ben ona korkutmak için bakmadım demiş.

Yıllar sonra mesneviyi okuyunca 1968 yılı ders kitabına hayran kalmıştım. Din dersi kitabında ilginç konular olurdu. Bunlardan biri de kabir sorgusu; Rabbin kim?

- Rabbin kim
- Allah
- Dinin
- İslam
- Peygamberin
- Hz. Muhammed
- Kitabın
- Kur'an
- Kiblem
- Kabe

Hangi Millettensin, İbrahim Milletinden, bir de gençliğini nerede ve nasıl geçirdiğinden sorarlar. Yıllar sonra Ankara'da çalıştığım yerde din mevzuu oldu, dedim ki, siz hangi millettensiniz? Çok bilenler benim sorularıma gülerek cevap verdiler, hepimiz Adem'in çocuklarıyız diye, kelli felli namaz kılan adamlar beni hafife aldılar, hiç duymadık İbrahim milleti neymiş diye.

Bir keresinde Nurten öğretmen ile Nadire öğretmen hayat bilgisindeyken bize nasıl abdest alınır, nasıl namaz kılınır, hep birlikte bahçede tatbikat yaptık. Aramızda Canca Halil bu tür şeyler için hep ortaya atılırdı. Bize imam oldu, kenardan Nadire öğretmen eğil doğrul diye diye bize namaz rekatlarını tarif etti, Canca Halil Fatıha suresini O yaşta ezberlemiş, açıktan okudu, ilk namaz kılmayı ilkökul ikinci sınıfta öğrendik. Daha sonra 4-5 sınıfta Reis Ali Müdür iken bize namaz surelerini zorla dayakla öğretmişti, bir de İstiklal Marşının 43 mısrasını. 1968 de köye tazyikli su geldi.

Daha önce mahallemizde tek bir çeşme vardı günlük ihtiyaçlarımızı çeşmeden karşı-

lardık. Çeşme havuzları dolar, herkes bahçesi olanlar sıraya girer bahçesini sulamak için, su yetersiz gelir, çeşme başında su kavgaları yaşanırdı.

Yazlar çok kuraktı, sinemaya Susuz Yaz filmi gelmiş, merak edip iki kere girmiştim Hülya Koçyiğit'in filmine, neyse ki artık bizim evimizde de su akacaktı, asri olacaktık, kalabalık işçi ordusu geldi, her mahalleye dağıldı, başlarında usta başları ve müteahhit vardı. Su yortusu kazdılar sıcakta bütün yaz, sakallı amcanın biri vardı, mola verir dinlenirken anlatırdı, Erzurumluymuş, benim de sizin gibi çocuklarım var memlekette çoktandır görmiyormuş, sizi görünce duygulandım dedi, hatta arkadaşın birine takılmış, ben buna kızımı vereceğim derdi, belindeki kuşağından kuru üzüm çıkarmış bize dağıtmaya çalıştı.

Onu da ona zaten biz vermiştik, evden gönderirlerdi, hayır olsun diye, işçilere sırayla içme suyu dağıtırdık, tam o sıra usta-başı geldi, su genzinde kaldı, dedi bunlara su vermeyin gevşerler, tembellik ederler dedi. Neyse köyün yukarısına su deposu yapıldı, bekçisi vardı, kendisi ailesiyle çadırdaki kalırdı. Su deposu sabaha karşı seviyesi yükselir, depocunun karısı kalkar deponun kapağını koyuverir, deponun altındaki bahçe sahipleri bahçelerini erkenden sularlardı.

Kadın usanmış her gün, bahçeci kadınlara işiniz yok mu başka sizin, sabah sabah benim herife mi göz koymaya geliyorsunuz gibi yakışık almaz laflar söylemiş, onlarda bırakıp gelmişler sulama işini. İşte su gelmezden önce Ramazanlarda çeşmeye sıraya girerlerdi herkes zemzem suyu niyetine. Ramazan ayları kışa gelmişti, buzlama, ayaz olurdu, buna rağmen büyüklerimizden etkilenir, onların teşvikiyle teravihlere giderdik.

Müdür Ali Bey çok gezer dolaşır, sokakta oyun oynayanlardan tutun, geceleri zaten kahve, sinema önlerinde öğrenci gördü mü ertesi gün cezasını verirdi. Teravihlerde gürültü patırtı yapan öğrenciler yüzünden teravihi yasakladı, ayağımız kesildi. Bari Bayram

Yatağan'da bayram eğlencelerinden biri Dut-dibi'ndeki salıncak.

namazına gidelim dedik, bir Bayram namazı erkenden Şevkle uyandık. Sabah ayazı şafak sökmeden hazırlandım, Minarelerden ilahiler okunuyor;

"Sordum sarı çiçeğe anan baban var mıdır?" falan...

Medrese kalabalıktı, gün ışıırken cami doldu taşı. Genç Cevat Hoca vaiz kürsüsünde, cemaatin sempatisi pür dikkat, biz çocuklar da saflara sıkıştık. Üst kata çıktık, vaiz uzadı da uzadı, haylazlıklar arttı, gürültü yapıyorlardı.

Vaiz dayanamadı, Çocuklar dışarı çıksın dedi. Namaz vakti yaklaşmıştı, kendini yetişkin belleyenler etrafa bakıp nerde çocuk varsa göz takibine aldılar, kalktım, mazlum bir şekilde merdivenlerden aşağıya indim, bazı çocuklar kıpırdamadı, onlara sahip çıkan vardı, bana sahip çıkan olmadı.

Dışarı çıktım, imam zaten çığırkanlık yapıyor, hadi buraları meşgul etmeyin deyip duruyor, gözlerimi sildim, görenler niye ağladın demesin diye, eve yöneldim, sabahın ayazı hala kırılmamıştı. Boynu bükük, gözlerim buğudan gelip geçenleri seçemiyorum, sabah meleklerin saflarını yara yara eve geri geldim, ne oldu dediler, çocukları gönderdiler dedim, yattım, zaten üşümüşüm, neyse dediler ziyanı yok sen zaten çocuksun gitmesen de olur dediler. Ben de çocukluğuma verdim.

Bayram olur da eğlencesi olmaz mıydı? Mantar tabancası patlattırdık, rengarenk balonlar, gördüğümüz büyüklerin elini öperdik, hısım akraba, ne verdirse, bayramlık harçlık, bazen kader şekeri verirler, limonatalı, çikolatalı, manili olurdu. Bayram namazını kılmasam da çocuklara her gün bayramdı. Kader şekerini açar kaderinde ne çıkmış bakalım derlerdi, Maniler yazardı:

Mani benim ezberim,
Kan ağlıyor gözlerim,
Ben o yârin yolunu,
Ölene dek gözlerim,
A benim bahtı yârim,
Gönlümün tahtı yârim,
Yüzünde göz izi var,
Sana kim baktı yârim,
İşte bizim dünyamız bu.

ÇAKI USTASI NAZİF KOCAKAYA İLE BİR SOHBET

MUSTAFA NADİR ÖNAY

Yatağan'da son dönemlerde çeşitlilik ve üretim arttı. Belki onlarca belki yüzlerce çakı bıçak ve el aleti çeşidi yapılıyor. Bunlar arasında hemen fark edilen ve kaliteleri dünyaca bilinen ustalık eserleri de var. Bunlardan birisi Nazif Ustanın çakıları. Çakılar beş altı santim kadar boyutu ve değişik malzemeden sapları yanında çok hafif yayı ile de dikkat çekiyor. 2015-16 gibi Yatağan'da olduğumuz bir gün Mustafa Karakaya ile daha önce sözleştiğimiz bir saatte kendisini ziyaret ettik. Biraz çekim yaparak kısa bir sohbette bulunduk. O sohbetten kalannotlarımızı sizinle paylaşıyorum.

- İsminizden başlayarak, kaç yılında doğdunuz? Nerede doğduğunuz? Kimlerdenisiniz? Bize anlatır mısınız? Babanız, ananız kimdir?

- İsmim Nazif Kocakaya. 1944 doğumluyum. Denizli Yatağan'da doğdum. 1969'da Fransa'ya gittim. Fransa'ya gitmeden önce yaylı çakı yapıyordum burada güzel çakı yapıyordum. Oradan Almanya'ya geçtim. Almanya'dan emekli olarak geri döndüm.

Geldikten sonra köyde baktım güzel bir yaylı çakı yok, şöyle bir çakı yapayım köye örnek olsun dedim ben ve yaptık Allah'a şükür başardık bunu da, çakı tutuldu. Şimdi yetiştiremiyorum yani ben yapmasını çok istek var. Öyle çalışıyoruz işte.

- Özelliği nedir bu çakının?

- Bu çakı, yaylı çakı diyorlar buna. Özelliği nasıl anlatsak bilemedim.

- Dünyada benzerleri var mı bunun?

- Var.

- Nasıl bir özelliği var?

- Bu benim yaptığım bir İsveç çakısına benzer. Bir ara Almanya'da bunu gördüm ben, çok hoşuma gitti, onu getirdim, burada ayısını yaptım. Sonra bu çakı çıktı ortaya. Bu çakı hiçbir yere takılmaz yani bir çıkıntısı yoktur. Yeleği yırtmaz, cebi yırtmaz öyle bir çıkıntısı yoktur yani.

- Demiri nedir? Ondan sonra sapı nedir?

Nazif ustanın dünyaca beğenilen çakıları

- Evet, demiri İngiliz çelik 4116. Bursa'dan getirtirdim çeliğini. Suyu dereceli fırınlarda veriliyor. Çeliği güzeldir. Sap olarak kemik yapıyorum, ağaçtan yapıyorum, mikadan yapıyorum. O gördüğünüz kırmızı mikadan yapıyoruz. Bazı gençler Fenerbahçe, Galatasaray bir şeyler istiyorlar onları yapıyoruz, malzemeleri getirdik. Böyle çalışıyoruz işte. Hem bir hobi olarak vakit geçirmek için uğraşıyoruz.

- Peki siz bu mesleği kimden öğrendiniz?

- Ben bu mesleği, bu yaylı çakıyı kendi kafamdan yaptım. Hiç kimseden duymadım. Öbürü gibi yaysız çakıyı dayımdan Mustafa Durmaz'dan öğrendim. Ona da 1 ay çırak durdum 15 gün anca çalışmışızdır. Kendi işimi yaptım yani.

- O dönemdeki aletleriniz neydi? Bir çırak işe başlayınca neler görürdü, neler yapardı?

- O zaman kemiği keserdik, doğrulturduk, yolardık, eğelerdik. Sonra böyle dinamolar şeyler yoktu çarkla ağırtırdık yüzlerini. On-

ları zordu yapmak. Şimdi her şey teknik artık ilerledi. Böyle dinamolar falan yoktu o zaman cereyan yoktu. Zor şartlar altında yapılıyordu o zaman.

- Bir demiri aldıktan sonra nasıl çıkardı bıçak?

- Eskiden mi?

- Evet.

- Demiri alırdık, örtünün üzerinde ocakta kızdırıp döverdük, şekil verirdik çakıya kuru çekiç çalardık, yüzünü ağırtırdık işte böyle yapardık yani.

- Kuru çekiç ne? Yaş çekiç ne?

- Kuru çekiç, dövüp incelttikten sonra sulamadan önce tekrar bir kuru çekiç çalarsın demir sıkışır böyle yani tam çelik olur o zaman. Şimdi o kuru çekiçlerden kalmadı artık.

- Peki demiri çelikleştirmek için bir suya sokulurdu. Nasıl onlardan bahseder misiniz?

- Onlardan bahsederim. Şimdi bu hava şerididir bunlar paslanmaz. Öbür kara demire benzemez yani bunları sulaması. Mesela o kara demiri Karabük çeliği paslanır onlar. Onları portakal rengine geldi mi yağın içine batırırsın, zeytinyağının. O çelikleşir. Ama bunlar

portakal renginden sonra limon rengine geçecek o zaman zeytinyağının içine batıracaksın. Tam çelik olur o zaman.

- Neler kullanırsınız? Daha önceden neler kullanıyordunuz? Şimdi neler kullanıyorsunuz? Ege, dinamo neyse yani.

- Evet eskiden mesela sapı doğrulurduk mengenede kısıncıyla, kesme için ustura derdik ona sunturaç derdik. O testerelerle yapardık. Onlarla kemiğe şekil verirdik, sıcakken kemik.

- Örs, çekiç

- Örs, çekiç, mengene...Saplarını eğyle eğelerdik. Törpüyle eğyle, mengene kısıncıyla. Şimdi onlar yoklar artık. Bu dinamolar da, zımpara kağıtları var, bu şeyler var onlarla yapıyoruz.

- Perçin nasıl oluyor?

- Perçin, şöyle örtünün üzerine delikler yaptım onu çekiçe perçin yaparsın yani gevşemesin çakı. Perçin odur. Çakının gevşemesi için üzerini yuvarlatırsın, böyle. O telin öbür tarafını da yuvarlatırsın. Çıkmaz yani gevşemez. Sapı gevşemez yani.

- Peki sizin başladığınız yıllarda köyde çakı- bıçakçılık nasıldı? Kimle vardı? Kimler ne üretiyordu? Köyün oranı neydi mesela büyük çoğunluğu çakı- bıçak mı yapardı? Tarımla mı uğraşırdı?

- Çakı- bıçak yapardı. Mesela eskiden köy 1000 haneyse 900 hanesinde çakı bıçak yapıyordu yani. Hemen hemen herkes çakı yapardı. Sabah kalktığımızda ezanlar okunurken çekiç sesleri gelmeye başlardı her taraftan. Bu öreste iki çekiçe dövülürdü o zaman.

- Karı koca mı?

- Evet, karı koca. Biri büyük çekiç ile biri usta şuraya vur der mesela bunu vurur karşıdaki büyük çekiç ile. Öyle yapılırdı. Tarak yapılırdı mesela kadınların saçları için camız boynuzundan.

- Bağ makası

- Bağ makası, koyun makası. Kırklık derdik, o yaylı makastan önce ondan yapılırdı.

- Kırklık ne işe yarardı?

- Koyun kırpma, keçilerin yününü kırpma.

- Makas?

- Makas, bu terzi makasları yapılırdı. Başka ne yapılırdı? Bu bağ makasları falan sonradan çıktı yani önceden yoktu onlar. Bağ için testereler vardı onlar yapılırdı.

- Peki bu mallar nasıl satılırdı ?

- Burada her Pazar, pazar kuruluyor ya bizim köyde, Pazar günleri pazar oluyor. Çıkarıdık oraya bir sergi açardık, çakı bıçak sergisi. Herkes sergisine koyardı, tüccarlar gelir beğenirler alırlardı. Bir de hırdavat dükkanlarına verirdik. Eskiden yolcular olurdu ziyaret ederlerdi, Türkiye'nin her vilayetinde, her pazarda muhakkak bizim köylü olurdu. Yani her tarafa çakı bıçak götürürlerdi. İşte bu şekilde.

- Size sülale olarak kimler derler? Dedenizi, nenenizi kimden öğrendiniz? Akralarınız kimler? Bize bahseder misiniz?

- Bize *Abdullahcılar* derler. Babamın adı Hüseyin, dedemin adı Abdullah'mış. Bu Abdullahcılar oradan kalma.

- Neyle uğraşır aileniz?

- Babam bir yolculuk yapardı bu çakı bıçak satmaya giderdi. Çiftçilik yapardık.

- Eşiniz kimlerden?

- Eşim, Gullam Hasan'ın kızı Ummanı. Gullam Hasan derlerdi ona.

- Köyde bildiğiniz sülaleler kimlerdir? Bunlar ne iş yapar?

- Babam çığrık da yaparmış eskiden. Kadınlara iplik büküttüğü çığrıklardan yaparmış. Hatta çığrıkçılar da derler bize Abdullahcılar

da derler. Ondan sonra şu üst tarafta Hacı Veli var tarak yapıyordu, bu tarafımızda Avni Beyler vardı, şu tarafta Çelebiler vardı, burada Kadılar vardı komşular olarak, şurada Divdiler vardı Osman ağa tarak yapıyordu kadınlara.

- Bu köyde medreseler varmış. Hiç duydunuz mu köydeki medreseleri?

- Evet duydum.

- Bize biraz bahseder misiniz? Ne kadar bilginiz var?

- Medrese varmış yukarıda bu Cevat hocanın bulunduğu camide. 1000 tane talebe falan okuduğunu söylerler o zamanlar. Şeyh Mehmet Efendi varmış büyük alim. Bu köyden çok ilim adamları, alimler, evlialar yetişmiş. Her tarafta bu

köyün bir şeysi yani birisi bir yere gitse bile buyur geç namaz kıldır deniyormuş. Dindar bir köyümüz varmış.

- Peki bizim köyün kuruluşu hakkında bir bilginiz var mı? Yatağan Baba'dan falan?

- Yatağan Baba bundan 900 sene önce 1000 sene önce gelmiş buralarda harp ederek hatta Yatağan ismi de herhalde Acıpayam ovasını gündüz yattık gece fethettik diye Yatağan yata yata böyle bir şey duydum yani ben. Abdi Bey Sultan, Yatağan Baba Selçuklu komutanıymış bunlar. Onlar bulmuşlar burayı işte ondan sonra çoğalmış gitmiş. Ve de bu demircilik de çakı bıçak da Yatağan Babamızdan kalma. Yatağan palası ondan öyle gelmiş. -son-